

Poština
plačana
v gotovini

11

LETNIK XIII
NOVEMBER
1957

Planinski vestnik

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

VSEBINA

Ob štiridesetletnici velike oktobrske socialistične revolucije	577
Leopold Stanek: Makedonski motiv	579
Iz spominov S. J. Bagodckega: Lenin v Visokih Tatrah	580
Leopold Stanek: Midva	583
Drago Meze: Martuljek	584
Jože Hummer: V Krpanov vrh in v Rakovo dolino	591
Vasilij Berden: Snow don 1100 m	595
Jože Župančič: Iz Renk na Polšnik (680 m)	598
Drago Meze: Podor pod spodnjim Martuljkovim slapom	601
Mladi pišejo	603
Društvene novice	604
Iz planinske literature	611
Razgled po svetu	616
Iz občnih zborov	622

Naslovna stran: Planinsko tihožitje — Foto dr. Krisper Tone

Priloga: foto dr. Krisper Tone — Kranj s Storžičem

Planinski Vestnik je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga imenovana Zveza, urejuje pa uredniški odbor / Revija izhaja dvanaajstkrat na leto, po potrebi v snopičih po dve številki skupaj / Članke pošiljajte na naslov: Tine Orel, Celje, I, gimnazija / Uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Likoarjeva ulica 9, poštni predal 214, telefon št. 32-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročilna, honorarji, oglasi, razvidi naslovov / Tiska in klšeje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani / Letna naročilna znaša din 400.—, ki jo morete plačati tudi v štirih obrokih po din 100.— / Tekoči račun revije pri Komunalni banki 60-KB-2-Z-121 / Spremembo naslova javljajte na Upravo Planinskega Vestnika, pri čemer navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami.

Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pa pismene odpovedi, ki jih naročniki izroče Upravi do 1. decembra za prihodnje leto

tovarna, maribor

mariborska tekstilna

PREDILNICE

TKALNICE

BARVARNE

TISKARNA

APRETURE

Poštni predal: 9 — Telefon: 40-11 — Telex: 033-17
Brzjav: Tekstiltvor — NB podružnica Maribor št. 640-T-150

PROIZVAJA: bombažno prejo, sukance za šivanje in vezenje, hlačevino, klote, bombažne in umetno svilene podloge, flanele, popeline za srajce in pijame, tiskanine in modne tkanine iz bombaža in stanične volne

Vse naše tkanine iz stanične volne ter tropikali so apretirane proti mečkanju in so opremljene s posebnimi zaščitnimi znaki, ki jamčijo za obstojnost apreture tudi po večkratnem pranju

IZVAŽA: sukance za šivanje, klote, svilene serže, popeline, cefirje ter tiskanine za moško perilo in ženske obleke

UVAŽA: surovine, barve, kemikalije, utenzilije

VSI NAŠI IZDELKI SO ZNANI PO IZREDNO DOBRI KVALITETI IN NIZKIH CENAH

Ob štiridesetletnici velike oktobrske socialistične revolucije

PLANINE V LENINOVIH PRISPODOBAH

V februarju 1922, ob prehodu iz »vojnega komunizma« k tako imenovani novi ekonomski politiki v Sovjetski Rusiji, ki so jo nekateri tolmačili kot umik, ne pa kot iskanje prostora za nov zalet, je Lenin pod naslovom »Beležke publicista« zapisal nekaj sila pomembnih in še dandanes aktualnih misli o poteh in perspektivah socialistične graditve in pri tem kot prispodobo uporabil vzpenjanje na visoko goro. Prispodoba nikakor ni slučajna. Znano je, da je bil Lenin poleg vsega drugega tudi velik ljubitelj planin, v katerih okrilje se je v prostem času rad zatekal, ko je kot politični emigrant živel v Švici in v Galiciji, ki je tedaj pripadala Avstro-Ogrski in kjer je Lenin prebival zadnji dve leti pred prvo svetovno vojno. Visoke Tatre so mu bile zlasti pri srcu. Kasneje za gorske vzpone ni imel več priložnosti, toda vzpenjanje na gore mu je ostalo prispodoba, h kateri se je dostikrat vračal, kadar je hotel kar najbolj ponazoriti svoje zamisli o socialistični graditvi.

Ob veliki obletnici objavljamo v slovenščini sestavek iz Leninovih »Beležk publicista« in nekaj odlomkov iz spominov S. J. Bagočkega, ki je Lenina večkrat spremljal na njegovih izletih v gore.

IZ »BELEŽK PUBLICISTA«

I. Kot primer

Predstavimo si človeka, ki se vzpenja na visoko, strmo in še neraziskano goro. Vzemimo, da se mu je ob premagovanju nezaslišanih težav in nevarnosti posrečilo dvigniti se mnogo višje kakor pa njegovim predhodnikom, da pa vrha vendar še ni dosegel. V položaju, v katerem se je znašel, je spoznal, da napredovanje v izbrani smeri in po izbrani poti ni le težavno in nevarno, marveč je kratkomalo nemogoče. Moral se je obrniti, se spustiti nizdol, iskati drugih poti, pa čeprav daljših, vendar pa takšnih, po katerih bo lahko dosegel vrh. Spuščanje navzdol v višavi, kakršne še nihče ni dosegel in na kateri se je znašel naš turist, predstavlja še vse večje nevarnosti in težave, kakor pa jih predstavlja vzpon: lažje se spotakneš; težje vidiš, kam je treba stopiti; ni tistega dobrega razpoloženja, ki ti ga je ustvarjala neposredna hoja navkreber, naravnost k cilju i. t. d. Moraš se navezati, izgubljati cele ure, da s cepinom izsekaš stopinje ali oporišča, kjer lahko krepko pritrdiš vrv, premikati se moraš z želvino počasnostjo in pri tem iti nazaj navzdol, zmerom dlje od cilja, in še zmerom ne vidiš, kje se bo končalo to obupno nevarno, mučno sestopanje, kje boš lahko nevarnost kolikor toliko zanesljivo obšel in spet bolj smelo, hitreje in neposredneje napredoval navkreber, k vrhu.

Nič nenaravnega ni, če menimo, da človeka v takem položaju — ne glede na to, da se je dvignil tako nezaslišano visoko, — obidejo minute brezupnosti.

In verjetno bi bile te minute številnejše, pogostejše, težje, če bi lahko slišal nekatere glasove od spodaj, od tistih, ki iz varne daljave z daljnogledom opazujejo to sila nevarno sestopanje, ki ga niti ni mogoče imenovati (kakor ga imenujejo »smenovehovci«¹) »spuščanje z zavorami«, zakaj zavora predpostavlja dobro izbrano, že preizkušeno vozilo, v naprej utrto pot, že prej preizkušene mehanizme. Tu pa ni niti vozila niti poti, sploh ničesar, prav ničesar, kar bi bilo že prej preizkušeno!

Od spodaj prihajajo škodoželjni glasovi. Eni se odkrito veselijo, vriskajo, kričijo: zdajle bo padel, prav mu je, norcu! Drugi skušajo svojo škodoželjnost skriti in ravnajo večidel po vzgledu Juduške Golovljova;² obžalujejo in zavijajo oči. Žal je bil naš strah upravičen! Ali nismo mi, ki smo zapravili vse življenje s pripravljanjem pametnega načrta za vzpon na to goro, zahtevali, naj se vzpon odloži, dokler naš načrt ne bo dokončno izdelan? In če smo se tako strastno borili proti poti, ki jo ta nespametnež zdaj sam zapušča (glejte, glejte, nazaj je šel, spušča se nizdol, cele ure se ubija z iskanjem načina, ki bi mu omogočil napredovati za kak seženj! nas pa je zmerjal z najpodlejšimi besedami, ko smo se sistematično zavzemali za umerjenost in točnost!), — če smo tako ostro obsojali nespametneža in vsem priporočali, naj ga ne posnemajo in naj mu ne pomagajo, tedaj smo to delali samo iz ljubezni do velikega načrta za vzpon na dano goro, zato da tega velikega načrta ne bi sploh kompromitirali!

K sreči naš turist v svojem položaju ne more slišati glasov teh »pravih prijateljev« ideje vzpona, sicer bi mu nemara postalo slabo. Slabost pa — kakor pravijo — ne sveži glave in ne utrjuje nog, zlasti ne v zelo velikih višinah.

II. Brez prispodob

Primer ni dokaz. Vsaka primerjava šepa. To sta nesporni in splošno znani resnici, toda ne bo napak, če se spomnimo nanju, da bi nazorneje obeležili meje, v katerih vsaka primerjava na sploh velja.

Ruski proletariat se je v svoji revoluciji povzpел v velikansko višino, ne le v primeri z leti 1789 in 1793, marveč tudi v primeri z letom 1871.³ Treba je kolikor moči treznejše, jasnejše, nazorneje pogledati, kaj smo »dodelali« in česa nismo dodelali: tedaj bo glava ostala sveža, ne bo ne slabosti ne iluzij ne brezupnosti.

Mi smo buržoazno-demokratsko revolucijo »dodelali« tako »čisto« kakor nikoli na svetu. To je ogromna pridobitev, ki je nobena sila ne bo vzela nazaj.

Po revolucionarni poti smo izšli iz najbolj reakcionarne imperialistične vojne. To je tudi pridobitev, ki je nobena sila na svetu ne more vzeti nazaj, in ta pridobitev je toliko dragocenejša, ker so reakcionarna imperialistična klanja v bližnji prihodnosti neogibna, če se bo kapitalizem še obdržal; ljudje XX.

¹ »Smenovehovci« — skupina ruske emigrantske inteligence, imenovana po zborniku »Smena veh« (»Novi mejniki«), ki ga je l. 1921 izdala v Pragi. »Smenovehovci« so spoznali nesmiselnost oboroženih intervencij proti Sovjetski Rusiji, računajoč, da bo v njej prišlo do obnove buržoaznega reda samo po sebi, zlasti na podlagi nove ekonomske politike, ki je privatnemu podjetništvu dajala nekatere koncesije.

² Juduška Golovljov — junak romana Saltykova-Ščedrina »Gospoda Golovljovi«, ki ga imamo tudi v slovenskem prevodu, tip svetohlinca. Lenin je s tem imenom rad označeval oportuniste in renegate delavskega gibanja.

³ 1789 — začetek Velike francoske revolucije; 1793 — zmaga najdoslednejše revolucionarnih jakobincev; 1871 — Pariška komuna, prva vstaja proletariata kot samostojne družbeno-politične sile.

stoletja pa se ne bodo tako lahko še enkrat zadovoljili z »bazelskimi manifesti«, s katerimi so renegati, junaki II in II ½ Internacionale, v letih 1912 in 1914 do 1918 vodili sebe in delavce za nos.

Ustvarili smo sovjetski tip države ter s tem začeli novo svetovno-zgodovinsko razdobje, razdobje političnega gospostva proletariata, ki je prišlo za razdobjem gospostva buržoazije. Tega tudi ni več moči vzeti nazaj, čeprav bo sovjetski tip države mogoče »dodelati« samo s praktično izkušnjo delavskega razreda več dežel.

Toda mi še nismo postavili niti temelja socialistične ekonomike. To nam sile umirajočega kapitalizma še lahko vzamejo nazaj. To je treba dobro vedeti in odkrito priznati, zakaj nič ni nevarnejšega od iluzij (in vrtoglavičice, zlasti v velikih višinah). In v priznanju te gorjupe resnice ni prav nič »strašnega«, nič takšnega, kar bi upravičevalo najmanjšo brezupnost, zakaj zmerom smo izpovedovali in ponavljali abecedno resnico marksizma, da so za zmago socializma potrebni skupni napor delavcev iz več naprednih dežel. Mi pa smo storili neverjetno dosti, čeprav za zdaj še sami in čeprav v zaostali deželi, v deželi, ki je opustošena bolj kot druge. Še več: ohranili smo »vojsko« revolucionarnih proletarskih sil, ohranili njeno »manevrsko sposobnost«, ohranili smo jasne glave, kar nam dopušča, da trezno pretehtamo, kje, kdaj in koliko se je treba umakniti (da bi močnejše skočili); — kje, kdaj in kako se je pravzaprav treba lotiti predelovanja še nedodelanega. Vsekakor morajo neogibno pogoreti tisti komunisti, ki si domišljajo, da brez napak, brez umikov, brez mnogokratnih predelav nedodelanega in napačno napravljenega lahko dovršijo takšen svetovnozgodovinski »posel«, kakor je zgraditev temeljev za socialistično ekonomiko (zlasti v deželi majhnih kmetov). Niso pogoreli (in najverjetneje ne bodo pogoreli) tisti komunisti, ki se ne bodo niti vdajali iluzijam niti ne bodo padali v brezupnost, marveč bodo ohranili moč in gibčnost organizma za ponovno »začenjanje spočetka«, lotevajoč se svoje sila težke naloge.

In še toliko manj smemo biti potrti, toliko manj imamo razloga za najmanjšo brezupnost, zakaj navzlic vsej opustošenosti, siromaštvu, zaostalosti, lakoti smo v marsičem pričeli napredovati, kar zadeva ekonomiko, ki vodi v socializem, medtem ko hkrati po vsem svetu vidimo naprednejše dežele, ki so tisočkrat bogatejše in vojaško mogočnejše od nas, pa vendar še dalje nazadujejo, kar zadeva »njihovo«, tolikanj proslavljano, znano jim, sto in sto let preizkušano, kapitalistično ekonomiko.

Makedonski motiv

LEOPOLD STANEK

*Nesi, ponesi sonce s planine,
sredi doline
meglica leži.*

*Nesi, moj sinko, bistre vodice,
deklici lice
v mestu bleži.*

*Nesi v naročje marelic ji zlatih,
želi pri svatih
srečen ji dan!*

*Sonce popilo meglice,
zdravo nevesti je lice,
a sin ti je, majka, bolan.*

Lenin v Visokih Tatrah

Iz spominov S. J. BAGODCKEGA

V začetku avgusta sem odpotoval v vas Makov, približno štirideset kilometrov oddaljeno od Krakova, da bi tam prebil drugo polovico vseučiliških počitnic. Pred odhodom sem Vladimirju Iljiču povedal, da je Makov na podnožju Babje gore,¹ od koder se odpira širok razgled na ves planinski masiv Tatre. Ko sva se poslavljal, je Vladimir Iljič dejal:

»Prišel bom k vam in skupaj se bova povzpela na vrh Babje gore.«

Čez dva tedna sem videl Vladimirja Iljiča, ki se je bližal mojemu stanovanju. V Makov se je pripeljal s kolesom in je vstopil ves prašen in utrujen, jezeč se na slabe galicijske ceste.

Na Babjo goro se je bilo treba odpraviti proti večeru in na pol poti prenočiti v turistični koči, ali kakor tam pravijo — v shronisku (v zavetišču). Ko sva popila čaj, sva legla na grič blizu moje hiše, da se je Vladimir Iljič nekoliko odpočil. Okrog šestih sva povečerjala in se s kolesi odpeljala v sosednjo vas Zavoj, ki leži prav na podnožju Babje gore. Kolesi sva pustila v majhni restavraciji in se napotila po položni stezi. Kmalu naju je pot pripeljala v gozd. Mračiti se je pričelo. Žal sva svetilki pustila na kolesih. Steza je bila vijugasta. Da bi skrajšal pot, je Vladimir Iljič predlagal, naj greva kar naravnost proti vrhu. Vzpenjala sva se hitreje, od časa do časa sekajoč stezo, na mah pa sva opazila, da se nama je izgubila. Menila sva, da sva jo pustila na levi, se obrnila tja, toda stezice ni bilo. Pričela sva jo iskati v raznih smereh. Tudi to ni pomagalo. Ni nama preostalo nič drugega kakor iti naravnost navkreber. Stemnilo se je že, hodila sva počasi, se vsak trenutek spotikala ob grmičih in panjih. Videti je bilo, da bova morala prenočiti na prostem. Zdajci pa se je nekaj zasvetilo. Svetloba je kmalu postala razločnejša. Razločila sva dve razsvetljeni okni. Našla sva vrata in stopila v prostorno izbo. Sredi nje je stal velik štedilnik, na katerem je veselo kipel velik čajnik in je bila po njem razpostavljena turistovska posoda. Za mizo in na ležiščih je bilo kakih deset ljudi. Na tleh so ležali razvezani nahrbtniki. Prišla sva v shronisko. Ko sva povečerjala, sva legla in utrujena od poti nemudoma zaspala. Oskrbniku sva naročila, naj naju ob štirih zjutraj zbudi.

Zjutraj sem skozi spanec slišal Vladimirja Iljiča:

»Sedem je že, pa naju še niso zbudili! Zaspala sva sončni vzhod.«
Pokličeva oskrbnika.

»Gospoda, poglejta skozi okno, — nam smehlja je pravi, — takšna megla je, da ne vidiš dva koraka pred seboj. Mislil sem, da bo bolje, če se naspita.«

Zares je zelo deževalo. Razen bledorjave megle nisva ničesar videla. Hoditi na vrh ni imelo smisla. Vprašava oskrbnika, če je kaj upanja, da se bo vreme izboljšalo. Njegov odgovor je bil kaj malo tolažil: Pred jutrišnjim dnem ni pričakovati boljšega vremena.

Najin načrt je po tem takem izpodletel. Do drugega dneva nisva mogla čakati, zakaj Vladimir Iljič je moral biti zvečer v Krakovu.

V nalivu sva se spuščala navzdol. V Zavoj sva vzela kolesa in se po razmočeni cesti s težavo odpeljala v Makov. Toda neuspeh Vladimirju Iljiču ni vzel poguma.

»Ko bom prvič prost, spet pridem,« je dejal, poslavljač se.

¹ Babja gora — vrh v Karpatih (1725 m).

In zares, nista minila dva tedna, ko se je Vladimir Iljič spet pripeljal v Makov (to pot z železnico). V Zavoj sva šla peš, odtod pa sva srečno prispela v shronisko. Svetilka, ki sva jo vzela s seboj, nama je zelo olajšala pot.

Oskrbnik naju je sprejel kot stara znanca in nama je obljubil, da naju bo zbudil ob vsakem vremenu. Štiri zjutraj. Spet megla, vendar ne tako gosta kakor zadnjič. Oskrbnik meni, da utegne biti na vrhu povsem jasno.

Greva navkreber, držeč se rdečih markacij po kamenju. Na vrhu sva, toda megla se ni razpršila. Videlo se je samo nekaj metrov daleč. Sklenila sva počakati, med tem pa pozajtrkovati. Čez pol ure se je megla pričela redčiti in pred nama se je odpirala čudovita slika. V daljavi se je kopal v svetlih sončnih žarkih dolgi masiv Tatre. Videti je bilo, kakor da visi v zraku. Spodaj je bilo vse v megli kakor v zgoščeni peni.

Vladimir Iljič je sijal:

»Vidite, najini napori vendar niso bili zaman!«

*

Poronin je bil dejansko predmestje znanega zdravilišča Zakopani — pri- ljubljene letovišča poljske inteligence, študentovske mladine, političnih emigrantov. Od znancev so tam živeli tovariš Vigiljov (kasneje sovjetski konzul na Poljskem), doktor Bžezinski (bivši narodovoljec), doktor Dluski (direktor sanatorija za tuberkulozne), pisatelj Seroševski, s katerim sem se l. 1905 seznanil v varšavski ječi. Čez dan je večina turistov odhajala v planine in Zakopani so bili kakor izumrli. Zvečer je vse oživel. Mnogoštevilne kavarne je napolnila najraznovrstnejša publika. Tu so se vršile neskončne diskusije o političnih in literarnih vprašanjih.

Domače prebivalstvo so tvorili tako imenovani Gurali. To je bil svojevrsten tip poljskih hribovcev. Visoki, suhljati, oblečeni v pestre obleke iz belega sukna, pretkane z barvnimi vzorci; hlače so se tesno oprijemale nog, »gunka«, vržene preko ene rame in narejene iz istega blaga, so bile podobne huzarskim suknjičem. Mnogi Gurali so bili poklicni gorski vodniki. Kadar niso bili v hribih, so posedali po kavarnah in se razgovarjali s turisti, prepuščajoč ženskam domača in poljska dela.

Vladimir Iljič je z nejevoljo gledal to »kavarniško« — kakor se je izražal — bratenje, ki je hribovce demoraliziralo. Sam se za to »kavarniško« življenje ni zanimal in se je ustavljal v Zakopanih samo, kadar je odhajal v hribe.

Priroda je bila v Tatrah drugačna kakor priroda švicarskih Alp, ki jo je Vladimir Iljič poznal. Tu ni bilo prehodnega travnatega pasu, ki je v Alpah segal do dva tisoč metrov nadmorske višine. Že v višini tisoč metrov se je v Tatrah začel ozek pas »kosodževine« — nizkih iglavcev. Potem so brez prehoda prevladovala povsem gole skale. Vzpon na vrhove je bil mestoma zelo strm, dostopen samo izkušenim turistom in s pomočjo železnih klinov, zabitih v skale.

Vladimirju Iljiču je bilo zlasti všeč, da se je v Tatrah — za razliko od švicarskih Alp — v enem, dveh dnevih povzpel na kateri koli vrh. Nobenih hotelov, nobenih vozil, nobenih kioskov s spominčki, ki so ga dostikrat iznenadili s svojo neokusnostjo in banalnostjo, — vsega tega v Tatrah takrat ni bilo. V nekaterih dolinah so bile primitivne turistične kočice — shroniski z lesenimi ležišči in slamnjačami, dostikrat kar brez oskrbnikov; turisti so lahko samostojno gospodarili v njih, se posluževali drv itd. Samo po dolini jezera Morsko oko je bila speljana cesta in je stal edini hotel v teh gorah.

Kultura švicarskih Alp, kjer se je bilo mogoče na mnoge vrhove kratkoma pripeljati, Vladimirja Iljiča ni navduševala. Glavni čar planinskih izletov

je videl v premagovanju težav vzpona in v mnogovrstnosti vtisov, ki jih je ustvarjal sam proces vzpenjanja v gore.

Uljanovi so najeli kmečko hišo z verando in mansardo, ki je stala na meji med Poroninom in sosednjo vasico Čarni Dunajec. Lastnica hiše Tereza Stupenj je stanovala v drugi hišici, nekoliko proč odtod. Hišica, ki so jo najeli Uljanovi, je stala na poljani, približno 200 metrov proč od ceste, na podnožju manjšega griča...

V Poroninu je Vladimir Iljič vstajal ob sedmih in se navadno hodil kopat v Dunajec. Brza planinska rečica je bila na sploh plitva, toda blizu hiše smo našli zadosti globoko mesto, kjer je bilo moči celo plavati. Na bregu je rastlo grmovje, ki je kopalce skrivalo pred mimoidočimi.

Po zajtrku je Vladimir Iljič sedel k delu, ki je trajalo do sedmih zvečer in ga je samo kosilo za kratek čas prekinilo. Vladimir Iljič je v svoji sobi delal za veliko mizo, ki je stala med dvema oknom. Ob lepem vremenu je včasih šel delat na griček za hišo, odkoder se je odpiral širok razgled na planinski masiv Tatre.

»Ta razgled,« je dejal, »me niti malo ne raztresa, marveč mi pomaga, da se koncentriram.«

*

Ce mu je le dopuščalo delo, si je Vladimir Iljič vzel dan ali dva za izlet v planine. Bil je zelo vztrajen turist. Čeprav sem bil deset let mlajši od njega, sem ga včasih težko dohajal. Drugi člani naše poroninske kolonije, ki so jim bili vzponi pretežki, so se najtežjim izletom odpovedovali.

Zlasti se spominjam vzpona na Rysy,² kmalu po vrnitvi Vladimirja Iljiča iz Švice. V majhni skupini smo nekega jasnega jutra odšli v Zakopane.

Brez posebnih naporov smo prišli v slikovito dolino Halja Gonsenicova. Sredi nje, v majhni kotlini, obdani z vseh strani z visokimi skalami, se je zrcalilo popularno Črno jezero, ki smo ga največkrat obiskovali, nedaleč od njega pa je stal shronisko, kjer so ves dan kurili in je v čajniku ves čas šumel krop.

Polegli smo po skalah okrog shroniska in tja prinesli čaj. Nekateri izmed naših sopotnikov so prižgali cigarete. Midva z Vladimirjem Iljičem, ki nisva bila kadilca, sva šla k jezeru. Njegova voda, ki je bila od daleč videti črna zaradi obdajajočega ga pečevja, je bila dejansko izredno bistra. Globoko na dnu je bilo moči jasno razločiti posamezne kamne in vodno rastlinje.

Po eni uri počitka smo odšli proti sedlu Zavrat. Steze je bilo kmalu konec. Treba je bilo lezti po skalah. Na najbolj strmih mestih so bili zaradi lažjega vzpona v skale zabiti železni klini. Z njihovo pomočjo smo pričeli previdno plezati navzgor.

Razgled s sedla nas je nagradil za težave vzpona. Z ene strani se nam je odpirala Halja Gonsenicova s Črnim jezerom, z druge strani očarljiva podolgovata dolina in razčlenjeni grebeni Visoke Tatre. V dolini se je smaragdno blestelo pet majhnih jezer.

»Vredno je bilo prilezti sem!« — je dejal Vladimir Iljič.

Sestop s sedla je bil razmeroma lahak. Kmalu smo bili na stezici, ki se je v pravih vijugah položno spuščala navzdol. V dolini smo šli k prvemu izmed peterih jezer, se osvežili z njegovo skoraj ledeno vodo ter odšli dalje.

V dolini je bil še en shronisko. Tam se nismo zadrževali, ker smo hoteli kar najhitreje priti na cilj našega današnjega izleta — do Morskega očesa.

² Rysy — najvišji vrh v poljskih Tatrah (2503 m).

Šli smo po dolini. Pričelo se je vzpenjanje na drugo, dokaj nizko sedlo, na katero je peljala lepa stezica. Kmalu smo bili na sedlu, od koder se nam je odprl pogled na še bolj zanimivo dolino, v katere globini je bilo med skalami videti jezero. Dejansko je napravilo vtis očesa, globoko vsajenega v očesno duplino.

Del naše družbe, ki so ga prestrašile zgodbe o napornem vzponu na Rysy, se je zjutraj rajši vrnil domov, midva z Vladimirjem Iljičem pa sva sklenila, da do kraja uresničiva prvotni načrt.

Vzpon ni bil tako težak, kakor sva spočetka mislila, vendar je bil dokaj utrudljiv in enoličen. Stezica se je v majhnih vijugah vzpenjala v strmino. Ko sva se ozirala, sva videla zmerom širšo panoramo planinskih grebenov, spodaj pa je postajalo Morsko oko zmerom manjše. Vladimir Iljič se je nekajkrat ustavil in se skušal znajti med posameznimi vrhovi, ki so bili odtod videti povsem drugačni kakor iz Poronina.

Bližala sva se vrhu. Premagati sva morala še majhen, toda najtežji del poti. Zveza z masivom Rysy se je nekako pretrgala. Nekaj metrov dalje sva jasno videla stezico, ki je držala na vrh. Toda nanjo sva lahko prišla samo čez oster greben, ki je imel podobo sedla, čigar boka sta se skoraj navpik spuščala v globoke prepade. Oziraje se nazaj, se je Vladimir Iljič sredi grebena ustavil, potem pa se je spet premaknil in došel do mene. Izkazalo se je, da je v nepravem času pogledal navzdol in začutil vrtoglavico, ki pa jo je vendar naglo premagal.

Na vrhu sva. Pred nama je široka planinska panorama.

Približno eno uro sva sedela tam, si odpočila, pojedla, kar sva imela s seboj, in se pripravljala na sestop.

Ker sem se bal, da se komplikacija na grebenu ne bi ponovila, sem predlagal sestop po drugi poti, češ da bodo tam novi razgledi. Vladimir Iljič je takoj uganil moj manever in odrezano odgovoril:

»Ni se treba izogibati težavam! Treba jih je znati premagati!«

S temi besedami se je pričel spuščati navzdol in kmalu srečno prišel čez greben.

Brez slehernih pripetljajev sva se spustila v dolino, zadovoljna z izletom.

(Iz knjige »Spomini na Lenina«, zv. I, Moskva 1956.)

Midva

LEOPOLD STANEK

*Midva sva dva vrha
Drug poleg drugega.
In daleč vsaksebi
kot duša od duše.
Med nama je dosti poti,
a ne moreva drug k drugemu.
Kipiva
v nedosegljivo nebo,
nikdar ne dohrepeniva vanj.*

*Samo samotni hodec,
ki se ne ustraši
prepadnih skal in sten
vsakdanjosti,
obišče naju kdaj pa kdaj
in v tihi sveti uri
nama šepeta
o večno neizpolnjeni
ljubezni.*

Večkrat je slišati, da je visokogorska Martuljkova skupina ena najlepših, če že ne najlepša gorska skupina v naših Alpah. Jaz bi kar dejal, da je najlepša. Le kje drugje je najti toliko naravne lepote »na kupu«, in to prav-zaprav na majhnem koščku zemlje? Divji, v višave kipeči vrhovi se odkrivajo očem kar takoj nad dolino¹ Save v vasi Gozd-Rute in v polkrogu — med Kukovo špico pa preko žagaste Široke peči, Oltarja in obeh Ponc in še naprej čez Špik in mizaste Frdamane police in najbolj na zahod pomaknjene Rušice, Rigljice ter Kurjega vrha — obkrožajo dolino potoka Martuljka in zapirajo pogled na jug. Če hočete videti, kaj je za njimi, se morate potruditi visoko v Karavanke na nasprotni strani doline, tja gori nad Srednji vrh, ali pa se povzpeti kar na njihove vrhove. To pa je dano le izbranim, čeprav marsikdo goji tiho željo, da bi mogel biti med njimi. Nobeden od vrhov nima na severni strani zaznamovane poti. Te se nehajo že v obeh velikih krnicah — Pod Srcem in Za Akom. Pa tudi z drugih strani je le ena nadelana pot, in to na Špik z zahoda, odkoder je s poti v Krnico ob Veliki Pišenci markirana pot. Vse druge vrhove pa lahko obišejo le alpinisti. In če jih, vedo marsikaj lepega povedati o njih. Tudi napisali so jim že cele slavospeve.

Večji alpinistični podvigi so se začeli v Martuljkovih gorah v razdobju med obema vojnama, ko so znani predvojni alpinisti Pavla Jeshova, Joža Čop, dr. Klement Jug, pa dr. Miha Potočnik, Mirko Kajzelj, Marijan Lipovšek, dr. France Avčin in še številni drugi začeli osvajati še neosvojene skalne velikane. O teh so mnogi od njih tudi poročali v Planinskem vestniku, začnši nekako z leti 1926 in 1928, od tedaj naprej pa so alpinistični opisi iz Martuljkovih gora v skoraj vsakem letniku PV. Toda, žal, tudi tu ni šlo brez človeških žrtev. Spomnimo se samo na dni med 2. in 5. majem leta 1952, ko je severna Špikova stena terjala pet mladih življenj.

Živahna alpinistična dejavnost pa je v nasprotju s turistično v ožjem smislu. Kljub izrednim ugodnostim, ki jih nudi narava za dostop, vsaj do visokega vznožja Martuljkovih gora, so te le prav malo obiskane. Za to manjkajo zaznamovane poti in planinske postojanke. V vsem območju je le ena planinska koča, »Lipovčeva bajta« imenovana, sedaj v lasti in oskrbi PD Jesenice, a še ta je majhna in ni redno oskrbovana. Turisti in alpinisti, ki so morali tod prenočevati, so se in se delno še danes poslužujejo treh senikov na planini Jásene.² Iz te zagate so si vsaj deloma pomagali alpinisti, ki so postavili Za Akom dva bivaka.

Ta delna nedostopnost Martuljkovih gora pa ima dobre kakor tudi slabe strani. Dobre zato, ker ostaja narava vsaj v glavnem še v svoji prvotni neoskrunjeni obliki, slabe pa, ker je s tem zaprta pot širokemu razmahu turizma. Vprašanje je, komu bi dali prednost. Odločiti se, bi bilo težko.

Oko raziskovalca — pokrajinskega genetika pa skuša tudi takim, lahko bi rekli estetskim lepotam priti do živega. Že en sam pogled na te velikane in svet pod njimi je dovolj, da spoznamo, kako strašne sile so morale biti na delu, ko so se te gore oblikovale. Debeli apniški skladi, ki v veliki meri se-

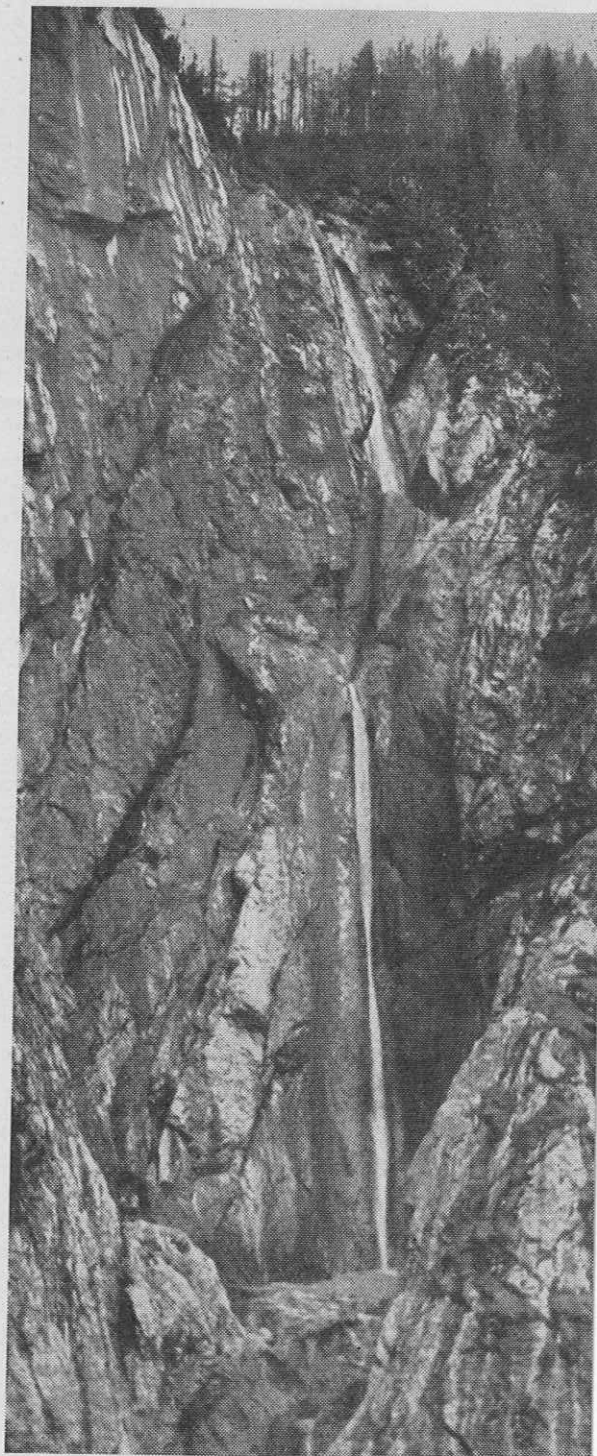
¹ Dolino Save od izvira do Jesenic, ki je zajedena med Julijske Alpe in Karavanke, imenujejo domačini kar Dolina. To ime skušajo prenesti tudi v literaturo, za šolsko rabo pa jo nekateri imenujejo tudi Podkorenska ali celo Jeseniška Dolina.

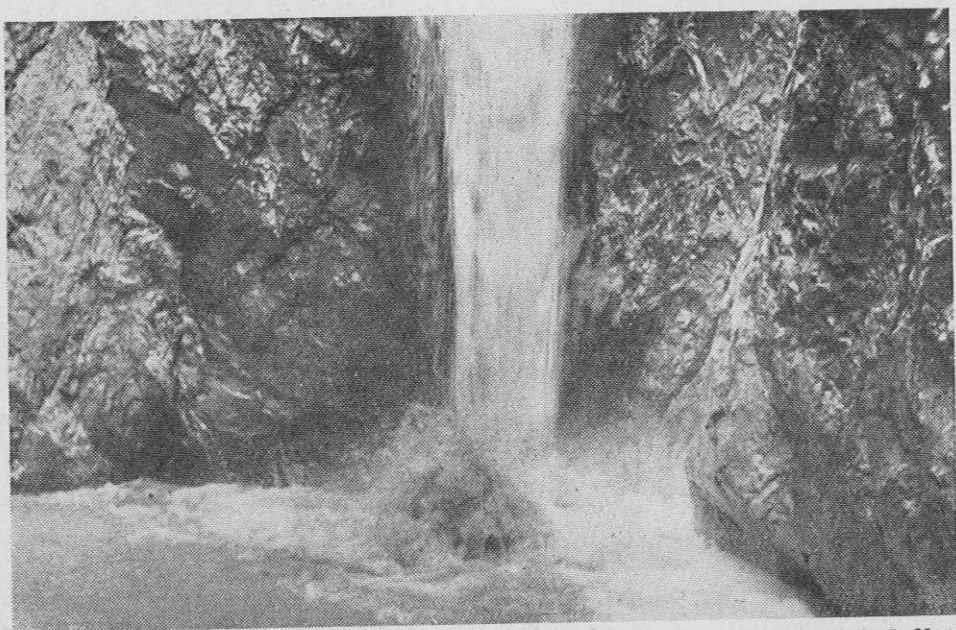
² Jásene je domač izraz za planino, ki jo v literaturi imenujejo tudi Martuljek, nekateri celo »Rajske poljane«. To zadnje ime izhaja verjetno iz tega, ker jo naši bratje z juga — turisti in prebourniki iz Gozda-Rut — imenujejo »Rajske livade«.

stavljajo Martuljkovo skupino kakor tudi velik del slovenskih Alp sploh, so bili tod iz prvotne vodoravne lege premaknjeni v skoraj navpično. Od tod ti divji razrvani vršaci in gorska pobočja, polna prepadnih, marsikje tudi previsnih sten. Tu naj spomnim le na veličastno Široko peč z navpik postavljenimi skladi, ki sestavljajo v vrhah širok nažagan greben. K oblikovanju teh gora pa so veliko pripomogle tudi druge sile, neprestano se ponavljajoče mehanično razpadanje kamenine, delovanje tekoče vode in njeno pronicanje v votlikavo notranjost ter, ne nazadnje, spreminjanje površja z velikimi ledeniki, ki so v ledeni dobi za več sto in tisočletij na debelo prekrili tudi ta del gorskega sveta in v večkratnih umikih pustil za seboj še danes lepo vidne oblike na površju. (O tem je več in lepo napisal P. Kunaver v PV 1955, str. 73—78). Ledena doba je pripomogla, da je nastalo več krnic. Med temi sta najbolj vidni in največji v tem delu krnici Pod Srcem in Za Akom, druge manjše pa so nad temi više v stenah, zlasti Za Akom. Tudi široka, a neizrazita koritasta dolina, ki se vleče izpod Martuljkove skupine in se spušča v dolino Save v strmi, čez sto metrov visoki stopnji, je v glavnem delo ledenikov.

Ko so se ledeniki dokončno umaknili, so začele z delom sile, ki oblikujejo površje še danes, lahko rečemo, pred našimi očmi. To so zlasti tekoče vode, v našem primeru Martuljek s pritoki in na mehanično razpadanje kamenine, ki zaradi zmrzali neprestano naletava s pobočij in se nabira na dnu v obliki velikih melišč. Ta postaja visoko zgoraj, Pod Srcem in Za Akom, vedno večja, niže spodaj, kjer jih doseza tekoča voda, pa jih skuša ta sproti odnašati. Odnoseni meliščni material voda odlaga, ko prestopi s strmega v bolj raven svet, zlasti pa v spodnjem delu, kjer nalaga pred izlivom v Savo obsežen vršaj. Material, ki vršaj sestavlja, pa ni več ostrorobot kot v meliščih, marveč je zaradi poti že precej zglajen, večkrat celo okrogel, torej že pravi prod.

Zgornji Martuljkov slap
Foto D. Meze

Voda zgornjega slapa pada v izdolbeno kotanjo

Foto D. Meze

Izpod obsežne Martuljkove skupine odvaja vodo samo gorski potok Martuljek, če izvzamemo obrobni manjši Beli potok, ki izvira pod severovzhodnim vznožjem Kukove špice, natančneje, pod Vrščem (1697 m), in se v divjem toku prebija na sever proti Savi. (Opis tega glej V. Mazi. PV 1947, str. 197 do 208). Potok Martuljek v lepoti prav nič ne zaostaja za gorsko skupino, ki mu daje življenjski sok. Ne verjamem, da je še kje v naših Alpah kak gorski potok, ki bi v tako kratkem toku nudil očem toliko lepote kakor Martuljek. Pojdite z menoj od izvira do izliva in — pritrdili mi boste.

V sorazmerno kratkem toku — ca. 3000 m — mora Martuljek premagati 500 m višinske razlike, kar predstavlja $167^{0/00}$. Če bi potok enakomerno premagoval strmino, bi bil to silen padec. Ker pa se strmina močno spreminja, je padec na mnogih mestih še veliko večji. Zato si potok pomaga na niže tako, da se na mnogih krajih spušča čez strme stene v slapovih, slapičih, skakavcih in brzicah.

Martuljek izvira v spodnjem koncu krnice Za Akom v tesni hudourniški grapi izpod debele gruščnato-meliščne in v manjši meri morenske nasipine, s katero je krnica na debelo zapolnjena. Iz visokih snežišč, od katerih so nekatera trajna, dobiva veliko vode vse leto. V času velikega jesenskega ali spomladanskega deževja in ob hudih nalivih v nevihtah pa se izvirni del potoka podaljša še navzgor po dnu krnice.

Že kmalu od izvira mora Martuljek premagati najmanj 100 metrov visoko strmo skalno stopnjo, preko katere se vrže v globino v izredno slikovitem slapu, ki je v turističnem imenoslovju znan kot Zgornji Martuljkov slap. Slap ni enoten, ampak je sestavljen iz treh delov. Najmanjši je srednji del, ki se od zgornjega poševno spušča k spodnjemu, največji pa je spodnji, ki se od markirane poti, ki drži k slapu, tudi najbolje vidi. Če hočemo videti slap v celoti, se moramo oddaljiti od zaznamovane poti proti vzhodu v podnožje

Jásene — spodnji del planine

Foto D. Meze

Vršiča, od koder je posneta tudi fotografija. A tudi od tu se vidi le zgornji in spodnji del slapa, srednjega, poševnega, pa je mogoče videti le od strani, malo južneje od Vršiča.

Spodnji del slapa pada v široko kotanjo, ki si jo je s silno udarno vodno močjo in materialom, ki ga voda nosi s seboj, vdolbel v živo apneno skalo. Kotanja je polna drobnega peska, ki ga prinaša voda s seboj izpod krnice Za Akom in ga tu kar naprej brusi in melje. Če se opogumiš in greš pod slap na rob te kotanje, boš videl, kolikšen je razloček med vodo, ki v kotanjo pada, in ono, ki jo bobneča, padajoča voda vzdiguje iz nje. Prva je svetla, mlečno-bela, druga pa temna in umazana, ker je vsa pomešana s peskom (glej tudi sliko!).

Slap je ozek in pada po lepo izoblikovanem navpičnem žlebu navzdol in zato, razen v srednjem delu, kjer se poševno prebija do glavnega spodnjega dela slapa, med potjo nima nobenih ovir. Tudi vetrovi, ki navadno slapove razpršujejo (Rinka, Peričnik), tu skorajda ne morejo do slapa, ker ga varujejo tesne skalne stene, v katere je vklenjen. Ker je na severni strani, ga sončni žarki nikoli ne pozlate in je zato vseskozi mračen, in prav zato še silnejši.

Do spodnjega dela slapa je pot markirana, a nekoliko neprijetna, ker je treba prečkati strugo pod slapom in se brv čeznjo le redko dalj časa obdrži.

Od slapa navzdol pa tja do zgornjega konca romantične planine Jásene se prebija Martuljek preko številnih manjših slapičev, skakavcev in brzic ter skozi tesni, ki jih je treba na poti ob njem s precejšnjim trudom obiti. Z obeh pobočij se spuščajo v potok obsežna melišča, na več mestih sestavljena iz orjaških skal, ki so se privalile v strugo. Ponekod so melišča že prerasla s pritlikavo gorsko vegetacijo, drugje pa so še živa in tudi zelo aktivna. Preden preide potok na Jásene, prečka ozek pas nepropustnih škrljevih kamenin, ki dajejo razoranemu okolju milejšo podobo.

Spodnji Martuljkov slap

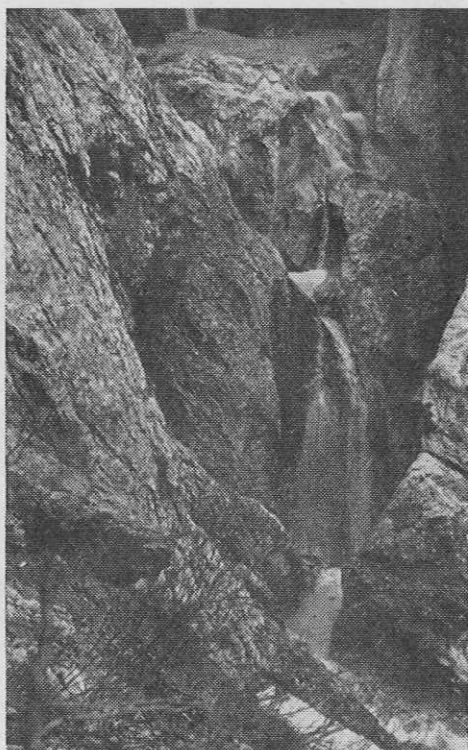

Foto D. Meze
Od zgornjega slapa navzdol

Jásene je širši, bolj raven svet ob potoku, ves prekrit z grobljami in velikim balvanom, kar vse je zapustil ledenik ob umiku. Domačini so gozd tu izkrčili in naredili planino in košenico in na njej postavili že spredaj omenjene tri senike. Površje je tipično morensko, ponekod močvirno in prepreženo z manjšimi potočki, ki so pa večji del leta suhi. Voda prihaja na površje izpod nasutega morenskega materiala malo nad strugo Martuljka, desno od mostička čez potok ob prehodu na Jásene. Zelena trata z živopisnimi cvetkami — sredi gozdov ob vedno šumečem potoku, to je čar in mik Jásen, ki jim tujci ne pravijo brez vzroka »rajske livade« oziroma poljane.

Podobna planinica je tudi niže spodaj ob potoku na desni strani, kakor tudi na Zápretah, vzhodno od Jásen v višini okrog 1050 m.

Kmalu od Jásen navzdol prične potok spet zarezovati svojo strugo v nasprotju za nasipavanjem, ki se začneja v manjši meri že ob Jásenah. Po čedalje bolj strmem toku si končno vendarle ublaži strmec s tem, da se vrže v lepem, nekaj deset metrov visokem slapu navzdol, ki ga poznamo kot Spodnji Martuljkov slap. Pred slapom si je vsekal potok v živo skalo izredno ozek in tesen vintgar, ki ga vedno bolj pogloblja. Od slapa proti dnu doline ob prestopu v ravninski svet ob Savi se spušča potok po slikovitih skakavcih in brzicah, med katerimi bi smeli enega od teh imenovati kar majhen slap (glej fotografijo!). Ko premaga še te ovire, se končno le prerije skozi globoki vintgar, visok okrog 100 metrov, v savsko ravnino, kjer odlaga breme, ki ga je moral nositi s seboj, v obliki velikega prodnega vršaja, kjer ob večji vodi neprestano

»Slapič« pod spodnjim slapom

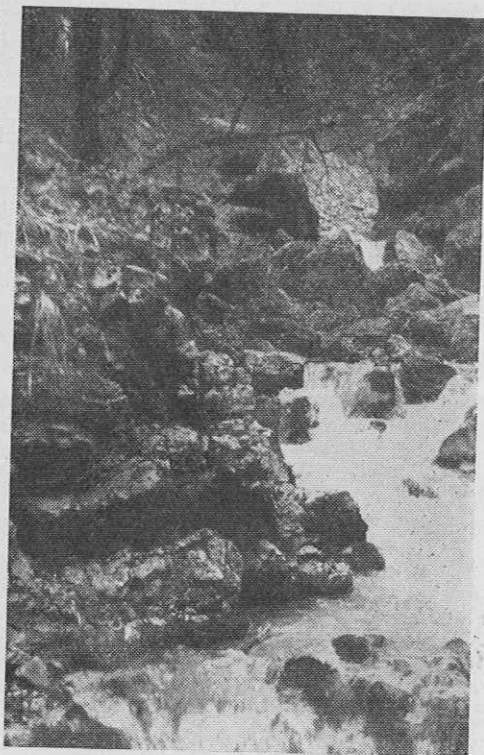
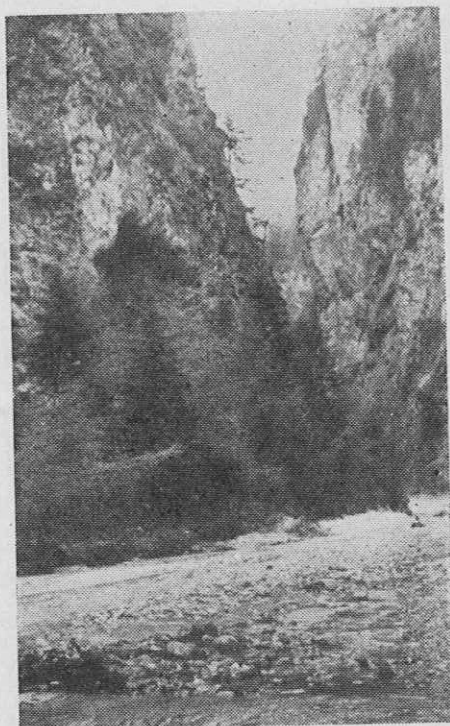

Foto D. Meze
Spodnje brzice Martuljka

menja strugo. Najožje področje vršaja ob strugi je brez gozda, le sem in tja so pasovi grmičevja, malo stran od tam je pa že bujen gozd. Če gledamo vršaj z viška, recimo z lesenega mostu nad grapo na poti za Ak in Pod Srce, ta dva kontrasta izredno plastično stopata v ospredje.

Hudourniškemu značaju Martuljka v spodnjem toku, takoj po izstopu iz ozke soteske v bolj raven svet, kjer na debelo zasipa dolino, so se ljudje uprli. Umiriti so ga hoteli na ta način, da so, v povojnih letih, naredili preko struge dve betonski pregradi, ki naj bi zadrževali obilni prod, ki ga potok nosi s seboj, in tako obenem zavrli zadenjsko vrezavanje potoka, ki je tod še močno gospodarilo. Prod je kmalu spopolnil prostor za pregradama in je slika danes v toliko spremenjena, da je v tistem delu, kjer je bilo še pred nedavnim vrezavanje, danes nasipavanje, oziroma v zadnjem času tudi že odnašanje zgornjih plasti nasutine, ki je nad nivojem pregrade. Toda tudi s tem je bil v neki meri dosežen cilj pregrad.

S pokrajinsko-razvojnega stališča je spodnji tok Martuljka — od spodnjega slapa navzdol proti izlivu — še posebej zanimiv. Do slapa teče Martuljek v skoraj ravni črti v smeri SZ—JV, prav pri slapu pa se zaobrne skoraj za 90° in ubere pot v smeri proti SV— proti Savi. Pričakovali bi, da bo nadaljeval pot v prvotni SZ smeri. Verjetno je v davni preteklosti tako tudi bilo, saj se do roba živoskalne stopnje razmeroma široka dolina tudi nadaljuje. Tok proti SV je torej mlajši. Najbrž ga je povzročila pretočitev nekdanjega krajšega savskega pritoka, ki si je v tej smeri zadenjsko zarezoval strugo in nekako

Pred vstopom v sotesko Martuljka

Foto D. Meze
Soteska v spodnjem delu Martuljka s pogledom
proti spodnjemu slapu. V ozadju del špika in
Frdamanovih polj

pri današnjem slapu dosegel Martuljek in ga pretočil vase. V kratki razdalji od slapa navzdol mora premagati veliko višinsko razliko, saj je v tem delu zajeden v apnenec in apneno brečo v tesni, blizu 100 m globoki in preko 200 m dolgi soteski, ki po svoji slikovitosti prekaša marsikateri vintgar (glej fotografiji!). Martuljek si po njej utira pot v strmi strugi, v zgornjem delu celo preko številnih že omenjenih skakavcev, brzic in celo majhnega slapa, in to vse dotlej, da premaga strmino in se, v spodnjem delu soteske, umiri in začne polagoma nasipavati.

Pritoki, ki jih dobiva Martuljek, so kaj borni. Površinsko najdaljši, a šibak, je oni izpod Malega vrha (1175 m) na levi strani. Večjega bi pričakovali izpod velike krnice Pod Srcem, a očitno izgine vsa voda od tam v morenski in meliščno-gruščni material ter v votlikavo apneno notranjost in priteče na dan šele prav ob strugi na levi strani potoka, nasproti Jásen, v obliki več močnih izvirkov. Vodna množina izpod snežišč Pod Srcem in nad njimi je veliko manjša, zato se ta ni mogla prebiti do Martuljka po površju, kot se je v zgornjem toku potoka, ki odvaja večje množine vode iz Za Aka, kjer so pogoji za obilnejšo vodo ugodnejši.

Dostop do vseh zgoraj opisanih naravnih lepot je razmeroma lahek: s postaje Gozd-Martuljek, po poti, ki drži Za Ak in Pod Srce skozi gozd po ravnem do križišča, kjer se cepijo tri poti. Prva drži naravnost navzgor po kolovozu proti vrhu prve večje vzpetine. Druga, na desno, imenovana Šantica, obide neposredni strmi vzpon in se s prvo združi na zgornjem koncu vzpetine,

od koder teče lepa zložna vozna pot naprej skozi gozd. Pod Srce se odcepi od te na desno odcepek, Za Ak pa je treba iti še nekaj časa po vozni poti ob levem bregu Martuljka, nato pa po markirani turistični poti strmo navzgor. Od te poti se proti levi čez potok odcepi pot na Jásene. Tretji odcepek poti v dolini pa zavije na levo do struge Martuljka, ki ga prečka z lesenim mostom ob eni od pregrad, gre nato ob desnem bregu do vstopa v sotesko, nato pa po njej do prvih večjih brzic pod prvim slapom. Tu prečka potok pot z lesenim mostičkom, potem pa po levem bregu zavije strmo navzgor do slapa in od tod še dalje navkreber po strmi grapi do prej opisane poti, ki te povede Za Ak in Pod Srce. K zgornjemu slapu drži ista pot kot Za Ak, od katere se nekako na sredi vzpona odcepi na levo. Nemarkiran dostop do zgornjega slapa pa je tudi naravnost po strugi potoka. Če se hočete res naužiti lepote in si utruditi telo, skušajte priti do zgornjega slapa po strugi, k prvemu pa po spredaj opisanem levem odcepku, ki drži k potoku in ob njem do slapa ter dalje navzgor.

V Krpanov vrh in v Rakovo dolino

JOŽE HUMER

Že med vožnjo v Pivko se nam je pokvarilo vreme; tako pač zadnja leta začenjajo prvomajski prazniki. Komaj smo stopili z vlaka, že nam je dežek prvič narahlo zagrozil.

Sveta Trojica je pa le lep hrib. Prav simpatičen. Menda ima v samem vršičku nekaj ljubkega in gracioznega hkrati, da sili na dobro voljo. Ni čuda, da se je Krpanu mudilo z Dunaja.

Petelinje je še zmirom petelinje. Nikjer drugod se petelini tako lepo ne petelinijo. »Posebna šola najbrž«, si je sam pri sebi tolmačil očka.

Za vasjo drži cesta devetindevetdesetega reda, bolj potrebna dežja ko mi sonca. Na levo v nedogled in na desno vse tja do mrakotne trnjske cerkve in še dlje po krpastem ravnem polju garajo kmetje, psi se dolgočasijo, živina vlačí, konji yozijo. Dolgogriva blondinka žrebica se nosi posebno visoko. »Viš jo, ta je pa uganila, da je podobna Marilyn«, jo je spregledala Mica.

Onkraj Pivke — rečice se vzpremo proti Nemški vasi, ki je sedaj Slovenska vas — vidite, kako se stvari spreminjajo! Za nas je to dobro; ni sitnosti s carino. Ob poti cvete črni trn pa kamenje raste. Pred nizkim obzidjem hrapave cerkvice staruhe je domačin ustavil rejeno vprego in nam zapel po notranjsko, da je pod vrhom lovska koča, nedaleč ob naši poti pa njen gospodar s ključem; sicer pa da ni nič živega tam zgoraj; o Krpanovem Vrhú ne duha ne sluha; neka vas, Vlačno ali kako že, je pač bila, pa so jo nekoč v starih časih mahnili čez Petelinje jezero k polnočnicam in se jim je led sredi jezera vdrl. Kar je živega ostalo, pa je od žalosti pomrlo.

»Tak tak zločinec je to Petelinje jezero?«

Prišli smo iz mešanega gozdička. Pred nami se je trata s kamenjem in grmičjem lagodno spustila v desno. Tu, tu! Nas opozori kukavica. Pod nami je v mlečno zelenem korcu lenobno zleknjeno jezerce. Siv oblačni večer se ogleduje v njem in beli možakar Snežnik je zadovoljen. Temne kapuce borovih gozdov s sosednjih grebenov delijo z jezerom svoje zelenilo. Neznaten vetrič maroga gladino. Divja rasa se okorno spreletava. S hriba v hrib si odgovarjajo kukavice...

Stali smo na razpotju. Ali po ključ ali na vrh? Videti je, da bi morali daleč v levo do državnega gospodarstva. Tedaj je prav pod vrhom Svete Trojice počil strel. »Puška pok, nič več skok, zajček mrtev je ubog...« je zabrundal očka. Jagri so torej na položajih — tedaj le navkreber!

Kmalu za tem je Mica našla lepo polovico jelena osmeraka in je bila potem še ponosna, ko sva ji rekla, da je rogata.

Zmračilo se je in pršiti je začelo — za začetek. Na Nanosu in na nasprotnih hribočkah so se prižgali kresovi. Z našega vršaca pa so jele švigati rakete. Imenitno! Kaj je lepšega kot prvomajsko kresovanje s petjem, pitjem, rajanjem in lovskimi zgodbami!

Nad obronkom, za katerim stoji Trojica, je vzcvetela rožnata svetloba, kakor ob bojazljivem vzhodu. Vcvetela, zanihala, kot bi se v vetru vnemal širok pajčolan. To je naš kres, in prezgodaj so nam ga zakurili. Vrh je v meglici, zato je ogenj tako tajinstven. Kdaj pa kdaj se vendar prikaže razžarjeno okence iz tančic. Zdaj pa le pohitimo, če hočemo tudi mi svoje krompirje pritakniti!

Storila se je krepka noč in krepek dež, in mi smo bili že prav blizu pod vrhom, ko je tam pred nami otipala nervozna brneča svetloba smreke ob poti, in prikazal se nam je — ... Bog na gori Sinaj ni nič ob tem čudežu: Unimog! Prvi avto, ki je kdaj koli bil tako smešen, da se je šel turista na Sveto Trojico (Krpan se je peljal v kočiji!). Ustavili so in šest ljudi v koreti nam je povedalo, da imamo dva izhoda: Prespati na dežju ali pa se vrniti v dolino. Na kočjo naj kar nič ne mislimo, ker je zaklenjena in je tudi našli ne bi. Potem so nam v potrditev svojih besed ustrelili raketo nad glavo in odbrneli — pa že tako preklemsko nihaje v to in ono stran, da smo v en glas sklenili: Rajši po eni nogi do Ljubljane!

Vdali smo se v usodo, sklenili »taktičen umik«, kot se temu reče v vojaškem žargonu in se vračali po sledih tega čudnega strašila trojiške divjačine. Menili smo že, da nas bo pripeljalo do vlaka, ko je pred nami zabrlela lučka v okencu. Potem smo razložili dve dolgi stavbi, pravokotno postavljeni...

Niso se nas zbal. Bili so prijazni in gostoljubni. Gospodinja nam je zavrela mleka, gospodar — ta je pa tič: V enem samem letu je imel n. pr. šest divjih kolin! In jeleni mu padajo kot drugim še zajci ne! Sploh nam je povedal takih čudnih reči, da smo mu komaj verjeli. Družina je samevala, varujoč gospodarstvo, na katerem so njega dni gojili lipicance, prav take in prav takrat kot v Lipici. Potem so jih tu izpodrinile krave zaradi brezalkoholne pijače.

Da ne bo pomote: Tudi tu ga pijejo, saj se »kraju« pravi Žeje. Še dobro, da smo imeli štajerca s seboj, saj za prvi maj ne moreš brez njega po svetu. Načeli smo steklenico in poskrbeli, da na Žejah ni bilo žeje.

Ko smo se drugi dan vračali med lahkotnim pršenjem proti vrhu, smo šele videli, kod nas je včeraj pralo. Takih poti se človek res ne utegne naveličati: Majčkeno planinskega pašnika, pa majčkeno skozi bukovo mladež, skozi pisano žlahto grmičkov, pa spet med stare korenjaške bore... In kamor pogledaš, je tako prijetno vse z rožicami postlano in pobarvano. Vsega šmenta najdeš tam, od encijana do trobentic. Prava umetnost, da ne pohodiš teh ljubkih čašic nežnega veselja.

Očka pa le nekaj brunda in stika pod grmi. Vedel sem, da bo našel: Šmarnice, prve bele šmarnice, da bomo vedeli, da je res že maj.

Jezero se nam je ves čas prikazovalo. Nanos je pa trmasto tičal za nebom. Še sreča, da je tako širokih pleč, ko je moral take težke oblake nositi.

Na poseki, tam nekje pri vrhu, smo zmotili srnjaka pri zajtrku. Prijetno mu je moralo biti, ko je jedel in pil kar hkrati. Povedal nam je z očmi, da ima še pes rad pri jedi mir in se nam pozrcalil pod nos.

Koj na naslednji trati je bila zemlja od divjih svinj prav svinjsko razrita. Očka se je brž ozrl po najprimernejšem drevesu! Vsi trije smo pa krepkeje zgrabili vsak svojo rogovilo.

Vrh se nam je potožil z žalostnimi črnimi krastami ožgane trave. Nekaj benzinskih posod je ležalo po njih. Tak tako je bilo to »kresovanje«!

V priročniku piše o razgledu: »Snežnik, Julijske Alpe, včasih morje.« Od vsega tega smo videli samo morje — megleno. Njegovi valovi so kobacali v vse strani, a preklali se niso. Le na dnu morja se je kazal dolinski svet, povezan z zvitiimi vrvmi ceste in z vozlastim dimom vlakov.

Pa kaj, če je megla in če dež škropi. — Prvi maj je pa le! Praznujmo! Trske smo s seboj prinesli (intendatura — odlična!), mokro dračje smo pa z ostankom nafte pocurljali. In ogenjček se je prav pridno potrudil. Čepeli smo ob njem in si podajali šale in pesmice — in štajerca. Morje je pa le valovilo in se gostilo. Pa smo za kratek čas lučali kamenje pod nizko nebo — Kserses je tudi bičal Dardanele — in se spominjali Krpanove kobile, kako je grajske hlapce na Dunaju v gnoj pometala.

Dovolj prepiha na vrhu. Nagnili smo se po prisojnih pašnikih Saviča proti postojnski cesti. Pravcate rjuhe cvetja: največ je plavih, pa rumene in bele... Nazadnje nam je obstal korak v gozdu vitkih narcisovih stebelc. Prav ta hip si je izbralo sonce, poškililo po nas in nam pokazalo, koliko velja njegova beseda pri rožni lepoti. Počastili smo ga s prav otročjim glasnim veseljem. Pod nami je srnica (dober komad!) razočarano odkimala z elegantno glavico. »No da, gospodična, saj vemo: Ne kriči v gozdu, ne plaši divjadi... Toda ali ne vidiš: Sonce!« Narcise pa so veselo odobravajoče pokimavale soncu in nam in vsemu svetu, kar ga obseže takole belo, naivno začudeno oko.

Potem se je zastrla še tista revna krpica modrega upanja nad nami in vse do ceste in po njej kilometer za kilometrom smo morali glasno prepevati in trdno udrihati s palicami po tleh, da se nam ni kdo skisal od slabe volje, ki sta jo dež in megla ponujala. Tako radi bi na vrh Javornika — pa smo se zaustavili nekje na sredi in sklenili, da nam je sive barve tudi spodaj več kot dovolj. Kaj smo hoteli: Midva z očkom sva na vso jezo povlekla vsak eno smrdljivo Dravo od pohajajoče železne rezerve najine trafike. Mici pa ni preostajalo drugega, kot da je prav po moško — izpljunila.

Ko smo prišli v Postojno, so se vojaki ravno vračali v kasarne. »Izlaz« je bil potekel. Praznične zastave pa so na vso moč vzplapolavale v neprijetnem vetru...

Sklenili smo, da se bo vreme za dober konec poboljšalo. In čeprav nam v ranem jutru nebo ni obetalo sonca, smo bili kar nekam boljše volje.

Gore odpro mu svoje zelene hrame...

Kdor je z rdečo barvo stopil na pot od Postojne do Rakove doline, je imel »dober dan« in lahko je zavriskal, ko je tam na kraju otrl čopič. Čez travnik na senošet, s senošeti v gozdič, z gozdiča v goščavo, iz borovja v smrekovje, pa spet pašnik in spet... ko bi ogrlice bral. In tak poln, zdrav, dozorel gozd! Kot kje na Pohorju ali v štajerskih Karavankah. Morda mi je zato tako prijetno, domače.

Med sivkastimi životi bukev... Pa kaj je vam, dekleta? Na Štajerskem vse že zeleni, vam pa se megla v goloto zatika! Le tu in tam zažari mlečno

zeleni puh bukovne mladenke v polnem smehljaju mladosti. Vselej te prevara, da pogledaš pod nebo: Kaj ni sonce pokukalo?

Nazadnje je res pokukalo, kakor smo bili sklenili. Zamigotale so tisočere barve v nešteti niansah, ki jih popred ni nikjer bilo.

Sijaj, sijaj sončece...

Sedeli smo na tesni poseki, negibni in tihi, in si domišljali, da nam je toplo.

Nekaj pred koncem poti smo se znašli med čisto mladim, stokrat pregosto nasejanim bukovim naraščajem, ki je z vsem gostim zelenjem vpijalo svetlobo. Ob cesti po travi in v blatu vse polno, vse polno jelenovih sledi na vse strani, od vsepovsod. Zato pa je tudi na vsakem primernem drevesu lovsko opazovališče. Lahko je človekovi zahrbtnosti nabirati trofeje.

Vprašali smo voznika: »Tu imate pa kar preveč jelenov, kaj?«

»Kaj, jelenov preveč? Jagrov preveč! Potem je jelenov zmerom premalo.«

Oprosti, ognjeviti prijatelj rogovja, oprosti; ne bi rekel!

Ceste, ki drži okrog Rakove kotline, nas je kmalu rešila pšica: Veliki naravni most.

Stopili smo v zeleno carstvo tišine. Velikanski masivni zid odločno, ljubosumno zajezuje svojo zasanjano Koromandijo. Vanj sta voda in tisočletja z roko v roki izgarala predor, tako dolg in prostoren, tako lepo izoblikovan, da se rečici še dandanes kar samo nasmeje, kadar se skozenj spusti v divjo sotesko onkraj, kjer si kasneje poišče dveri v podzemsko kraljestvo.

Mica je precej zabrodila v sredo predora in s kričavim veseljem pritegnila zmagoslavju vode. Moja nerodnost je pa, tiščeč za njo, slikovito čofnila v blato.

Kotlinico pod steno si delita voljni, spokojni tok vode in vgrezasta preproga trate. Vse je kakor v brezčasju, tiho, očarano. Še ribe plavajo počasi, mirno. Ob bregovih namakajo mačice svoje košate klobuke. Urejena vrsta visokih jesenov med nebo na nebu in nebom v vodici...

V trhljem hrastu nabija žolna... Kukavičji kuk... Jelenovi sledovi. Vsak dan zarana in o mraku prihajajo k reki, k sivkasti, dragoceni. In jo dolgo, dolgo poljubljajo in si lepe vratove in noge ogledujejo v nji...

Našli smo izvirek v tolmunu pod mahovnato skalco. In očka nama je, smrkavcema, natanko povedal, kako pride vsak večer ob mesečini povodni mož iz tolmana, sede na skalo in caruje. Vile pa sede na kamenju sredi vode, ali plešejo po nji in nabirajo zlate potočnice. Vse je bilo tako res in tako preprosto — in tajinstveno hkrati. Verjela sva.

Še mali naravni most si pojdimo ogledat!

Velikanska podzemska kapela z razdrto kupolo in velikim kukalom tik pod vrhom. Skozenj zagledaš vprvo, kako se izpod silnega oboka na dnu, podrtega z masivnim stebrom, iz sivozelenega tolmana izvije rečica, po temni mahoviti strugi poišče ob navpični desni steni dopoldansko sonce, zavije mimo široke noge veličastnega gotskega loka visoko pod nebom in se zliže nato v senčne, sive romanske hodnike, nad katerimi vise sulice kapnikov. Spet se živahno nasmeje strmim žarkom pod mogočnimi previsnimi skalami, ki z vdrtimi črnimi očmi strme vanjo — pa vsahne v skalnati temi, da se rodi kmalu iznova v mehkem zelenju Rakove kotline...

(Kako okorno je moje pero, kako nebogljene besede! Toda — saj to se opisati ne da. Rad bi le pregovoril prijatelja, da bi videl sam. Ker vem, prikupil bi se mu s tem.)

Veselo smo koračili proti Cerknici. Med potjo smo še operirali Micin žulj. Operacija uspela, žulj mrtev. Samo jaz sem na operacijski mizi pozabil stekleničico z žganjem in, ko sem kasneje to ugotovil, je bil očka hudo potrtn in vznemirjen. »Ti, moj sin — pa žganje pozabil...«

Vprašali smo, skozi Dolenjo vas pojoč, kmeta, ali je Cerkniškega jezera kaj ali je samo blato. »No ja, nekaj malega ga je že,« je odgovoril. Tako so ti ljudje z rodovitne ravnice ob jezeru razvajeni. Mi pa smo na lastne oči videli, da ga je veliko, pa čeprav ga je bilo samo pol. In veter že tak kot na morju. Valovi, kakor bi se k viharju pripravljalo, v zavetju pa sonca, da smo se vračali vsi deviško zardeli proti Cerknici. Tam je v živahni gostilni zapel naš očka v čast likofa tisto lepo dolenjsko: En starček je živel — pa bolj od ganotja in dobre volje, kakor zaradi starosti. Ta mu še ni stopila v noge. Še ga bodo ubogale — in midva z Mico tudi! —, kadar mu bo srce zaukazalo (in čas dovolil) po lepi naši domovini.

Snowdon 1100 m

VASILIJ BERDEN

O tem, da je eden glavnih čarov Anglije dejstvo, da ne najdeš priložnosti sesti se na neoblazinjen stol, ne more biti nikakega dvoma, prav tako pa ni zame nikakega dvoma več o tem, da je v Ljubljani bivanje veliko prijetneje kot v prestolnici Združenega kraljestva — Londonu, vsaj za hribovca, če že ne drugače. In zakaj?

Londončan namreč, če se hoče povzpeti na krtino, kot je na primer naš polhograjski Tošč, mora zabiti najmanj dvanajst ur vožnje z avtomobilom, da prispe v skromno višavje Walesa, kjer kraljuje Snowdon, malo višji od naših Polhograjskih Dolomitov. In še takrat, ko tja prispe, mora zbrati ves svoj hribovski ponos, da se povzpne na njegovo teme peš in se tjakaj ne odpelje z vlakom, ki ima svojo končno postajo prav na samem vrhu.

Snowdon torej je bil cilj moje družbe še v predlanskem letu, ko smo se nakladali v sredini Londona na avtomobile. Sprva sem se predajal primitivnemu veselju nad vožnjo z avtomobilom, morda dobri dve uri ali kaj, potem pa sem se je naužil za celo življenje, ko smo požirali kilometre za kilometri. Ob prvi postaji sem se štel za najsrečnejšega prebivalca otoka, ker sem zopet lahko stal nekaj časa na svojih kranjskih nogah. Použil pa sem med potjo tudi precejšen zalogaj strahu za svoj obstanek, ker so me naložili v avtomobil, katerega krmarica je bila zdravnica. Ta je gotovo najdrznejši voznik na otoku ali vsaj ena od najdrznejših, kajti s svojim Vauxhallom je ne glede na mojo osebo prevzela nalogo, da prehití vsa motorna vozila na vsej dolgi progi od Londona do Walesa. Ko sem ob brzini sto kilometrov še nekam užival in hvalil izdelke britanske industrije, sem ob brzini sto štirideset kilometrov »dobesedno« onemel in izrazilo molčal. Na tistem sem vsak čas pričakoval svoje smrti in se tolažil z mislijo, da imam zdravniško pomoč tako rekoč pri roki takoj in pa da bo vsega itak hitro konec, zlasti ko sva prehitela tudi dve popolnoma sveži razbitini osebnih avtomobilov, vendar je bila moja voznica takih prizorov najbrže tako navajena kot naš deželan koruznih žgancev za zajtrk in nista nanjo napravili očitno nikakega vtisa. Rekla je samo: »Accident!« in še huje pognala. Vse je ostajalo za nama, vendar pa se nekateri avtomobili niso kar tako podali kot tisti, ki so jih vozile stare dame, marveč

šele po hudi borbi. Postajal sem na najino vozilo že kar rahlo ponosen in na njene sposobnosti kljub vsemu, dokler se ni za nama pripodila neka zverina na štirih kolesih, zabobnela mimo, kot da ni nič in izginila za prvim ovinkom. Takrat sem opazil vidne izpremembe na obrazu zdravnice, izustila pa ni nič več kot eno samo besedo: »Jaguar«; čez čas pa se je vsula iz nje ploha očitkov na račun neekonomičnosti pri gradnji avtomobilov, ki požro ogromno bencina, priznala pa je, da grede Jaguarji bolje kot vsi ostali vozovi na svetu, njihova cena pa je že celo premoženje. »V Angliji jih kupujejo samo blazirani snobi«, je rekla in s tem je bila stvar za njo opravljena. Privoščil sem ji na tistem kakega Jaguarja, vendar sem si predstavljal, kaj bi bila zmožna z njim narediti, in sem hvalil naše planinske duhove, da ji ga usoda ni izročila v roke.

Ko smo šele pod večer prispeli med nekakšne hribine, sem spoznal, kakšen zaklad je za Ljubljancana Šmarna gora in kakšno Krezovo kraljestvo so naši prijazni Polhograjski Dolomiti, ki jih imamo tako rekoč pred nosom in ki se jih poštena hribovska duša nikdar ne naveliča. Obenem sem sklenil, da ne bom nikdar več zabavljal čez kranjsko vreme, ker sem si pridobil pojem slabega vremena šele v Angliji. Pri nas se je že razpasla navada, da je takoj zamera, če sonce ne sije, če pa traja dež dalj časa, je že vsakdo prepričan, da se mu godi osebna krivica.

V Walesu pa je drugače! Tam ljudje ginejo od sreče, če trikrat na leto zagledajo sonce, za dež pa sem slišal praviti, da gre tako rekoč kar naprej, preneha pa samo toliko, da si malo oddahne.

Ko je bilo v Walesu leta 1953 dva dni brez dežja, je bila vsa Anglija iz sebe. Časopisi so pisali o tem in ljudje so drug od drugega zahtevali pojasnil. Na srečo se je kmalu nato zopet vsul dež in stvar je bila pozabljena.

Ko smo torej prispeli med gore Walesa, je povsem normalno lil dež, za katerega pa se ni nihče razen mene zmenil, ki sem navajen, da jo ucvrem v hribe le, če dobro kaže. Ne glede na nič smo postavili v nekem močvirju šotore, hodeč okrog v gumijastih škornjih, si skuhalih čaja in se zakadili spat, kakih 700 metrov vstran od udobnega hotela, kjer smo še prej večerjali, obdani od tisočero skodelic, krožnikov in neznanega jedilnega orodja. Z mislijo o begu modernega človeka pred civilizacijo, torej o begu pred samim seboj, sem se predal spanju dvomljive kvalitete.

Naslednje jutro je dež, moker natančno tako kot naš ali še za spoznanje bolj, blagovolil ponehati, to pa nas je vzpodbudilo, da smo zopet zasedli avtomobile in se odpeljali proti Snowdonu v smeri prelaza Pen y Pass. Ker sem to ime dojel najprej fonetično in šele pozneje v pisani besedi, sem zmotno mislil, da ima kaj opravka z angleškim novcem penijem, vendar pa temu ni bilo tako.

V Walesu namreč ne govore angleščine, ampak poseben waleški jezik, ki je po mojem mnenju najromantičnejša spakedranščina na svetu. Postrežem vam z nekoliko imeni vrhov, ki jih je nemogoče izgovoriti tudi pristnemu Angležu, ne da bi si polomil jezik. Ko zadonijo imena kot Llyn Llydaw, Lliwedd, Cribgoch, Crib y Ddysgl ali pa Gorphwysfa med zobmi, je to podobno kašljanju, davljenju in pihanju ali pa kombinaciji vsega trojega hkrati. Jaz nisem tega niti poizkusil, dospel pa sem le do tega, da bi se reklo Crib y Ddysgl nekako takole oddaleč kot Kripisiskl in od tega, da pomeni Gorphwysfa po kranjsko mir in da je vsak poizkus izgovoriti to ime sila tvegan za vsakogar, razen če ni rojen v Walesu. Povedali so mi, da eksistira v waleškem jeziku tudi nekaj literature, da pa je sila borna, toliko boljše torej zanjo. Ker ni Anglija zelo daleč, ima snowdonski masiv tudi angleško ime: Horse shoe,

kar bi se reklo po naše konjska podkev. Polkrožna gorska veriga je res nekoliko podobna obliki podkve.

Pa še o Snowdonu samem nekaj, da ne bo zamere!

Ker je bil ravno praznik, je po poti, ki je precej udobna in nemarkirana, mrgolelo turistov in malo više gori proti vrhu tudi galebov. Galebi v gorah! Pač kaj nenavadno doživetje. Hribi so v neposredni bližini Antlantika in galebi, ki pridejo z morja, se lepo sprehajajo po skalah. Ko smo jim metali hrano, sem videl, kako so te živali požrešne. Za mrvico sira se je vnel med njimi pravi pokolj in kljuvanje po glavah, na suhem pa so bili poleg vsega s svojimi dolgimi nogami še pošteno smešni.

Waleški hribi pa so tudi kaj nenavadna zadeva. Iz trave se poganjajo proti nebu črne in kompaktne nekrušljive skale, kot bi bile iz železa. Plezal sem po strmih stenah, po kakršnih v naših Julijcih še nisem, vendar pa tako varno kot po lestvi, ko mi ni nič ostalo v rokah in ko je bila vsaka stopinja tako varna, kot bi stal na stopnicah doma. Po raznih malih stenah so se podili tudi plezalci, okrašeni z dolgimi nylonskimi vrvmi, ki pa so jih po vsej priliki nosili s seboj le zaradi dekoracije.

Pokrajina se mi je zdela mračna in turobna, saj je prevladoval povsod na zemlji in skalah en sam mračen, pust, črnosiv ton. Če se je tudi pokazalo za trenutek sonce, kar se je zgodilo za kake pol ure nekako na vrhu, je bila tudi dnevna svetloba mračnejša kot pri nas doma, ko velike temne ploskve skal gotovo požro dosti svetlobe. Sonca je bilo tako rekoč v trenutku konec in ko je od atlantske strani veter prignal še megle, ki so takoj zagrnile vse naokoli, in se je iz njih vsipal veletok dežja med znatnim neurjem, se mi je zdelo, da se je dan kar poslovil.

Na vrhu Snowdona je železniška postaja, ki pripelje množice na sam cilj. Kdor pride peš, velja že za junaka, o katerem se v družbi govori.

Puščobo pokrajine oživljajo le manjša jezerca, ki so vsepovsod raztresena, mrzla pa tako, da dopuščajo le skok noter in nato v divji brzini ven na suho. Na vrhu gore je tudi planinska koč, na moč taka kot ona na Fruški gori, dolga pusta galeja, opremljena s trgovinicami zelo neokusnih okraskov in spominčkov, ki pa gredo kljub vsemu v promet.

V nenadnem nalivu, vetru in črnih meglah, ko se ni videlo niti meter pred sebe, sam ne bi našel niti poti nazaj, zato sem se zaupal prijateljem, ki so bili na Snowdonu pač že stokrat. Izlet se je končal z dirko proti avtomobilom, ki so čakali na Pen y Passu in nudili varno streho.

Ker se kljub ugodni vremenski napovedi ni naslednji dan nič zjasnilo, je bilo mojega planinarjenja po Walesu hitro konec, ker je »vodja puta« odredil vrnitev v London. Ko nas je že ponoči na kilometre daleč pozdravljaj njegov sij, si nisem mogel kaj, da ne bi iz vsega srca pomiloval prebivalcev tega modernega Babilona, ki si morajo toliko prizadevati, da pridejo na skromno vzpetino. Prepričan sem bil, da večina snowdonskih pohodnikov ni nikdar bila kje drugje kot le-tam in sem bil vesel, da imam doma nebesa pod Triglavom tako pri roki. Ko sem takoj po svojem povratku iz Anglije brž tekel na martuljško Ponco, da se napijem domačih gora, sem se počutil neizmerno bogatejšega kot kateri koli izmed prebivalcev Združenega kraljestva.

PRISPEVKI ZA ZLATOROG

Prof. Pavel Kunaver, Ljubljana 400 din, prispevek iz članarine za III. tromesečje t. l. 50 020 din, prispevek iz vpisnine za III. tromesečje t. l. 34 770 din, prispevek od prodanih znakov za III. tromesečje t. l. 3507 din, Skupaj 88 697 din.

Iz Renk na Polšnik (680 m)

JOŽE ZUPANČIČ

Izletnik, ki ima le malo časa na razpolago, si želi, da bi čim prej dosegel z zadnje železniške postaje v hrib in do svojega cilja. Prav zato pa je v Zasavju med najbolj prikladnimi izleti Polšnik v Polšniških Dolomitih.

Popotnik ima od železniškega postajališča Renke pa do Polšnika le uro hoda, navzdol pa polovico manj, samo pol ure. Za ta kratki vzpon in napor pa bo gotovo lepo poplačan in z obiskom tako zadovoljen, da bo še ponovno prišel na izlet v Polšniške Dolomite in obiskal tudi druge okoliške hribe, vasice in zaselke, in tako spoznal delo in življenje marljivega zasavskega človeka, ki se bori z borno zemljo v teh odmaknjenih, a prezanimivih krajih za svoj vsakdanji kos kruha...

Polšniške Dolomite imenujemo hribovsko skupino, ki se vleče od Litije proti vzhodni strani, vse do Kuma na desnem savskem bregu. Tu je okrog Polšnika, ki je središče vsega okoliša, vrsta ogleda vrednih hribov: Špega, Glinjek, Volčji hrib, Velika Preska (800 m), Čerjavec, Dolgo brdo (801 m), Ostrež (841 m), Žamboh (782 m), Rodež (864 m), Kumat (798 m) nad Konjščico in še mnogi drugi. Ves ta skriti venec zasavskih vrhov nam bo v kratkem predločilo Planinsko društvo Zagorje, ki se je odločilo, da bo izdelalo razgledni stenski zemljevid in ga postavilo na železniške postaje v tem predelu Zasavja. PD Zagorje je sklenilo tudi, da bo vsa ta pota markiralo in tako olajšalo izletniku obisk v Polšniške Dolomite. Priroda je že storila svoj delež s tem, da je ustvarila tu vrsto ogleda vrednih višinskih točk, jih prekrila z gozdovi in tratami ter številnim cvetjem. Na vsakem koraku te spremlja ptičje petje. Narava nudi tu izletnikom pisano simfonijo nepokvarjene idile, zdaj pa naj priskoči vsem, ki žele uživati lepoto Polšniških Dolomitov še planinska organizacija in z geografsko razvidno tablo in marsikaterimi poti privabi nove obiskovalce.

Ves predel Polšniških Dolomitov je vključen od zadnje upravne reorganizacije v občino Zagorje in okraj Trbovlje. Pred drugo svetovno vojno pa je imel Polšnik samostojno občino in je bil del litijskega okraja.

Ves ta hribovski svet, obdan z listnatimi in igličastimi gozdovi, ima suho in zdravo podnebje. Tu so tudi prijetna smučišča, da pride na svoj račun tudi zimski športnik. Avtor teh zapiskov je bil aktivni smučar že med obema vojnama in šteje smučarsko turo s Polšnika mimo Slopa in Volčjega hriba, čez Dolgo brdo, na Podmilj in Mamolj pa skozi Čebelnik do Gradišča nad Litijo in nato do Litije za eno najbolj prijetnih smučarskih tur v vsem litijemskem okolišu.

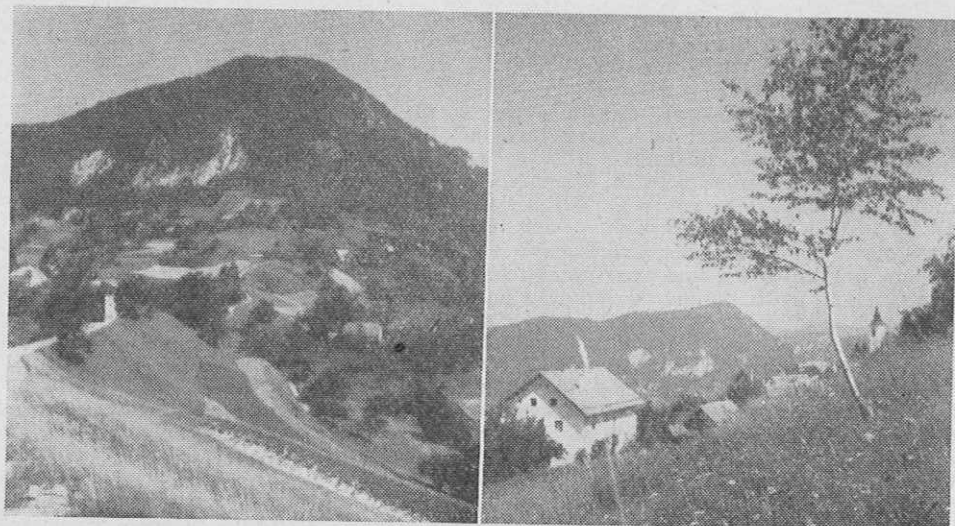
Polšničani so veseli, pošteni, napredni ljudje. Če posedeš mednje v eni izmed obeh gostiln, Juvanovi ali Dolinskovi, ti bodo radi zapeli svojo himno. Meni jo je zapel mladi, podjetni domačin Janez Majcen in se začelja takole:

»Visoka Špega gleda dol na vas,
na to prelepo polšniško vas...«

Okrog Polšnika, ki je gospodarsko, upravno in kulturno središče v Polšniških Dolomitih, so raztresene naslednje vasi in zaselki: Borovak, Bukovica, Čebelnik, Čeplje, Dolgo brdo, Glinjek, Globel, Goba, Jelenje, Kleviše, Konjšica, Laze, Mamolj — (Spodnji in Zgornji), Petkovna, Podmilj, Prelesje, Prevek, Preženjske njive, Ravne, Renke, Rtiče, Seruč, Slop, Stranski vrh, Sušje, Sklendrovec, Šumnik, Tepe (Spodnje, Srednje in Zgornje), Velika Preska in Zglavnica, a ta seznam blvališč v Polšniških Dolomitih s tem gotovo še ni izčrpan. V vseh teh domovanjih s površino nad 70 km² živi okrog 1200 prebivalcev. Kmetje se bavijo z obdelovanjem skromne vegaste zemlje. Ves okoliš slovi po dobrem sadju, od kmečkih pridelkov pa najbolj uspevata krompir in ajda. Divjad, srnjad in divji prašiči povzročajo kmetom precej škode, ko jim uničujejo posevke.

Obširni gozdovi okrog Polšnika so namreč prepolni divjadi. Eden izmed večjih gozdnih predelov med Polšnikom, Volčjim hribom, Zglavnico in pod Mamoljem in na koncu doline Pasjek se imenuje zaradi obilne množine lesa in divjadi celo Amerika, kar naj bi pomenilo bogato ozemlje.

V Polšniške Dolomite drži več potov in cest, tako iz Litije, Radeč, pa tudi z zagorske strani in z železniške postaje Sava pri Litiji. Med najbolj naporne dohode štejejo pot iz Zagorja, po znani strmini nad savsko sotesko, čez tako imenovano Dolančevo reber. Tu se je ubilo že več ljudi, ko jim je spodrsnilo na gladkih stezah in so zdrčali po strmi zasavski steni. Ta dohod je primeren le za izletnike z močnimi živci. Pot čez Dolančevo reber na Konjšico in do Polšnika traja 3 ure.

S poti na Polšnik

Pogled na Polšnik

Foto Premru

Že uvodoma povedano pa je najbližja pot iz postajališča Renke ob Savi, zatorej tudi najbolj prikladna.

To zvezo so si priborili Polšničani po dolgoletnih prizadevanjih. Že za volitve leta 1902 so jim obljubljali postajališče v Renkah, prav tako tudi pred 50 leti, ko je kandidiral v litijskem okraju poslanec tedanje SLS Franc Povše, po očetu polšniški rojak. Tistikrat je bil Povšetov protikandidat pisatelj Ivan Cankar, ki je govoril takrat kot poslanski kandidat tudi volilec na Polšniku.

Železniško postajališče v Renkah je dobil polšniški predel kljub mnogim obljubam šele po osvoboditvi. Prvi vlaki so se začeli ustavljati tu 8. novembra 1948. To je pomenilo veliko pridobitev in olajšanje napornih poti v službo mnogim domačinom, ki odhajajo dnevno s teh vasi v razne šole, na delo v litijsko predilnico, v zagorski in trboveljski rudnik in druga podjetja, pa tudi na delo na zasavsko železniško prog.

Novo postajališče je približalo Polšniške Dolomite tudi izletnikom.

Prevoz s postajališča Renke, ki so na levem bregu Save, je bil preko reke Save romantičen, ker si moral poklicati starega čolnarja Renka, ki te je s svojim brodom prepeljal preko vode. V zadnjem času pa je stari Renko prenehal z brodnistvom. Zato pa so si podjetni domačini zgradili čez reko žičnico na ročni pogon, imenovano »cicko«. Že več let sem pa se trudijo Renčani, Polšničani in drugi vaščani, da bi dobili čez reko Savo most. V času, ko pišem te beležke, gredo dela za dokončanje viseče brvi v Renkah h kraju. Največ zaslug za napredek v Renkah: za ustanovitev postajališča, zgraditev viseče brvi in tudi dograditev ceste iz Renk na Polšnik ima zasavski domačin, upokojeni železničar Franc Suštar. Mož je po rodu iz vasice Mošenik na levem bregu Save in mu je danes že 68 let, pa je še ves boder in čil in podjeten in je znal svoje kraje navdušiti, da so šli na delo za novo postajališče, most in cesto iz Renk do Polšnika. Seveda mu je ves okoliš priskočil na pomoč. Ljudje so prihajali na prostovoljno delo in pomagali tudi z lesom in vošnjami pa tudi z denarnimi darili. Omembe je vredno, da je pri vseh teh delih pomagala ljudska oblast in razni delovni kolektivi iz bližine, Zagorja, Trbovelj in drugod, ki so pripomogli k izvedbi polšniških načrtov.

Renke, izhodišče za obisk Polšniških Dolomitov, leži sredi najožje zasavske soteske, po starem imenovanju »med gorami«. Ta kraj ima 244 m nadmorske višine. Renke imajo bogato zgodovino še iz ladjarskih časov, ker je bila tu pomembna čolnarska postaja. Struga reke Save je v tem okolišu bogata z raznovrstnimi ribami, ki imajo v idilični tišini dovolj miru za življenje in zaradi zadostne hrane tudi vse možnosti za razplod. Ves ta savski rečni predel ima zlasti mnogo sulcev in stari ribiči

še pomnijo, da je bilo med vasico Savo pa vse do Zagorja zmeraj po sto sulcev ter da je okoliš Renk slovel kot ribji paradiž. Vsak sulec pa je bil težji kakor 10 kg, nekateri so dosegli celo težo do dvajset kg in še več. Tudi danes je ta predel po zaslugi zasavskih ribičev zmeraj zelo poln rib.

Okrog Renk je precej peščenih utišov in prelepih prostorčkov ob vodi, kjer se izletnik po končani turi lahko v miru sonči in okoplje, uveril se bo, da je obisk Polniških Dolomitov povezan s prijetno kopeljo v Savi in zato res prekrasen izlet tudi v toplih poletnih mesecih, ko zaradi vročine ne zahajamo radi v nižjegerske in nas zato mičejo in vabijo le gorenjski velikani. Polšnik pa je prav zaradi tega izjema in ugoden je za obisk v vsakem letnem času.

Polšnik pa tudi vsaka druga vas v Polniških Dolomitih ima pisano zgodovino. Polšnik je dobil svoje ime prav gotovo zaradi tega, ker je v okoliških gozdovih bilo že od nekdaj dosti polhov. V bukovih gozdovih je mnogo žira, v hrastovih želoda, tu je tudi dosti kostanja, vsi ti plodovi so polhom dobra hrana. Zgodovinar Janez Vajkart Valvasor (1641—1693) je domoval na gradu Bogenšperku nad Litijo in je imel tam eno prvih založniških središč na slovenskem ozemlju. Valvasor je zahajal rad na lov na polhe in je o njih pisal tudi v svoji znameniti knjigi Slava vojvodine Kranjske (ta je izšla leta 1689). Zgodbo, kako žene hudič na jesen polhe past, je slišal med nekdanjimi veselimi in zgovornimi zasavskimi lovci. V bližini Polšnika so imeli Valvasorji svoj grad Zavrnh, lastnik tega lovskega gradiča Zavrha pa je bil Vajkartov bratranec Ivan Hervart in kasneje njegovi dediči.

Člani družine Valvasorjev so radi prihajali v polniško okolico. Nekaterim izletnikom je še neznano, da je v sedanji cerkvi na Polšniku latinsko napisana spominska plošča Barbare Valvasor. Prvotna domneva, da je bila ta pokojnica hčerka slavnega zgodovinarja, je netočna. Barbara Valvasor, katere življenje doslej še ni povsem preiskano, je živela ali na sosednjem gradu Zavrhu ali pa na kaki večji kmetiji v bližini Polšnika.

Na nagrobni plošči, ki je pritrjena v polniški cerkvi, je zapisano, da je umrla Barbara Valvasor leta 1650. Zgodovinar Janez Vajkart, bratranec njenega očeta pa se je rodil šele nekaj let popreje, leta 1641. Oče na Polšniku pokopane Barbare je bil Jurij Žiga (Sigmund) Valvasor. Ta je doživel v svojem življenju zelo romantično zgodbo, ki se je odigrala v polniški okolici. Tiste čase, pred dobrimi 300 leti, je hodila grajska gospoda bolj na lov kakor na izlete v zasavske hribe. Na teh obiskih v polniških hribih je Jurij Žiga spoznal lepo kmečko dekle in se tako navdušil zanj, da jo je poročil in iz tega zakona se mu je rodila hčerka Barbara. Očeta Jurija Žiga pa je njegova družina zaradi tega, ker se je oženil s preprosto polniško kmetico, izločila iz svoje srede.

Nekdanji lovski gradič Zavrnh pri Dolah je kasneje razpadel, zemljišče pa sta kupila dva domačina in si ga razdelila. Završka posest pa je danes v kmečkih rokah.

Nad Polšnikom se dviga hrib Špega, to ime je nastalo v turških časih. S tega hriba je lep razgled in je bil zato kar najbolj primerna točka za opazovanje turških premikov. Na Špegi je stala kmečka straža, ki je »špegala« za Turki in ob času nevarnosti zažgala pripravljeno grmado in dala s tem znamenje, naj se ljudje poskrijejo.

Polšničani so tedaj zbežali v gozdove ali pa tudi v bližnjo kraško jamo, nazvano Dupleznico, koren tega imena je v besedi duplo. O Dupleznici trde, da so v njej živeli že najstarejši prebivalci v naših krajih, orjaški ajdje. Zato pravijo tej jami nekateri tudi Ajdovska jama. V času narodnoosvobodilne vojne, ko je vdrl okupator tudi na Polšnik in je vse prebivalce izselil v razna nemška taborišča, so se najbližji sosedje iz Dupleznice skrili v jamo in tja prenesli tudi nekaj bornih zalog hrane in obleke ter se tako odtegnili nemškemu preganjanju.

V bližini Špege je skrita majhna cerkvica na hribu Glinjeku. O tej cerkvisi trdi ustno izročilo, da sta v njej maševala še slovanska brata-prosvetitelja Ciril in Metod, ko sta potovala iz Moravskega v Rim, kamor jih je pozval papež na zaslisanje. V bližnji vasi Koprivnik pa so našli kmetje mnoge izkopenine iz prazgodovinske dobe. Prav zaradi tega so prihajali na Polšnik in v okoliške vasi arheologi. Mnogokrat je prihajala semkam tudi bogenšperska kneginja, ki je nakopala več dragocenih predmetov, posod, orodja in drugih izkopenin, ki jih je prodala v razne evropske države in celo v Ameriko in tako oškodovala naše zgodovinske zbirke.

Izletnik, ki bo obiskal Polšnik in ostale vasi v Polniških Dolomitih, bo zvedel še mnogo drugih zanimivosti. Polšnik se pripravlja na povečani turistični obisk, podjetni domačin Miro Juvan, po domače Matevžev, je obnovil v vojni porušeno domačijo in jo preuredil za sodoben gostinski lokal.

Podor nad spodnjim Martuljkovim slapom

V zadnjih dneh aprila t. l. se je zgornji del strme desne skalne stene nad Spodnjim Martuljkovim slapom odlomil in zgrmel navzdol v strugo potoka. Natanko, kdaj se je to zgodilo, ni bilo mogoče ugotoviti. Neki domačin je vedel povedati, da je moralo priti do tega prav v zadnjih dneh aprila. Po poti pod slapom je šel še v tednu pred prvim majem, ko podora še ni bilo. Prvega maja pa smo ga že opazili.

Podor ni majhen, saj se je odlomil velik del zgornjega dela stene nad slapom (glej fotografijo!), ki je bila, kot se spominjam od prej, skoraj previsna. Odlomljeni material se je zrušil v potok pod slapom in tod, skoraj do spodnjega slapiča, zasul lepe skakavce in brzice, po katerih si je potok prej utiral pot navzdol. Voda teče sedaj pod podornim materialom, le sem in tja prodre skozenj v obliki majhnega curka, ki pa spet takoj izgine vanj. Podorni material sestavljajo skale različnih velikosti pa tudi drobnejši delci. Velikost slapa zaradi podora ni prizadeta — zgornji del zapolnjene struge se prične ravno ob njegovem spodnjem delu — okrnjena pa je veličina slapa, saj je bil preje del od slapa navzdol silno veličasten. Tudi dostop pod slap je bil prej skoraj nemogoč, sedaj se pa da po podornih skalah priti do slapa z majhnim trudom.

Kolika je prostornina podora, bi bilo težko ugotoviti. Približen obseg kažeta obe objavljeni fotografiji.

Vzrok, da se je zrušila stena, je predvsem v natrti kamenini in pa seveda v strmini stene, ki je nad slapom skoraj navpična. Stena je iz triadnega apnenca, ki je izoblikovan v razmeroma tankih skladih, katerih nagubanost je zelo neenakomerna; v spodnjem delu stene, malo nad slapom, se lepo vidi v profilu gladke stene obrisi pravih manjših gub, ki so nekatere celo poleggle. Na natrtost kamenine lahko sklepamo po gladki lomni ploskvi na skrajnem zgornjem koncu odlomljene stene, ki je razvidna tudi s slike.

Foto dr. E. Levc

Voda izpod slapa je že prodrla tudi na površino podornega materiala. Stanje julija 1957

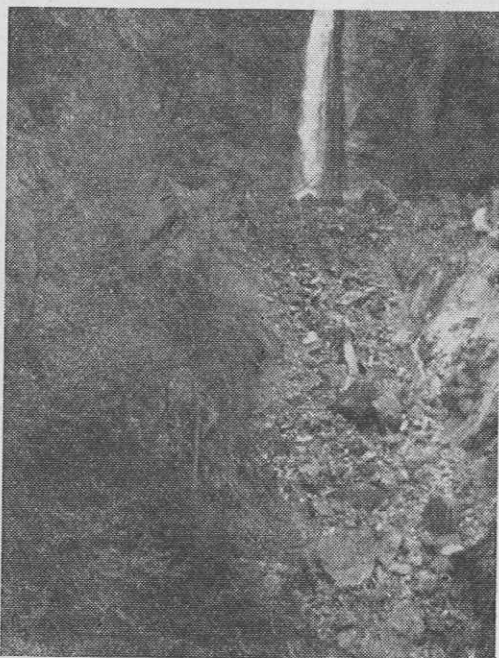
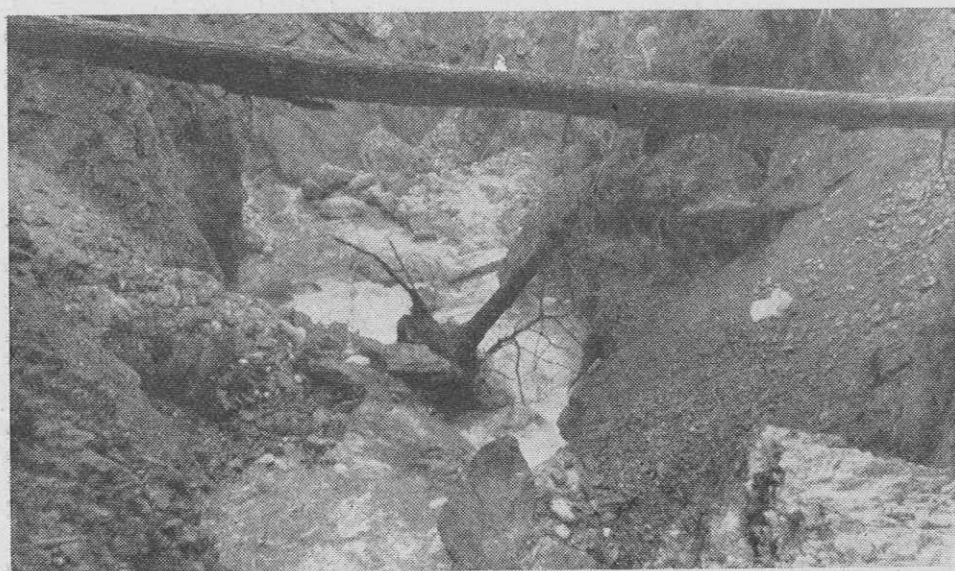

Foto D. Meze

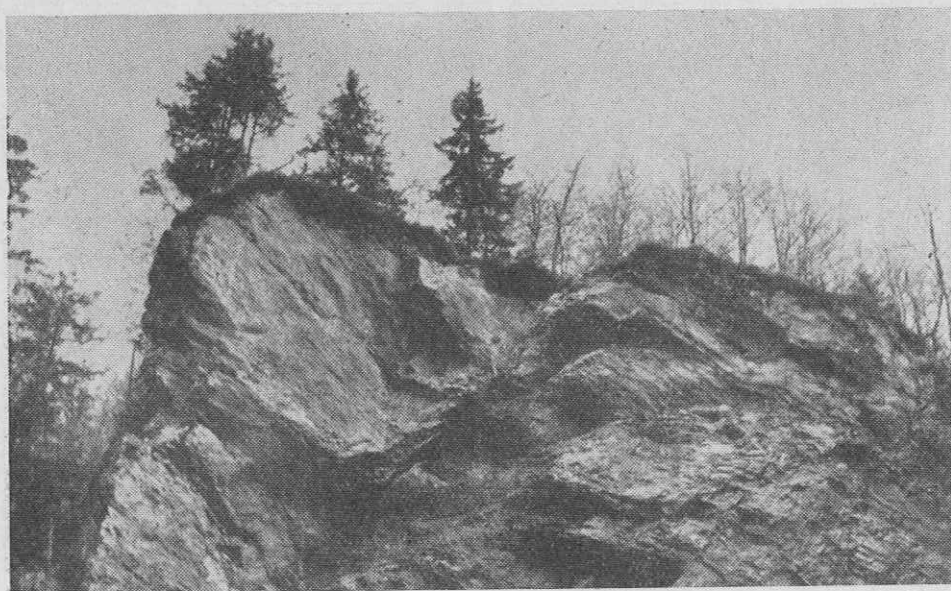
Podorni material je na debelo zapolnil strugo potoka pod slapom

Stanje pod slapom par let pred podorom

Foto D. Meze

Podorni material v strugi bo skušala voda počasi odstraniti. Proces bo šel verjetno po tejle poti: Sprva bo odnesla in deloma raztopila drobn material, debelejši pa se bo zaradi odnašanja drobnejšega materiala in zaradi izpodkopavanja zaradi izgubljenega ravnotežja valil navzdol, verjetno tudi pod spodnji mali slap. V strugi bodo po vsej verjetnosti ostale le najdebelejše skale, ki so se in se še bodo zagostile na dnu struge. Slika se bo iz leta v leto spreminjala. Proces pa bo trajal desetletja, stoletja, tisočletja...

Svež odlom v steni nad spodnjim martuljkovim slapom, kjer se je izvršil podor

Foto D. Meze

Bil sem gorski vodnik

Doma sem pod gorami. Odkar živim, so mi gore najljubše prijateljice. Rad hodim v šolo, rad pomagam pri delu, toda najsrečnejši sem tedaj, kadar smem v goro. To vem že danes, da se od gora nikoli ne bom ločil. Prišel bo čas, ko bom moral k vojakom. Bojim se, če bom moral takrat živeti ob morju ali pa na veliki nižini. To ni zame. Jaz sem Gorenjec in z gorami in planinami se najlepše razumem. Zakaj, boste vprašali. Ker sem v gorah doma. V gorah najdem najlepše veselje. Nisem še hodil v šolo, ko sem že gledal v gore. Z atom sem hodil v senožet in na planino. Moj ata je navdušen planinec, čeprav v našem kraju še ni planinskega društva. Moj stari ata pa je v gorah tudi umrl. Ata mi je pripovedoval žalostno zgodbo. Pri nas imamo vsi radi gore, a jaz najbolj.

Rad bi postal gorski vodnik, rad bi še drugim pokazal in razkazoval lepote naših gora, zlasti mojih domačih. Moje gorsko kraljestvo je Storžič in okoliške gore. Za zdaj spoznavam Karavanke, pozneje bom tudi Julijske alpe.

Povedal vam bom, kako sem bil za gorskega vodnika, ko sem bil star 12 let in sem hodil v šesti razred osnovne šole v Goričah. V naš kraj so v tistih počitnicah prišli Amerikanci. To so bili ameriški Slovenci, ki so se po 40 letih vrnili v svoj domači kraj. Ker je bila pri tisti hiši velika revščina, se je pet fantov-sinov odpravilo v Ameriko. Moj ata je bil takrat še otrok, vendar se spominja, kako je bilo. V Ameriki so bili pridni in delavni, pa so si uredili nov dom, vendar na staro domovino niso pozabili. Letos jo je Joža z ženo Ivanko prišel po tolikih letih spet obiskat. To je bil imeniten dogodek za našo gorsko vas, najbolj pa za nas otroke. Tri mesece so živeli med nami.

Jože je hotel od blizu videti vse kraje, kjer je v mladosti hodil, drvaril in poslušal divje peteline. Lepega dne v avgustu pa se je odločil, da pojde v gore. Povabil je še nekaj prijateljev in mene so izbrali za svojega vodnika. Nisem bil takrat prvič v tako imenitni službi. Že nekajkrat sem kazal pot turistom iz Ljubljane. Odločili so se za Veliko Poljano pod Storžičem. Pripravili so nahrbtnike in jih napolnili z dobrotami vseh vrst, ki jih jaz še nikoli nisem videl in jedel. Ob treh zjutraj smo tisti dan odhajali. Našo mamo je zelo skrbelo, jaz pa bi najraje ukal in pel. Imeli smo lep, ne prevroč dan. V dveh dobrih urah bi bili lahko na Poljani, pa smo hodili, pomislite, kar sedem ur. Gospod Jože je vso pot obujal spomine, pa tudi počasi je hodil, ker je že bolj star. Najbrž ima v Ameriki premalo plezalnih vaj.

Opoldne smo bili v planini. Ob dobrem kosilu smo se odpočili in pokrepčali. Nato smo se razgledovali. Jože je ob dobri kapljici postal židane volje. Kar naprej je pravil, da ni nikjer lepše, kakor je pri nas na Gorenjskem. Rad mu verjamem. Ne bi hotel menjati z njim.

Za Storžičem je začelo grmeti. Brž na pot. Začeli smo hoditi navzdol, toda Jože v svojih ameriških čevljih ni mogel nikamor. Spet in spet je spodrsnil in obležal v travi. Kaj storiti? Odločili so se, da ostanejo možje čez noč v koči, jaz pa naj drugo jutro prinesem Jožu nakovane čevlje. Kot gorski vodnik sem bil seveda zelo ponosen, da mi toliko zaupajo.

Drugo jutro sem sam vriskal v planino.

Konc Jožek, Goriče pri Golniku

SKLAD DOMA ZLATOROG

Stanje sklada za izgradnjo ZLATOROGA pri PZS dne 11. IX. t. l.	1 031 135 din
Zbrano od 12. septembra do 15. oktobra t. l.	88 697 din
Skupaj	1 119 832 din
manj naknadni izdatki v zvezi s prvim žrebanjem	3 175 din
Stanje dne 15. oktobra t. l.	1 116 657 din

Skupni sklad za zgradnjo ZLATOROGA izkazuje dne 15. oktobra t. l. 44 901 910 din, od katerega znaša prispevek PZS 3 200 000 din.

Društvene novice

ZAPISKI S PLANINSKIH POTOV

Uvajamo novo rubriko, ne za vsako številko, pač pa, kakor bo kazala potreba. Če je Vestnik organizacijsko glasilo PZS, lahko spregovori tudi na ta način. Kar je ta ali oni pozorni planinski popotnik, turist, alpinist opazil dobrega, naj najde svojo besedo pohvale, če pa je kaj narobe, naj tudi dobi svojo grajo. Letos smo brali take stvari v dnevnem časopisju. Žal ni bilo pohval, le graja. Dobro je, da graja ni bila vseplošna in da je zadela le redke posameznike.

Začnimo s planinskim gostinstvom. Naj še tako govorimo, da planinske koče niso gostilne, je vendarle res, da bi morale biti to v najboljšem pomenu besede, zgled pravega gostinstva, ki bi planincu nudilo pravo »obratno«
gostoljubje, vljudnost, prijaznost, dobro oskrbo in še posebne vrste planinsko domačnost, po kateri dobi planinska koča svoj posebni gostinski nadih, svoje posebno prijetno, enkratno in zato nepozabno občutje. Ni dolgo tega, kar sem obral nekaj koč okoli Triglava. Te so nedvomno najbolj turistične, najbolj »gostinske«, saj je Triglav prav toliko turistična kot planinska atrakcija. Triglav kot najvišja kota Jugoslavije, kot »sivi poglavar«
Julijcev in slovenskih vrhov sploh, je tudi cilj premnogih ljudi, ki sicer ne čutijo posebne potrebe po gorah, pa ga le obiščejo že zato, da so se povzpeli na teme svoje domovine. V triglavske koče pride torej zelo pisana planinska družčina, z njo pa pisana množica zahtev, potreb in navad, ki izvirajo iz omike tisočev in tisočev.

Kredarica je kraljica naših koč. Odkar jo je PD Ljubljana-matica tako imenitno prenovilo, ji ta naziv gre ne samo zato, ker leži najvišje, marveč tudi po njeni opremi in ureditvi. Točilne mize sicer nismo navajeni tako visoko, ampak se je bomo že navadili. Množice častilcev očaka Triglava jo opravičujejo, čeprav daje priložnost, da postrežba postane preveč uradna, množično hladna, komisna. Nameščenec za točilno mizo mora že biti »gostinec«
z občutkom, če hoče zadovoljiti prepotenega, nerazgledanega planinca, ki je morda prvič v planinski koči, nevajen, malce v zadregi sredi gostilniških prostorov, ki lahko istočasno posade za mizo 150 gostov. Nekaj drobtinic: Če za večerjo solata ni pripravljena, potem je bolje, da se gostu reče, da je pač ni. Ni prav, če mu solato odrečejo s pripombo, da se za enega ne splača delati. Tudi ni prav, če se krivda za to zvrne na kuhinjo, češ, jaz bi že, pa... Če se gostu zdi, da račun ni v redu, to še ni alarm za jezo in užaljenost. Treba je ponovno izračunati in če se je točilka zmotila, naj se oprostí, ne smela pa bi narediti demonstracije. Pivo je bilo na Kredarici po 140.— din, na Staničevi po 100.—. Ali ni prehud razloček?

Planika je znamenita triglavska postojanka, Nemško-avstrijski Alpenverein jo je posvetil kar Mariji Tereziji. Imeniten kraj so koči izbrali, razgleden na vse strani in varen. Menda je občutek varnosti značilen za skrbnike tega planinskega doma, kajti imel sem občutek, da žive nekje v podzemlju in da jih prav malo skrbi, kdaj se trudni popotnik javi v jedilnici. Čaj imajo tu po 30.— din, na Kredarici pa po 25. Spet čudna razlika, to pot v dobro Kredarici.

Koča na Doliču ima popolnoma drugo lego, spet s svojimi posebnimi čari Zlatorogovega kraljestva. Skupina Švicarjev, ki se je tedaj mudila na Doliču, je bila v tesni jedilnici s postrežbo zadovoljna, vsaj tako so izjavili.

Poldrugo uro od Doliča bodisi čez Hribarice bodisi za Kanjavcem stoji na idealnem razgledišču Koča na Prehodavcih. Zasavci so poskrbeli za dobro, ljubeznivo postrežbo. Ker stoji koča običajnim obiskovalcem Triglava malo od rok, je njen obisk precej manjši, kakor zasluži. Kugy bi bil vesel tega planinskega gnezda pod Vršacem. Iz njega nese pogled iz dna dolin po silnih bregovih v višave 2500 m in to po gorskem svetu, ki nam pred vojno odtod ni bil odprt.

Tam nekje globoko pod Prehodavci živi v dokaj drugačnih razmerah planinski dom Zlatorog. Tu bi bilo treba urediti skupna ležišča. Sedaj so tu slamnjače, ki res ne nudijo primerne udobnosti, posebno nečlanom, ki morajo plačati trikratno ceno.

V ozkih razmerah streže planinskim množicam Koča pri jezerih. Priznati je treba kuhinjskemu in strežnemu osebju, da jih uspešno, požrtovalno in s planinsko domačnostjo, ki prijetno učinkuje, premaguje. Da bi le PD Ljubljana-matica kaj kmalu spravilo pod streho večji prizidek! Start je bil dober in obeta dober konec. Blizu otvoritve pa stoji novi dom pod Toscem, ki so ga sezidali bohinj-

ski planinci iz Srednje vasi. Stara, sedaj malo vegasta Vodnikova koča še prijazno sprejema in postreže, kakor pač more, saj se iz našega planinskega sveta poslavlja. Privoščil bi ji proužitek, kakršnega ji je namenil Uroš Župančič, žal ga planinski grunt takega ne zmore.

In še nekaj o zaznamovanih poteh! Pot čez Kot na Staničevo kočo je bila vedno nekam v senci, čeprav je krajša kakor skozi Krmno. Kaže pa, da bo imela še manj obiskovalcev, če ne bo na najbolj kočljivem mestu temeljito popravljena in zavarovana. Če je namreč pot razglašena kot zavarovana, nam to nalaga določene naloge, ki jih je treba opraviti sleherni leto. Pregled in popravilo potov bi moralo biti prav tako redno delo kakor oskrba koč. Žal pa ni povsod tako. V območju ponosne, lepo izvedene zimske markacije od Mojstrane do Bohinja je mnogo starih potov, ki so njih oskrbo društva zanemarila. N. pr. na novo bi bilo treba zaznamovati pot na Kredarico z Vodnikove koče, na enem mestu pa popraviti. Slabo je oskrbovana pot na Luknjo in Sovatno. Pot iz Konjščice je pod Toscem na novo nadelana, skrbno poravnana, skoraj preskrbno. Da bi pod Toscem ne zgubljali preveč višine, so napravili široko, v skalo vsekano pot, ki nima več značaja steze. Zakaj tako, si nisem znal odgovoriti. Ali ne bi bila lepša s klini, skobami in vsekanimi stopnjami opremljena prečnica? Pot verjetno še ni bila odprta, kajti z bohinjske strani je bila zadelana s pregrado, ki je popotnika usmerjala na spodnjo, staro pot. »Po tej pa že ne bi prišli skozi«, je rekla oskrbnica na Vodnikovi. Z velske strani pa je bila nova pot odprta, popotnik pa, ki bi se tu obrnil na staro pot, je bil opozorjen celo v nemščini, da se nad njo dela nova pot in da je zato nevarno. Umetni podor pod Toscem je za moj okus res preveč radikalen. Kako so tu posegli v skalnati bok cvetnega Tosca! In zakaj je bila ta avtostrada z eni strani zaprta, če je razstreljeni drobir do kraja obrusil spodnjo pot, jo zasul in zbrisal? — Zelo je zanemarjena tudi prelepa pot, ki se pred Črnim Jezerom obrne proti Komni. Pot zasluži, da bi bila bolj znana, saj omogoča mikavnejšo povezavo med Jezeri in Komno. Že kažipot ni primeren, pot sama pa vsa zgubljena v ščavju in grmovju.

DR. MILKO HRAŠOVEC

Na plenumu PZS 1. 1957 je bil odlikovan dr. Milko Hrašovec, ki ga starejši planinski rodovi poznajo kot vnetega planinca, planinskega odbornika in načelnika nekdanje Savinjske podružnice SPD. Zaslužni planinski organizator se je rodil 1. 1887 v Slovenj Gradcu, odkoder se je kmalu po rojstvu preselil v savinjsko metropolo Celje. Študirar je v Celju, Gradcu in v Pragi, po opravljeni odvetniški praksi pri svojem očetu dr. Juriju Hrašovcu pa je postal odvetnik in ta poklic še danes z mladeniško čilostjo opravlja. Med drugo svetovno vojno ga je zadela usoda večine slovenskih inteligentov na Štajerskem, bil je zaprt, izgnan in konfiniran.

Od mladih nog je imel rad gorski svet. Za SPD je delal že kot dijak. Markiral je pota po prelepem zasavskem svetu: po Mrzlici, Kumu, Lisci, Gozdniku, po Velikem Kozjem, po Šmohorju, po Gori Oljki in Kozjaku. Bil je od mladih nog aktiven član celjskega odseka Savinjske podružnice SPD, ki je tedaj svoj sedež imela še v Mozirju. Ko se je Savinjska podružnica preselila v Celje, je bil za pokojnim sodnikom Tillerjem izvoljen za njenega predsednika in ostal v tem svojstvu vse do 1. 1945. Bil je torej tretji predsednik celjske planinske organizacije.

Pod njegovim vodstvom se je Savinjska podružnica predvsem gospodarsko utrdila. Nakupila je zemljišča na Golteh, v Logarski dolini, pod Grmado in na Okrešlju, kjer je organizirala prvi narodni park v naših gorah. Zemljišče je merilo blizu 500 ha in ga je podružnica kupila od ljubljanske škofije.

Mnogo je bilo storjenega na Golteh. Povečana je bila Mozirska koča, narejena dovozna pot preko Kope, pogozdena je bila Kopa, narejeni pa so že bili načrti za vodovod s Planince in za elektrifikacijo. Frischaufov dom je dobil vodovod in depandanso, Kocbekov dom na Korošici je bil povečan, oskrbljen z vodovodom, lastno elektrarno je dobil planinski dom v Logarski dolini, 179 m nad Palenkem.

Savinjska podružnica se je v desetletju pred drugo svetovno vojno utrdila z živahnim delovanjem, med drugim tudi s prirejanjem planinskih taborov, z oskrbovanjem planinskih poti, z novo Kopinškovo potjo po severovzhodnem grebenu na Ojstrico, s spretno, živahno propagando, s tečaji za oskrbnike in strežno osebje, s pospeševanjem tujkega prometa, postala je eno najuglednejših društev v savinjski deželi. Znana je bila tudi po dobro oskrbovanih kočah in popularnih oskrbnikih, ki jih poznajo številni rodovi slovenskih planincev (Jaka Robnik, Fort Herle, Dežman-Suhe, Klemen in Angela Slana).

Dr. Milko Hrašovec je bil iniciativen, občutljiv in skrben vodja delovnega odbora delavne podružnice SPD. Vztrajen, požrtvovalen, poln energije in življenja, zdrav in odporen, je vsako leto prehodil po večkrat ves obširni svet svoje podružnice in skrbel, da je delo potekalo v redu. PZS je v njem odlikovala za planinstvo vnetega odličnega odbornika, ki je bil dalj časa podpredsednik SPD, torej v organizacijskem vodstvu slovenskega planinstva ter s tem priznala njegove zasluge za postavitev trdnih temeljev planinske organizacije v savinjski deželi.

Upravni odbor PD Celje je dr. Milanu Hrašovcu odlikovanje izročil 20. julija v Planinskem domu v Logarski dolini. Pri izročitvi sta bila navzoča tudi Branko Zemljič in Filip Vrtovec, dva že v prejšnjih letih odlikovana člana planinskega odbora, ki ga je vodil dr. Hrašovec.

FORT HERLE

Plenum PZS je letos odlikoval tudi najstarejšega slovenskega planinskega oskrbnika Forta Herleta iz Solčave. Kakor Jaka Robnik je tudi odlikovani Fort Herle posvetil vse življenje goram in gorništvu. Rojen je bil 1. 1878 v Solčavi, kjer živi še danes. Leta 1905 ga že najdemo pri češki podružnici SPD na Jezerskem, ki ga je najela za popraviljanje potov: Mrzli dol—Prestajališče, Žrelo, Češka koča, Štularjeva planina; Mlinarjevo sedlo—Grintovec. Naslednje leto je delal novo pot na Jermanova vrata. Leta 1907 je delal pri zidavi Frischaufovega doma vse do 8. avgusta 1908, ko so ta slovenski planinski dom slovesno odprli. Isto leto je prevzel oskrbnništvo Kocbekove kočice na Moliški planini.

Leta 1909 je prevzel oskrbnništvo Frischaufovega doma na Okrešlju in ga oskrboval do 1. 1915, ko je moral na vojsko. Oskrboval je tudi pota okoli Okrešlja. Kline na Straži pod Skuto je zabil on.

L. 1920 je prevzel Piskernikovo zavetišče in ga oskrboval vse do 1. 1944, ko ga je nemška policija zaprla in nato izgnala v Thüringen. Tudi kot oskrbnik Piskernikovega zavetišča je skrbel za pota, ki so danes manj znana in manj obiskovana: Strelovec—Robanov kot; Matkov kot do Skafa; na Olševo. Tudi znana pot preko Klemenčje jame na Škarje je bila njegova. Vse Savinjske je prehodil po večkrat. Bil je na vseh vrhovih po večkrat. Preplezal je tudi severno steno Planjave. Leta 1928 je bil na Obirju. Kot oskrbnik je bil znan kot velik ljubitelj mladine in dobrotnik dijaštva. Bil je zvest in pošten uslužbenec SPD in posebej Savinjske podružnice, za katere blagor se ni ustrašil nobenega dela. 31 let oskrbniške službe, 40 let življenjskega dela za planinstvo!

PZS ne odlikuje v njem samo tega zvestega dela, marveč daje tudi priznanje človeškim vrlinam, ki jih je Fort Herle tako prostodušno in dobrodušno izkazoval.

TELEFON V LOGARSKI DOLINI

Sredi julija 1957 je PD Celje slovesno otvorilo podaljšek telefonske linije od Solčave do Planinskega doma v Logarski dolini. O nujnosti tega podaljška skoraj ni treba govoriti. S planinskega stališča je bil potreben zaradi obveščanja v primeru gorskih nesreč in zaradi lažje oskrbe planinskega doma, ki ga letno obišče več deset tisoč ljudi, čeprav je sezona v Logarski dolini zelo kratka. Za telefon se je PD Celje potegovalo, čim je dom postavilo, vendar spričo zadolženosti ni moglo podpisati naročilnice. Drugega investitorja pa ni bilo, čeprav je interesov več. Končno je le prodrila misel, da je podaljšek nujen. K temu je mnogo pripomogel načelnik GRS tov. dr. Miha Potočnik, dalje naklonjenost člana Izvršnega sveta LRS tov. Toneta Boleta, predsednika PZS tov. Koširja in ne nazadnje OLO Celje, katerega predsednik je obljubil podporo v znesku din 150 000. Razumevanje pa so pokazali tudi vodje tehnične službe pri PTT, predvsem tov. Knez iz Maribora in tov. Dobnikar iz Ljubljane. Z delovno silo in z materialom je pomagala tudi JLA. Račun za podaljšek je znašal ca. 600 000.—din, vreden pa je 2 milijona din.

Dne 17. VII. 1957 je PD Celje v Planinskem domu proslavilo otvoritev te pomembne naprave. Predsednik društva je v kratkem nagovoru poudaril pomen postojanke za planinstvo in turizem v tem delu Slovenije, nato pa se je navzočim častnim gostom zahvalil za pomoč in razumevanje.

Slaba stran izvedbe je za zdaj ta, da podaljšek nima direktnega priključka in da je možna zveza s Celjem kot oskrbovalnim in društvenim središčem in s svetom sploh samo v službenem času poštne urada v Solčavi. Kaže pa, da se bo uredilo tako, da bo telefonska zveza vsak čas mogoča.

T. O.

NOV PLANINSKI DOM NA GORJANCIH

Dne 4. VIII. t. l. je marljivo PD Kostanjevica odprlo na Opatovi gori Planinski dom na Polomu. Postojanka je z dolino zvezana z avtomobilsko gozdno cesto, lepo speljano in dokaj dobro vzdrževano. Planinsko zavetišče ima svojo zgodovino. Veliko poslopje je bilo nekoč lastnina gozdne uprave, nato novomeškega okraja. Zdaj ga je dobilo PD Kostanjevica, z njim pa je prevzelo tudi dolžnost, da ga preuredi in opremi. S sredstvi, ki jih je dala PZS, se je to društvu tudi posrečilo narediti, seveda zdaj še marsikaj manjka, predvsem opreme za sobe in skupna ležišča. Sedanja oprema po sobah je zasilna, na podstrešju, kjer bi bilo lahko 100 skupnih ležišč, pa ni ničesar. Tudi na obširnem prostoru okoli poslopja še ni vse urejeno. Solidno osnovo ima le plesišče. Marsikaj seveda še manjka v gostinskih prostorih, v kuhinji, v točilnici, treba bo vložiti še precej sredstev, da bo Dom na Polomu prijeten planinski domek.

Namesto odsotnega predsednika je otvoril slavnost podpredsednik in pozdravil najprej odsotne predstavnike oblasti, ki se slavnosti niso mogli udeležiti. Nato je prečital pozdravno brzojavko maršalu Titu, ki so jo navzoči s ploskanjem in ovacijami sprejeli. Za tem je godba zaigrala državno himno, na kar je podpredsednik PD Kostanjevica naslovil navdušene, tople pozdrave zastopnikom hrvatskih društev, ki so bila navzoča po zastopnikih (PD Japetić in Podsused), ter na vse ostale, ki so se slavnosti udeležili. PZS je zastopal urednik Planinskega Vestnika, zastopana je bila tudi Turistična zveza Slovenije, PD Ljubljana-matica in SAP. Navzočih je bilo kakih 70 planincev iz raznih krajev Slovenije, mnogo pa jih je že pred otvoritvijo odšlo na razne kraje in izlete, ki se s Poloma ponujajo. Formalno otvoritev je izvršil zastopnik PZS in v njenem imenu obljubil pomoč PD Kostanjevica. Lep nagovor je imel zastopnik PD Podsused, PD Japetić in PD Ljubljana pa sta Domu poklonili dve lepi fotografiji.

Gorjanci so slovenskemu planincu manj znan in manj mikaven del naše domovine, vendar skladno in učinkovito zaključujejo zbir slovenskih pokrajinskih lepot s tiho idiličnostjo in poetičnim vzdusjem, ki diha iz njih. Razmeroma zgodaj so stopili v slovensko planinsko zgodovino. Že l. 1899 je Josip Bezljaj v našem listu pisal o njih, za njim pa Jakob Zupančič (1909), Viktor Pirnat in Rudi Jereb.

Naj bo tudi ta planinski dom, prvi v tem delu Gorjancev, trden gmotni temelj planinstva, to je, vsega tistega, s čimer planinstvo prispeva h kulturni zavesti slovenskega človeka, obenem pa člen v bratski zvezi med hrvatskimi in slovenskimi planinskimi društvi. Naj okrepi PD Kostanjevica in vse dolenjsko planinstvo!

T. O.

M. E. Meško

DOM PLANINCEV NA JERUZALEMU

*Tu ni sten, ne v skalo vsekanih poti;
v nizkih vinskih gričih, sonca svit žari.
Strmih gor viharji, tukaj ne besnijo;
v trsju poje veter nežno melodijo.*

V sredi najbolj znanega predela Slovenskih gor, na Jeruzalemu, stoji Dom planincev PD Ljutomer, z zelo lepim razgledom. Proti vzhodu se izgublja gričevje v ogrski nižini za Pomurjem, na jugu, za dravsko ravnino, ga zapirajo Kalnik, Ivančica, Ravna Gora, Donačka in Boč, na zapadu se belijo vrhovi Savinjskih in široko Pohorje s svojimi gozdovi. Edinstvena panorama!

To so kraji stoletne borbe prebivalcev za svoj narodnostni in gospodarski obstoj. To je pokrajina mehkih oblik, polna poezije, pokrajina prvega slovenskega shoda, domovina Kremlja, Flegeriča, Trstenjaka, Vraza, Miklošiča, Raiča, Meška itd., ki so kot zgodovinarji, slavisti, narodni buditelji, pesniki liriki in pisatelji zajemali pobudo in snov iz teh prijetnih, s trto zasajenih predelov med Muro in Dravo.

*Prešla bodo leta planinskih poti,
a srce ostalo bo zvesto goram;
tu pesem klopotcev prijetno doni:
le pridi, le pridi, le pridi še k nam!*

TABOR ZASAVSKIH PLANINCEV

8. septembra t. l. so zasavski planinci priredili tretji tabor, to pot na Sveti gori nad Litijo. Organizacijo so imeli v rokah planinci iz Zagorja. Ves številni upravni odbor je prijel za delo pod vodstvom predsednika tov. Goloba, vsak je imel svojo dolžnost in jo vestno in vneto vršil, tako da je tabor lepo potekel.

Za zasavska planinska društva je značilno najožje sodelovanje s SZDL. To je popolnoma v redu in tako bi moralo biti povsod, kajti planinska društva so kot družbene organizacije kolektivni člani SZDL in je njihova dolžnost, da pomagajo graditi socialistično športno kulturo, s tem pa tudi socialistično zavest in socialistično družbo. Poleg tega uživajo ta planinska društva osebno naklonjenost zastopnikov oblasti, ki so sami aktivni planinci. Vzgojna kapaciteta planinstva za staro in mlado pa je tolikšna, da je tako sodelovanje smotno in upravičeno.

Tabor je intoniral tov. Jesenšek s kratkim jednatim poročilom na seji, ki se je vršila v mogočnem planinskem domu, zgrajenem na temeljih požgane šole. Povedal je, kaj so zasavski planinci doslej storili in kaj še nameravajo storiti. Omenil je družbeni pomen planinstva, njegov športni in zdravstveni pomen za delavski razred in za mladino. Nato je povabil tov. Golob vse goste na taborni prostor, ki je bil urejen na pogorišču predvojne planinske koče na Sveti gori. Kdo bi se je ne spomnil, prijazne in skromne sredi borove hoste s širnim razgledom, ki seže tja do Grintovcev in daleč tja čez Zasavje na jug! Na tem prostoru se je zbralo več sto planincev, članov zasavskih društev in od drugod. Tov. Golob je pozdravil tov. Hribarja Stanka kot zastopnika PZS, tov. Burkelca kot zastopnika OLO Trbovlje, tov. Ostanka, Jesenška, Jurka, med drugimi tudi opernega pevca tov. Korošca, ki je taborske prizore neutrudno »plenil« v svojo filmsko kamero.

Nato je tov. Golob v izčrpnem poročilu govoril o delu in načrtih PD Zagorje, Trbovlje, Hrastnik, Radeče, Sevnica-Krško in Senovo. Iz njegovih besed je zvenel ponos nad storjenim delom, predvsem nad lepim številom koč, ki so jih Zasavci po vojni obnovili in postavili, obenem pa navdušenje in ljubezen do planinstva, kar oboje tako odlikuje delavne upravne odbore naštetih društev.

Za njim je o mladinskih odsekih kratko spregovoril gimn. ravnatelj prof. Kumer iz Zagorja, ki se že več let ukvarja z našim planinskim naraščanjem, nato pa planinski veteran, neutrudni tov.

Jurko o zasavski planinski poti, ki so si jo v markiranje in izvedbo razdelila zasavska planinska društva. Izrekel se je zoper naziv »transverzala«, češ, ta je samo ena! Zamisel o zasavski poti je stara, za planinsko vzgojo smiselna in koristna. Tekla bo pod geslom »Kum-rovec-Kum« in bo zaobsegla ves prelepi zasavski sredogorski svet: Bohor, Lisco, Mrzlico, Partizanski vrh, Čemšeniško planino, Ojstrež, Polšnik, Kum itd.

Tabor so nato s toplimi besedami pozdravili zastopnik OSS in Društva prijateljev prirode, zastopnik PZS tov. Hribar in zastopnik PD Celje in uredništva PV.

Nato se je razvila prosta družabna zabava na »brjarju«, ki je ostal še iz predvojnih časov, ob dobro založenih štantih v neprislujenem, planinsko domačem slogu.

Planinski tabori so bili nekoč čislana oblika planinske propagande in vzgoje. Ni prav, če nekatera društva dandanes to zanemarijajo. Zasavska društva so nam lahko za zgled. T. O.

Nova planinska koča na Črnem vrhu (1288 m). PD Cerkno je dne 2. junija 1957 odprlo planinsko-lovski dom na Črnem vrhu, katerega je obnovila lovška družina v Cerknem in ga izročila planinskemu društvu v upravo. Dom je obnovljena bivša vojaška italijanska karavla, dolga 84 m, prtilična in pokrita s streho enokapnico, z dvema jedilnicama in tremi sobami, od teh ena s 7 skupnimi ležišči in dve manjši s po dvema ležiščema. Neopremljene so še štiri sobe, od teh ena velika s sedmimi posteljami in tri s po šest posteljami. Kamionska cesta drži tik do postojanke.

Posvet mladinskih odsekov Mežiške doline. Dne 2. IX. t. l. se je vršil v Mežici že 6. posvet vodij mladinskih odsekov Mežiške doline, katerega so se udeležili vodje mladinskih odsekov iz Mežice, Žerjava, Raven in s Prevalja. Na posvetu so obravnavali seminar za vodje mladinskih odsekov, ki ga je organizirala mladinska komisija pri PZS in njegove pridobitve, katere bodo prenašali v delo svojih odsekov, udarniško delo, skupinske izlete in vzgojo mladine. Mladinski odseki so se zavezali, da bodo složno pomagali pri gradnji doma na Peci in tudi v nadalje razvijali agitacijo udarniškega dela. V pogledu vzgoje mladine je bil posvet soglasen v tem, da se k temu pritegnejo tudi šolska vodstva kakor tudi razni funkcionarji raznih političnih organizacij, katerih dolžnost je, da se zavzamejo za vzgojo planinskih mladinskih odsekov, ker je v njih vključene največ mladine. Ciklostirano revijo

»Planine — naše veselje«, ki jo izdaja mladinski odsek PD Prevalje, bodo odselej prejemali tudi ostali mladinski odseki mežiške doline in v njo tudi dopisovali. Posvet je tudi ugotovil, da ti številni mladinski odseki sicer razpolagajo že s precejšnjim številom vodij teh odsekov, vendar pa vodnikov še vedno primanjkuje. Ker že samo iz vzgojnih razlogov ni priporočljivo, da bi imel en vodnik pod svojim vodstvom več kot 20 mladincev, je posvet sklenil organizirati vodniški seminar, ki se bo zaradi pomanjkanja časa vršil v treh atapah po dva dni. Prva dva dni se bo vršil že v oktobru na Uršlji gori, nato dva dni na Smrekovcu in zadnja dva dni na Peci.

Prihodnji posvet vodij mladinskih odsekov se bo vršil 3. X. t. l. v Žerjavu.

Planinske markacije in njih zaščita. Da bi že končno enkrat prenehale zlobne in brezsmiselne poškodbe oziroma uničevanje planinskih markacij, se je komisija za planinska pota pri PZS s pismeno vlogo obrnila na Javno tožilstvo LRS in Vrhovno tožilstvo LRS za tolstmačenje, ali se planinske markacije lahko štejejo za znamenja, ki so namenjena za varnost prometa v smislu čl. 276 KZ. Ta člen kazenskega zakonika, ki ima naslov »Uničenje, poškodovanje ali odstranitev svarilnih znamenj«, se dobesedno glasi takole: »Kdor uniči, poškoduje ali odstrani svarilno znamenje ali znamenje, ki je namenjeno za varnost prometa, se kaznuje z denarno kaznijo ali z zaporom do 2 let.« Komisija je na to svojo vlogo prejela od javnega tožilstva pritrdilen

odgovor, prepričana pa je, da bo tega mnenja tudi Vrhovno sodišče LRS.

Komisija na to opozarja vse planince, predvsem pa markaciste, ki naj sami ugotavljajo poškodovalce markacij in jih prijavljajo.

Ob otvoritvi Študentskega planinskega doma Tamar. Trdne vezi nas vežejo na Tamar. Je Jalovec vse preveč čudovit, kot da bi s svojo mogočnostjo stražil nad samo bajto in pazil, da v dolini ne bi bilo kaj narobe. Le Mojstrovka se je potegnila nekam nazaj in zdaleč pozdravlja sosedne Ponce. Čudovita ubranost lepote in divje mogočnosti je to, dvoje, kar te neprestano spremlja in vleče nazaj.

Tudi nas študente. Nesreča 1. 1950 je le okrepila vezi, ki so segale tja daleč v Ljubljano. In morda se je ravno v Tamarju porodila tista velika želja, želja po lastni planinski postojanki. Je že tako, da planinskemu društvu, ki nima lastne bajte, nekaj manjka in to smo z vsakim letom močnejše čutili. Samo nekaj je bilo drugače — nismo več samo sanjarili, pričeli smo delati. In dobili smo kočo, Tamar.

Kar precej nas je bilo s predsednikom Planinske zveze Slovenije tov. Koširjem na čelu. Ne zaradi formalnosti, saj otvoritev je že bilo in jih še bo dovolj, zaradi dela smo se zbrali tu in pa, seveda, zaradi hribov. Kot da bi se tega zavedal, je Jalovec raz žarel in se ti ponujal. Ponosni smo na svojo bajto, marsikak žulj je ostal v njej, ko smo garali mesec dni in pol.

Študentje so prevzeli Tamar v upravljanje. Postojanka je menjala gospodarja pa tudi svojo podobo. Ni tov. Košir zastoj čestital študentom k že doseženim uspehom, čeprav verjetno ni imel v mislih samo dela v Tamarju. PD Univerza pa bo skrbelo, da bo študentski dom v Tamarju odgovarjal svojemu okolju.

Vsem, ki so se odzvali našemu vabilu in se udeležili otvoritve, se študentje planinci najlepše zahvaljujemo. Vse pa vabimo, da nas obiščejo v domu pod stenami, v katerih čimdalje pogosteje poje kladivo naših alpinistov.

Jurca

III. zlet planincev Hrvatske. Planinska zveza Hrvatske je za ta zlet zelo posrečeno izbrala Južni Velebit — lepo jaso pod Štirovcem — kjer je idealen prostor za taborjenje. V lepo razvrščenih šotorih vseh mogočih barv, menda okrog 500 po številu, je taborilo okrog 2000 planincev, med katerimi smo našli tudi manjšo skupino slovenskih planincev. Slovesna otvoritev zleta se je vršila dne 27. VII. t. l. ob 11. uri dopoldne, na kateri so poleg domačih planincev in zastopnikov raznih republiških planinskih zvez ter PSJ bili navzoči tudi 6 članska ekipa sovjetskih alpinistov, ki se je tedaj mudila na obisku pri jugoslovanskih alpinistih, na zletu pa je bil navzoč tudi dr. Heizer iz Münchna predsednik tamkajšnjega planinskega društva. Tega dne je startala tudi ekipa za orientacijsko tekmovanje. Proti večeru je imela Planinska zveza Hrvatske svojo izredno skupščino, nakar se je ob tabornem ognju razvilo ljudsko rajanje. Naslednji dnevi so bili predvsem namenjeni krajšim ali daljšim izletom. Udeleženci zleta so v teh par dneh lahko marsikaj videli, saj je zletišče ležalo v bližini najvišjih velebitskih vrhov. Tako si lahko jugozapadno od zletišča obiskal Babje jezero, Babin vrh, Goliče, najvišji vrh Velebita Vaganjski vrh. Malovan, Segestin ter dalje Sveto Brdo, Dušice in karakteristične Tulove grede, proti severozahodu pa so lahko pristopni in interesantni vrhovi Badanj, Višerujno, Visočica, kraška polja Javornik in Oglašinovac. Proti zahodu drži pot preko Struga in Buljme v nacionalni park Veliko Paklenico in dalje v Stari grad na morju. Za to varianto se je odločilo tudi nekaj članov slovenske delegacije.

Iz zapisnikov sej UO PZS...

Komisija za planinska pota se je odločila, da bo namestila transverzalni žig tudi v zavetišče na Bogatinskem sedlu, po sezoni pa bo ta žig v Domu na Komni. Komisija je dalje sklenila, da bo na prihodnjem zboru markacistov zadolžila

društva, da spomladi očistijo planinska pota, ker bo sicer za to poskrbela sama komisija na stroške teh društev. Transverzalne poti je v letošnji letni sezoni končalo 24 planincev, v celoti pa je doslej prejelo transverzalni znak 42 planincev.

Izleta v Bavarske Alpe, ki ga je organiziral in deloma finansiral PSJ, sta se iz Slovenije udeležila tov. Bukovec Jože, član PD Medvode, in Ogorevc Tone, član PD Lisca Videm-Krško. PZS se je odločila, da za ta zlet predlaga dva mlajša člana, ki uspešno delata v mladinskem odseku in ju zato nekoliko tudi finančno podprla.

Na fizikurnem festivalu v Ljubljani je sodelovala tudi PZS in sicer z dokaj močno mladinsko skupino, alpinisti in reševalci.

Planinska založba je izročila v tisk delo »Dr. I. C. Oblak« ter knjigo »Himalaja in človek«. Obe bosta izšli še letos. Pripravlja se delo »Gorski vodniki«, v zaključni redakciji pa je tudi »Transverzalni priročnik«.

PZS si prizadeva, da bi za tem, ko je bil izvršen priključek telefona na Dom v Logarski dolini, dobil telefonsko zvezo tudi Aljažev dom v Vratih.

Ker je Zveza tabornikov odklonila prevzem planinskega doma na Šiji planini, se je PD Tržič odločilo, da bo samo skušalo dobiti potrebna finančna sredstva za obnovo doma, nakar ga bo samo oskrbovalo.

Iz naslova zboljšanja pogojev za letne dopuste delavcev in nameščencev je PZS tudi letos prejela din 17 000 000, ki jih je kot brezobrestno posojilo razdelila društvom za obnovo, adaptacijo in dograditev postojank. Pri dodelitvi posojil je prvenstveno upoštevala postojanke, ki jih je plenum PZS vnesel v prioritetni gradbeni plan PZS, v ostalem pa jo je vodilo načelo, da investicijskega posojila ne dobe društva, ki ne odplačujejo anuitet iz prejšnjih posojil in če tudi sama ne prispevajo določene kvote k investicijam.

Na predlog komisije za GRS pri PZS glede brezplačnega reševanja na rečipročni bazi je doslej pozitivno odgovorila le nemška in južno tirolska gorska reševalna služba. Na ponovni poziv komisije, da bi se sklenil tak dogovor vsaj za obmejni predel, italijanska gorska reševalna služba sporoča, da bo stvar še preštedirala, vsekakor pa bo ta predlog podprla.

Za popravilo, obnovo in zavarovanje raznih poti je komisija za planinska pota pri PZS letos namenila din 511 500.

Zavod za spomeniško varstvo je predlagal, da bi markiral in označil s sm-r-

nimi tablicami pota NOB v Kočevskem Rogu, t. j. približno 40 km poti. Ker sam za to nima dovolj finančnih sredstev, se je obrnil za finančno pomoč na komisijo za planinska pota. Ta je pripravljena delo finančno podpreti proporcionalno z ostalimi zainteresiranimi organizacijami, vendar le pod pogojem, da se pri tem uporabljajo le predpisane planinske markecije.

Preventivno službo bo ojačala tudi komisija za alpinizem. Strožje bo izvajala kontrolo nad že sprejetimi ukrepi, ki se po nekod niso izvajali, poleg tega pa bo izdelala za okvirni program skripta, ki bodo obsegala nevarnosti v gorah, prvo pomoč in reševanje. Ta skripta se bodo obvezno predavala na vseh začetniških alpinističnih tečajih.

Ker bi denarna sredstva, določena za letošnjo alpinistično odpravo v Centralne Alpe, zadostovala komaj za skupino 4

alpinistov, taka odprava pa bi bila lahko uspešna le v primeru, če bi bilo v njej udeleženi vsaj 10 do 12 alpinistov, je komisija sklenila, da se nameravana odprava v letošnjem letu opusti, denarna sredstva pa prihranijo za regresiranje plezalnih vrvi, ki jih namerava komisija nabaviti v inozemstvu. V kolikor pa bi alpinistični odseki sami organizirali podobne odprave v inozemstvo, pa bo komisija skušala v okviru možnosti pomagati s finančnimi sredstvi, vendar pa šele po pregledu poimenskega spiska udeležencev, ker ne gre, da bi vedno le eni in isti odhajali na inozemske ture.

Po naročilu komisije za alpinizem je izdelal MIŠ na Jesenicah vzorec plezalnih klinov, ki je najbolj podoben materialu francoskih klinov. Plezalni klini bodo najprej strokovno preizkušeni, narkar se bo šele odločilo, če bodo izdelani v večjem številu.

Iz planinske literature

Karl Ziak, der Mensch und die Berge, Eine Weltgeschichte des Alpinismus, 62 slik in 42 risb, založba Das Beglandbuch, Salzburg/Stuttgart, druga predelana izdaja 1956.

Za ljubitelje gora, prijatelje gorske prirode, za planince vseh kategorij je pričujoča knjiga dobrodošla. Škoda res, ker kaj takega ne izide v našem jeziku. Kaj vse obsega! Najprej govori o gorah kot prebivališču bogov in skrivališču zmajev, kot o izvoru vsega hudega, na katerega stopi človeška noga le v skrajni sili, to je, zaradi vojske in trgovine. Nato predstavlja pradede alpinizma, Petrarco, Gessnerja, Clusija, Simlerja in druge, renesančni pogled na svet, ki je utiral pot k odkritju in raziskovanju gorskega sveta. Opiše nam prve gornike, ki so v službi znanosti na željo fevdalnih knezov hodili v gore. Ta del obsega petino zajetne knjige. Tu omenja med drugim tudi Balthasarja Hacqueta, ki ga imenuje de Saussura Vzhodnih Alp. Triglav ima samo »Doppelhaupt«, razume se, da je tu še stara napaka Willonitzer. Med prvimi osvajači Alp obravnava Valentina Staniča. Piše ga Stanig, obenem pa ponavlja vse druge netočnosti, ki jih naši dokumenti zaman spodbijajo že več desetletij. Za mnoge bo novost, kako avtor spretno in smiselno vpleta ljubezen do gorskega sveta z evropsko kulturo in umetnostjo. Pri tem obravnava Lenaua, romantiko in reali-

zem v gorskem slikarstvu. Posebno poglavje je posvečeno znanstvenikom po l. 1830, dalje prvim samohodcem in specialistom, Whymperju in ustanovitvi prvega alpskega kluba l. 1857. Nato obravnava zlato dobo alpinizma, boj za Matterhorn, širjenje alpinizma, ustanavljanje planinskih društev po Evropi, kjer omenja HPD (l. 1874) in l. 1876 celo Banatski klub alpinistov. Na kratko obravnava planinsko literaturo, ki je je zmemrom več, nato pa obširno ženski alpinizem od prvih časov do danes. Naših vidnih alpinistk seveda ne omenja. Med poslednjimi odkritelji Alp omenja Kugyja, ki je v ljubezni do gore znal povezati tri nacije. Nato popisuje novo dobo, dobo plezanja in iskanja smeri, Mummeryja, E. G. Lammerja in G. Winklerja, dobo vodnikov, vodniško zvezo in prve pojave plezanja brez vodnikov. Tu se dotakne obeh Zsigmondyjev in L. Purtschellerja.

Ko je obdelal klasično dobo, je načel čas, ki je »mejo možnega« začel potiskati čim dalje in čim više. Tu oriše Hansa Dülferja in Paula Preussa. Več strani je posvečenih »rekorderstvu« in njegovi psihološki osnovi, akrobatiki, bolestenmu slavohepleju, zimskemu alpinizmu pa obširno poglavje. Tu začneja avtor spet s prazgodovino smuči, pri čemer z enim stavkom omenja »kranjske kmete, ki so se že pred 17. st. vozili na dveh deskah«, na kar preko Zdarskega v kratkem oriše.

smuško tehniko vse do Sailerja. Pri tem omenja prvi skok čez 100 m v Planici (Bradl l. 1936).

Več strani je posvečenih potom, cestam, žičnicam, pa tudi zračnemu prometu v Alpah, dalje gorskim nesrečam, množičnemu planinstvu in vojni v gorah. Zanimivo je, kako poveže socialne pridobitve delavstva z ustanavljanjem delavskih planinskih društev, Naturfreunda in njegovo usodo v dobi fašizma in po drugi svetovni vojni. S tem je povezan pregled planinskih organizacij v luči političnih dogodkov izpred druge svetovne vojne.

Na zadnjih 150 straneh obravnava avtor izvenevropske gore: Mexico, Ande, Kavkaz, Avstralijo, Novo Zelandijo, Spitzberge, Altaj, Kven-Lun, Tian-San, Pamir, Hindukuš, Himalajo. Pridejana je kronika himalajskih gora od l. 1817 do l. 1956, do Moravčevega vzpona na Gašerbrum. Avtor obravnava dalje sodobni razvoj alpinizma, najmočnejše njegove osebnosti od Welzenbacha do Buhla, problem šeste stopnje in super-ekstremizma, sovjetske alpinade, sodobno alpinistično in planinsko literaturo, monografije, periodike, romane, planinske založbe in planinske filme, skratka vse tisto, kar planinstvo veže s kulturo in kulturnim tvorstvom. Za ljubitelje zgodovine je dobrodošel seznam prvih vzponov na 650 vrhov, med katerimi so omenjeni tudi Grintovec, Stol, Cmir, Triglav, Skrlatica (Suhi plaz), Razor, Jalorec, Bovški Grintovec, Mangrt in še nekaj drugih vrhov v naših gorah. Ta seznam obsega vrhove vseh kontinentov, tudi Antartike in Ognjene zemlje. Material, ki ga knjiga obravnava, je ogromen, vse pa na 370 straneh. Slike so dokaj dobro izbrane, posebno vrednost predstavljajo risbe. Za človeka, ki se hoče razgledati v alpinizmu in njegovi kulturi, ima knjiga zares izredno informativno vrednost, odgovarja pa tudi na vrsto sodobnih planinskih problemov.

T. O.

NAŠE PLANINE 1956; št. 3 in 4

Jesenska in zimska številka zaključeta lanski osmi letnik Naših planin, ki se je kljub temu, da je izšel le štirikrat letno, povzpел na 356 strani teksta. Četrta številka se odlikuje z lepimi fotografskimi prilagami na posebnem papirju, ki pa zaradi slabega tiska še vedno ne pridejo povsem do izraza. Iz članka dr. Željka Poljaka vzemo, da je natečaj planinske fotografije v Zagrebu lepo uspel in je bilo več nagajencev tudi med mladino, kar je še posebne hvale vredno.

V drugi polovici letnika srečamo večinoma že znane avtorje. Dr. Željko Po-

ljak je napisal članek o reki Tari in o njenem kanjonu, dr. Marijan Florschütz piše o gorah in o planinstvu na jadranskih otokih, Mirko Markovič o Metajici planini, dr. Ivo Lipovščak je prispeval dva članka, enega o smučanju, drugi govori o planinstvu in o mladini. Odlični poznavalec Medvednice Vladimir Blaškovič polemizira z mladim Markovičem in ga korigira, Marinka Kamenarović piše o osmih cveticah, ki so na Hrvaškem z zakonom zaščitene, ing. Vera Stijović lirčno razmišlja o gorah. Mladi Tefko Saračević napada stereotipnost planinskih člankov, ki da jih že generacije pišejo po vedno istem kopitu. Njegov članek preveva svežina, vendar ne daje napotkov, kako pisati drugače in tudi njegov članek »Grešiti je človeško« nas ne prepriča, čeprav je prikazal planinca in planinstvo z njegove šibke plati. Ubral je sicer pravo pot, ker le človek in njegovi občutki in čustva oživljajo naravo, a samo s tem ni mogoče polniti planinskih revij. Planinstvo ima že bogato tradicijo, tako pri nas kot pri Hrvatih in kdor jo prehitro zavrže, bo prisiljen slej ko prej vrniti se k njej in v njej iskati rešitev iz zagate. Novo prihaja postopoma, korak za korakom in to še prav posebno v današnji ustaljenosti v planinstvu.

Tudi slovenski avtorji se vedno pogosteje oglašajo v sosednji planinski reviji. Anton Blažej opisuje lik starega planinca, Uroš Zupančič piše ob petdesetletnici prvega vzpona čez Triglavsko steno in prinaša v drugem članku letnice zgraditve koč v Slovenskih Alpah. Slovenska transverzala (ob to ime se Hrvatje upravičeno spotikajo in uporabljajo mestoma boljše »magistralo«) je navdihnila članek Lucije Smokvina. Evgen Kumičič lepo podaja turo po škofjeloških gorah.

Svetovljanski je članek Miroslava Rotšilda, ki se je povzpел na Kilimandžaro in je prepotoval še lep kos Afrike.

Tudi alpinizem je bogato zastopan in ima v naših planinah že svoje trdno in ustaljeno mesto. Beograjec Zvone Blažina opisuje vzpon čez severno steno Velike Cine, dejanje, h kateremu piscu lahko samo čestitamo, čeprav nekoliko zmanjšuje ceno dejanja dejstvo, da je preplezal steno s plezalcem tuje narodnosti. Isti avtor opisuje tudi romanje po gozdovih Gorskega Kotara. Drugi alpinist, Željko Kučan, podaja zimsko prečenje Kamniških Alp od Kamniškega do Kokrskega sedla, pri čemer je posebno omembe vreden radijski sprejemnik, ki je z glasbo lajšal plezalcem ure bivakiranja in jim je prinašal tudi vremenske

napovedi. Stanislav Gilić opisuje prvi vzpon čez severno steno Vlasulje in prinaša nato tehnične opise smeri v tej steni. Zelo neprijetno nas dirne opis plezalne ture po Zobcih v Durmitoru. Turo je opisal graški alpinist Kurt Laurenčić. Registracija vzponov in še posebej prvenstvenih vzponov, ki jih je naredila v Durmitorju skupina graških plezalcev, pa je pravi memento za vse jugoslovanske plezalce, prav posebej pa še za Slovence in Hrvate. Naše gore danes niso samo Julijske in Kamniške alpe ter Klek in Velebit, temveč tudi gorstva Bosne, Makedonije in Črne gore. Kaj nam koristijo ponovitve slavnih in težkih smeri v Dolomitih, v avstrijskih in v Zapadnih alpah, če nam istočasno tujci krstijo v Črni gori stolpiče Grazerstpitze, Obersteinerturm in Turner Bergsteigerturm? Vsa ta imena moramo požreti in pošteno je tudi, da te vzpone registriramo v naših revijah. A vse to ne spremeni dejstva, da so prvenstveni vzponi tujcev v jugoslovanskih gorah ponižanje za jugoslovanske alpiniste. Branko Lukšić piše o zveznem alpinističnem taboru na Magliču in prinaša tudi opise prvenstvenih vzponov s tega tabora.

Po številu in bogastvu speleoloških člankov Naše planine prekašajo Planinski vestnik. Srečko Božičević piše o novih odkritjih v Hajdovi hiži in podaja v drugi številki historiat speleologije na Hrvaškem, skupno s precej bogato bibliografijo speleoloških člankov. Značilno za speleologijo na Hrvaškem je, da je bila vseskozi tesno povezana s planinstvom.

V rubriki »Izpod peresa mladih« pišejo Vesna Marčić, Spasenka Peruzović in Vlado Oštrić. Mimo običajnih planinskih in društvenih novic in razgleda po literaturi lahko beremo na zadnjih straneh še poročilo o četrti letni skupščini Planinske zveze Hrvaške in prevod Bosiovega opisa usodne nevihte na vrhu Triglava, ki je terjala življenje bohinskega vodnika Kosa.

J. B.

The Alpine Journal, London, maj 1957. — Vsebinska tega zvezka znane revije londonskega Alpine Cluba priča, da spada list še vedno med vodilne periodične planinske publikacije vsih jezikov. Ideoloških člankov ne prinaša ravno mnogo, zato pa ji noben kontinent ni neznan. Nekaka konservativnost se kaže pač v opremi, ki je že dolga leta nespremenjena.

Na podlagi izkušenj in opazovanj pri poizvedovalni odpravi na Everest 1951, pri vzponih na Čo-Oju 1952 in Everest 1953 je priobčen zanimiv članek Učinki

velike višine na človeka. Avtorja Ward in Pugh analizirata dobljene podatke od višine 8000 č. (čevelj = 30,48 cm) postopoma tja do nad 27 000 č. in prihajata do sledečih zaključkov.

Pomanjkanje kisika do 12 000 č. ne povzroča posebnih težav razen naraščanja utripov med vzdržnim vzponom, med 12 000 in 18 000 nastopa utrujenost, zmanjšanje hitrosti, težka sapa in pomanjkanje teka, a ti simptomi preminejo z dolgo aklimatizacijo v teh višinah. Nad 20 000 nastopijo zopet akutni znaki, ki nad 22 000 postanejo tako silni, da prizadeti mislijo, da so blizu smrti: duševna in telesna depresija, počasnejše mišljenje in delo, poslabšanje bistroumnosti. Nenadno prekinjenje porabe kisika povzroči omotičnost in dispnoejo. Končno taborišče v višini 27 000 č. sta pripravila Hillary in Tenzing v treh urah brez kisika, pač pa sta ga porabljala tam 4 ure med spanjem. Na vrhu je Hillary odklopil aparat za 10 minut, da je mogel napraviti posnetke, a švicarska odprava je 1955 prebila na vrhu celo uro brez kisika. Sedaj mislijo, da se da nad 28 000 č. izhajati ob primerni hrani in aklimatizaciji tudi brez kisika razen ponoči za spanje.

Od drugih faktorjev je upoštevati intenzivno vročino nad 18 000 č. na ledeniku ob brezvetrnih dneh, saj doseže toplota kože pod obleko 114° F (= 30,55° C). Pri tem je zanimiv dober učinek sladkorja in silna želja po njem. — Starost je manj važna od aklimatizacije. Zdi se, da je najpripravnejša okrog 40 let. — Višinska meja za aklimatizacijo, t. j. za daljše bivanje, se suče okrog 17 500 č. V višini 19 000 č. so rudniki na Aucunquilchi v Andih. Poskus vodstva, da bi naselilo rudarje tukaj, se je ponesrečil zaradi glavobola, nespečnosti in pomanjkanja teka. Po izkušnjah iz leta 1953 je aklimatizacija mogoča le skozi kakih 5—6 tednov, ker kasneje kljub primerni hrani nastopi dehidracija. — Kakih posledic v poznejšem življenju pa ni.

Prvenstveni vzpon Whymperja na Matterhornu leta 1865 se je, kot znano, končal tragično, ker so pri sestopu izgubili življenje štirje ljudje. Nbroj članov je bilo v teku let napisanih o tež nesreči, mnogo anekdot izmišljenih, nekaj filmov posnetih in težki očitki so bili izrečeni proti Whymperrju in vodniku Petru Taugwalderju star. Nič več in nič manj se ni očitalo Whymperrju, potem zopet Taugwalderju, da sta presekala vrv, na kateri so bili tudi štirje ponesrečenci, zato da sta obdržala sebe in sebe rešila. Seveda se je tudi zatrjevalo,

kar bo najbrž odgovarjalo resnici, da je bila vrh obrabljena in teže ni vzdržala. Vendar dogodek v celoti ni pojasnjen in tako zavzema najdramatičnejše mesto v zgodovini planinskih nesreč. Whympers je edini poročal o dogodku, kjer krivdo seveda zanika, resnico pa sta vzela v grob B. F. Brown in lord Conway.

Sedaj pa je v pričujočem snopiču objavljeno tudi pripovedovanje Petra Taugwalderja ml., ki je spremljal očeta in družbo na tej poti. Poročilo je podal pok. H. F. Montaignerju leta 1917, našlo pa se je sedaj po dolgih ovinkih in v kopiji v arhivu kluba. Peter Taugwalder ml. je bil rojen 1843 in, ko je leta 1917 podal svoje poročilo po 52 letih, bil star 75 let. Pričakovanje, da bo podal poročilo o neposrednem vzroku nesreče, pa je ostalo tudi sedaj neizpolnjeno. Bil je predaleč zadaj in dogodka ni videl. Potem ko avtorja s kritičnimi pripombami in velikim materialom ovržeta marsikatero trditev Petra ml., poudarjata, da ima pripovedovanje Petra ml. namen opravičiti oba Taugwalderja, očrtni Whympersja in, če se odšteje samohvala in negotovost starčevega spomina, pove to pripovedovanje v bistvu isto, kot je že povedal Whympers sam.

Sir John Hunt je znan z Everesta in tudi po svoji knjigi o tem vzponu. Kritike so mu očitale, da je delo napisano v naglici. Tukaj priobčuje članek z naslovom: Gor in dol po Guggiju. Gre za Guggijevo smer na Jungfrau, ki je zaradi slabega vremena ni zmoget in se je moral vrniti, pri čemur je eden od družbe padel v razpoko in bil potem srečno rešen. Hunt pravi, da sicer ni ribič, da pa je pri tem dobil velike izkušnje, kako se izvleče velika riba. Sicer pa članek potrjuje, da je Hunt velik alpinist, da pa posebnega pisateljskega daru nima.

Pod naslovom Bitka za Rakapoši (25 550 č.) je opisan poskus vzpona na ta vrh (Mike Banks). Članek se odlikuje po živahnem opisovanju dostopa skozi dolino reke Hunze. Kasneje pa zapade v tisto običajno poročanje o postavljanju taborišč, o nihanju med njimi in seveda tudi o diareji. Navaja zgodovino poskusov vzpona in ugotavlja, da je sestop mogoč samo po jugozapadnem grebenu mimo Žandarja in Opiče glave. Prvi njegov poskus je bil nemogoč zaradi vremena, drugi zaradi obolenosti, tretji zaradi svežega snega. Dosežena pa je bila višina 23 550 č.

Leteti iz Londona v New York, čez Miami na Floridi, čez Panama City, videti spotoma Chimborasso in Cotopaxi ter pristati v Limi v Peruju, se pravi

preživeti devet različnih življenj v 49 urah, pravita John Kempe in Michael Westmacott v članku Sprejeto povabilo. Gre za pohod na Huagarunchu, ki je po priloženih fotografskih posnetkih kar »čeden« snežen, oster vrh z višino 5748 m. Njegovo vzhodje je dosegljivo v samo dveh dneh iz Lime. Vrh sta dosegla in še par drugih. Pritožujeta se pa nad umazanostjo prenočišč, nad počasnostjo vodnikov mul, ki ne poznajo pojma »hitro«, poudarjata pa veliko zanimanje za predavanja, ki sta jih imela v Limi o angleškem planinstvu.

V Evropo nas vodi edinole članek McClarka z naslovom Dva na Peuterey, ki bi utegnil koristiti komu, ki se zanima za »igle« v Mt. Blancovi skupini.

Med osmrtnicami se znani dr. Charles Evans spominja pok. Toma Bourdillona, kateremu je že v zadnji številki posvetil tople besede sam Sir Hunt. Posebej poudarja, da je bil pokojnik, ki je tako tragično končal v Alpah, trikrat v Himalaji in je vso skrb ob slavnih odpravi na Everest 1953 posvečel aparatom s kisikom, ki so bili izdelani po njegovi zamisli in ki so k uspehu toliko pripomogli. Znanemu avstrijskemu alpinistu dr. Karlu Blodigu (1859—1956), ki si je z uspehom stavil kot življenjsko nalogo, da se povzpne na vse štiritisočake v Alpah, opisano potem mojstrsko v Knjigi Die Viertausender der Alpen, je posvečen spominski članek R. L. Grossmana.

Dr. Pr.

Österreichische Alpenzeitung, glasilo ÖAC, nov., dec. 1956, januar—junij 1957. Kakor je francoska revija La Montagne zgled modernosti, tako je 75 let stara ÖAC zgled konservativne trmoglavosti in pretirane skrbi za ohranitev formalnih izročil, da ne govorimo o idejnih in vsebinskih. Značilno za revijo so stalni seznami opravljenih tur, od najpomembnejših do najmanjših. Kaže, da dve vrstici dokumentacije v ÖAC nekaj pomeni in da revija to tudi namerno vzdržuje. V tem ima tudi svoj prav. (Napak je, ker naša komisija za alpinizem oz. naši alpinisti ne skrbe za stalno objavljanje novih smeri. Kartoteke se izgube, littera scripta manet!) Dalje je značilno skrbno in obzirno obravnavanje članstva, častnega članstva, nekrologov, vpisa in izpisa članov, predavanj in klubskih sestankov. Med literarnimi prispevki omenimo Otta Langla portret pokojne Cenzi Sildove, Stefanov opis treh severnih sten Matterhorna, Breithorna in Lyskamma, Ernesta Reissa opis vzpona na Lhotse (8501 m), dr. Jonas sestavek o avstrijskem deležu pri raziskovanju Himalaje, Hermanna

Buhla razmišljanje o Nanga Parbatu, predvsem pa dva tehtna doneska ing. F. Moravca o avstrijski ekspediciji v Karakorum l. 1956, Gašerbrum II. Kakor vidimo, se vodilne alpinistične revije trudijo, da bi si za sodelavca priborile tega ali onega udeleženca najvidnejših himalajskih ekspedicij, taka je zdaj konjunktura. V spomladanskem zvezku se je razpisal Hubert Peterka o Campanile di Val Montanaia, zadnji zvezek pa je posvečen Mont Blancu z vseh strani. Članek o strehi Evrope je napisala Elma Rehr. Ing. Rind je priobčil kratek članek o dnevniku Georga Winklerja, Paul Kaltenegger pa izčrpno kritiko Schönerjeve knjige o Julijskih Alpah.

T. O.

KNJIGA O KRASU

»Kakor blesteče lepote nas vabijo visoke in nizke gore, da se povzpenjamo na njihove krasne višave. Mnogi hite le v planine. Kras pa je zanimarjen — z izjemo nekaterih maloštevilnih točk — dasi bi nudil številnim, miru, lepote in veličastva prirode žejnim ljudem užitka, kolikor ga le more človek sprejeti. Od manjših sprehodov pa vse do najtežjih plezalnih tur, ki jih more izvesti le človek železnih živcev, nam more nuditi naš kras. Na njem je še obilo raziskovalnega dela, kar so druge dežele že bolj ali manj opravile. Vse to neopravljeno delo še čaka našo mladino, ki ima še bogato pot pred sabo.«

Tako je potožil naš sodelavec v planinstvu Pavel Kunaver v svoji knjigi »Kraški svet in njegovi pojavi,« ki je izšla spomladi 1957 v založbi Mladinske knjige. Kot eden najboljših poznavalcev krasa opisuje ta čudežni svet, ki izpolnjuje skoro tretjino Slovenije in obsežni del Jugoslavije ter jima daje poseben sloves v svetu. Na več mestih poudarja, da je kras razširjen po mnogih delih zemlje in se pojavlja tudi v visokih gorah, tako tudi v Alpah. Že zaradi tega bo Kunaverjevo delo zanimalo tudi nas planince. Sicer se pa planinci ne omejujemo samo na Alpe, ampak nas privlači tudi kras s svojimi značilnostmi. Večini tujih turistov, ki prihajajo v Slovenijo, ostane bolj živo v spominu Postojnska jama kakor ta ali ona gora v Julijskih ali Kamniških, saj se z veličastnimi vrhovi in stenami ponajajo še marsikatero druge države, medtem ko so takšne znamenitosti, kot jih razkazuje naš kras, vendar redkeje sejane po svetu in naših večinoma ne dosegajo. Če velja prepričanje, da je našim planincem mar

spoznavanje narave in domače zemlje, potem je Kunaverjeva knjiga res namenjena planincem, čeprav se pogosto obrača predvsem na mladino. Pravi planinec dobi v njej toliko lepih in poučnih misli o naravi in o naši pokrajini, da jo mora prebrati in jo imeti v svoji knjižnici, ker mu bo nujna svetovalka pri načrtih za izlete in ture.

Knjiga obsega 184 strani in podaja v 10 poglavjih vse bistvene značilnosti krasa. Najprej predstavi vrsto pogumnih raziskovalcev in načine raziskovanja krasa, ki je v marsičem prav tako ali še bolj tvegano kot »reševanje alpinističnih problemov«, čeprav se o tem mnogo manj sliši in bere. Kot osnovo za razumevanje krasa razlaga vpliv vode z ogljikovo kislino na čisti apnenec. Nato opisuje kraške pojave — vrtače in brezna, kraška polja, ponikalnice in jame, posebej še ledene jame in sicer tako, da predstavlja celo vrsto zgledov iz Slovenije pa tudi od drugod. Planinci bodo našli v teh opisih pojasnila za marsikatero zemeljske oblike, ki jih srečujejo na svojih poteh po gorah, n. pr. žlebičje, škraplje, kotličje, brezna, opozorjeni pa bodo tudi na pokrajine, ki jih je vredno ogledati in se njihov ogled združiti z zanimivimi gorskimi turami, n. pr. Loško polje pri turi na Snežnik, Cerkniško jezero ali Rakovski Škocjan pri pohodu na Javornike, Divaško jamo in Dimnice pri obisku Slavnika itd. Različna mnenja o razvoju in bistvu krasa so utemeljena v konkretnih primerih iz naših pokrajin, ki jih avtor knjige do zadnjega točno pozna in jih živo ter nazorno predstavlja. Pavel Kunaver je eden tistih idealnih planincev, ki je od mladih let poleg gora obiskoval tudi kras in zato resnično pozna Slovenijo od njenih sončnih vrhov do hladnih tal divjih kraških brezen, podzemeljskih vodotokov in jam. Njegova knjiga je prava zakladnica dognanj o krasu in zanimivih ugotovitev o naravnih pojavih. Kdor jo bo bral, bo drugače gledal tudi gore in drugače razumel naravne sile, ki v dolgih dobah oblikujejo ne le kras, ampak tudi Alpe. Kunaver ne predstavlja krasa samo s turističnih in znanstvenih vidikov, temveč poudarja tudi celo vrsto gospodarskih in tehničnih problemov, ki se jih bo treba prej ali slej lotiti. Na koncu navaja tudi najvažnejša književna dela o krasu. Knjiga je bogato ilustrirana, krasi jo 59 fotografij, risb in zemljevidov.

Fr. Planina

Razgled po svetu

Nesreča na Breithornskem ledeniku se je tudi močno komentirala. Graja je zadela tudi potovalne urade, ki da organizirajo kolektivne ture pod vodstvom ne dovolj izkušenih vodnikov. Pet bavarških smučarjev, dva moška in tri ženske je vodnik iz Füssena in smučarski učitelj vodil na visokogorsko smuško turo v območju Zermatta. 29. marca 1957 so prišli na Theodulski prelaz (3317 m). Ob 12. uri so bili na prelazu, ob 16. uri na vrhu Breithorna (4165 m). Vreme je bilo ves dan spremenljivo, popoldne pa je pritisnil snežni vihar. Sestop je bil otežkočen, vendar ne preveč tvegan za izkušenega vodnika, ki bi tudi v megli našel pot na Testa Grigia, kjer je koča in postaja vzpenjače, ki drži v Breuil. Vodnik pa se je odločil, da bo bivakiral 150 m od običajnega smučarskega dirkališča, ker se je bal, da se bo prej znočilo, preden bi dosegel eno izmed koč. Izkopali so luknjo v snegu, v kateri bi bili kar dobro prenočili, če ne bi bili morali odkopavati snežni zamet. Ponoči se je nato zjasnilo, zjutraj pa je vodnik poslal 22-letno smučarko na Testa Grigia, da pripelje pomoč, kasneje pa je odšel še sam, ker je bilo enemu od moških slabo. Reševalci so mu prišli nasproti na pol poti. Ko so prišli do bivaka, sta bili dve ženski že mrtvi. En moški je sam poskušal sestopiti, pa je zdrsnil v razpoko, iz katere bi se sam ne bil izkopal, ker je bil duševno in telesno popolnoma izčrpan. Ledeniški pilot Geiger in njegov pomočnik sta njega in oba mrliča spravila v dolino. Vzroki: Udeležence ture je spravil skupaj potovalni urad. Nobeden od njih ni poznal nevarnosti visokih gora. Kopenje bivaka jih je popolnoma izčrpalo, trpeli so fizično in psihično. Vodnik ni bil kos položaju. V pol ure bi bil lahko s smučmi na Theodulskem prelazu. Zakaj tega ni storil? Tehnično znanje še ni dovolj za gorskega vodnika. Švicarski glas je terjal, da vodnik sodno odgovarja, kajti dva mrtva in en ranjenec je le prehud facit. Nemški glas pa očita švicarskim in italijanskim vodnikom na Theodulskem prelazu, da se niso prav nič tovariško obnašali, saj so morali nemške smučarje že zvečer pogrešiti. Lahko bi jim pomagali s signali, po katerih bi se ponesrečenci orientirali tudi v mraku. Ena od nemških smučark je po evakuaciji obeh mrličev ostala na Theodulskem prelazu, da bi počakala na svoj nahrbtnik, ki ga je pustila v snežni luknji. Dobila ga je in odšla s prelaza

ob 18. uri v Zermatt (1600 m), kamor je prišla ob 23. uri. Morala je to storiti, ker so imeli skupni vozni listek. Bila je ozeblá in je sestop nastopila s tujimi smučmi, sama. Nobeden od številnih gostov na Theodulskem prelazu se ji ni ponudil za spremstvo. Nemški glas zagovarja vodnika Sedlmayra iz Münchena, češ da dobro pozna švicarske gore, da je bil že sedemkrat na Matterhornu, dvakrat na Breithornu, da je l. 1937 bil v severni steni Eigerja, ko je reševal svojega brata, Mehringerja, Hinterstoisserja in Kurza.

Šlo je tudi za prestiž, za vodniško konkurenco in še za to in ono. Vendar: Dve mladi življenji sta ugasnili v okolnostih, o katerih je treba govoriti in potegniti tudi določene zaključke! To k sreči ni naša stvar. Zermatski dnevnik je med drugim pisal, da so hotelirji v Zermattu in vodniki na Theodulskem prelazu skupino svarili, češ temperatura je -18°C , en dan iz Zermatta na Breithorn da je preveč. Mnoge skupine so turo opustile, mnoge druge, usmerjene na Monte Rosso, so obrnile. Nemški vodnik baje ni niti vedel za ime druge žrtve. Udeleženka Schlemmingen, stara 47 let, je mati petih otrok, najmlajši je star komaj dve leti. Ali ni neodgovorno početje, voditi tako žensko v nesolidnem vremenu na 4000 m visoko goro, se sprašuje francoski komentator.

Severna stena Dent d'Hérens je doslej doživela že tudi 10., 11. in 12. ponovitve. S tem je postala »odprta« in ponovitve se ne bodo več beležile. 10. ponovitev je po Welzenbachovi smeri izvršil 17/18 avg. 1957 Sepp Jöchler s tovariši. L. 1952 je bil tu Karl Lugmayer, ki je dan nato preplezal kot prvi severno steno Pointe Carrel (30. julija). Istega leta sta plezala še dr. Heinrich Klier, znani planjski pisatelj, in Knoll. Zanimivo je, da je o teh ponovitvah obvestil redakcijo švicarskega glasila ing. A. Maciej Miška Krakow.

Letališče na ledeniku Zanfleuron nameravajo zgraditi, da bi južna stena Diablerets prišla turistično do večjega izraza. Obenem bodo gradili teleferiko Solalex—Anzeindaz, vzletišče pri Anzeindaz in še celo vrsto manjših žičnic, cest in specialnih prevoznih sredstev.

Cima Grande di Lavaredo, Velika Cina ji pod vplivom nemštva pravimo mi, je imela do lanskega leta v svoji severni steni čez 200 klinov. Prvi plezalci, znameniti Emilio Comici in brata Dimai, so rabili več dni, da so se pretolkli čez to slavno steno. Deset let za njihovim velikim činom je le redkokateri od po-

navljalcev v njihovi smeri še bivačiral. Le počasneži in nerodneži so se zadržali v njej čez noč. Nekaj let na to so se klini še pomnožili in mnoge naveze so smer preplezale v dopoldnevu ali popoldnevu. Ta plezalski »boulevard« je imel na obisku po 15 navez, na en sam dan, več kakor normalna smer na Matterhorn. Toliko, da niso vlačili sem še otrok, medtem ko je mnogo žensk, nič kaj izurjenih, že okusilo senzacijo vertikalnega sveta. Tak je bil položaj, ko so se dolomitske vervece odločile, da zavro »degeneracijo« svoje »velike klasične smeri« (Grande classique) in v njej populijo, zalomijo in odlomijo vse kline. Našli so pri tem početju hude nasprotnike pa tudi navdušene zagovornike. Poslušajmo enega od zagovornikov: Njihovo početje je normalno(!) in zdravo. Ohranja zaslugi tistih, ki so si prvi podvrgli to steno. Vzpostavili so ji ceno, kakršno je imela pri svojem rojstvu. Tako bi bilo treba storiti pri vseh klasičnih smereh, ne samo pri »kraljici Dolomitov«. To bi bil blagor za vse. Res pa je, da se z izbijanjem klinov in ponovnim zabijanjem večja težavnost sten posebno v Dolomitih in sploh v Apnениških Alpah, kajti razpoke se širijo, stena se krusi. Vendar zavzemati smeri, v katerih je 200 klinov, ne pomeni prave etične vrednosti. Treba je torej vedeti, kateri klin je neizogibno potreben, kateri pa steno po nepotrebnem kazi.

Isti nasprotnik tehnizacije gora je tudi zoper zavarovanje poti z žicami, ki omogočajo vzpon in sestop tudi v najbolj neugodnih okoliščinah. Žice in železne vrvi se mu zde nelojalne, neetične. Ta spor med romantiki, ki bi gore radi ohranili redko sejanim aristokratom moči in spretnosti, in realisti, ki gore privoščijo povprečnim množicam, ni težko razsoditi. Ni treba biti Salomon. Svet je za vse, treba ga je le prav razdeliti. Načelo je lahko postaviti, praksa pa se lahko zapleta na vsak korak.

Nekaj novih vzponov: Francozi Bertholet, Marcos in Cretton so 27. marca 1957 naredili prvi zimski vzpon po severni steni v Petit Combin. Prvi je fotograf, drugi vodnik, tretji pa profesor smučanja. Rabili so 4 ure; Italijana Galarete in Varese sta 2. aprila 1956 prvič pozimi preplezala vzhodno steno Jägi-horna (3975 m). Od kočje Belloni na vrh sta rabila 8 ur. Nemca Geigenmüller in Winterthur sta s Švicarjem Steinerjem preplezala jeseni 1956 prvič zapadno steno Mürtschenstock—Faulen. Steno so ocenili s V in so rabili za vzpon 12 ur; prvič pozimi je preplezan Ruchfenster-

turm, 31. marca 1957. To sta opravila Bender in Schelbert v 9 urah vzpona in 10 urah sestopa. Stolp je s tem doživel peti obisk, prve štiri naveze so ga zmogle poleti; Franco Garda, mlad alpinist iz Aoste, je drugič pozimi preplezal jugovzhodno steno Grand Combin. Nazaj grede je moral bivakirati pod šotorom 4 ure od zavetišča. Prvič je plezal to steno pozimi 1. marca 1954.

Hrušč v Švici skrbi prijatelje prvobitne prirode posebno, odkar se je začel razvijati aeroturizem, aeroalpinizem. Kilometre daleč se sliši grmenje najrazličnejših avionov, ne samo po dolinah, marveč tudi po najbolj odročnih ledenikih in vršcih. Iz Scheidegga redno prevaža avion komodne smučarje na smučišča okoli Jungfraue. St. Moritz organizira krožne polete s pristanki na ledenikih. Helikopter se spušča na nek vrh v Bernini z višino 3912 m in je na razpolago publiki za krožne polete. Enak zračni izvošek je deloval preteklo leto v nekem zdravilišču in v kratkem času pregnal lepo število gostov, ki niso prenesli vsiljivega grmenja in nadležnega brenčanja. Neko letovišče v Walliških Alpah name-rava uvesti helikopter, ki bo omogočal komодно smučanje tudi poleti. Kdor pozna mentaliteto krogov, ki te stvari uvajajo, ta dobro ve, da je to komaj začetek usodne poti. Miru v gorah, vsaj v teh gorah, ne bo več. Ali si hotelska industrija ne žaga veje, na kateri sedi? Nažagana je že, vendar tako hudo še ni. Brez pomena pa taka opozorila gotovo niso.

CISA (Commission Internationale pour Secours Alpin, Mednarodna komisija za gorsko reševalno službo) je lani 27. in 28. okt. zasedala v Pontresini pod predsedstvom dr. R. Campella. Udeležili so se sestanka zastopniki Nemčije, Francije, Italije, Avstrije in Jugoslavije. Navzoč je bil tudi L. Gramminger, ki je poročal o tem, da bodo Nemci in Avstrijci poenotili reševalne priprave (Akia, Mariner). Polkovnik Curie iz Pariza je poročal o uporabi avionov in helikopterjev v GRS in predlagal v tem pogledu mednarodno sodelovanje. Italijan dr. Stenico je priporočal večje sodelovanje pri izdelovanju filmov o reševanju in pri izdajanju literature. Naš zastopnik dr. Miha Potočnik (tujci so ga zapisali Potoznik) je predlagal brezplačno reševanje vseh planincev v vseh državah. Njegovo argumentacijo tuja poročila hvalijo, vendar pravijo, da okoliščine ne dovoljujejo, da bi se ta predlog sprejel kot sklep za vse države. Vprašanje bo prišlo na dnevni red na

prihodnjem zasedanju. Vaja v reševanju z letalom na ledeniku Pers se zaradi neugodnega vremena ni mogla izvesti.

Nesreče zaradi mraza na kratko opisuje dr. Rudolf Campell. Ker ni znanja nikoli dovolj, navajamo še njegove izsledke in zaključke: Suh mraz laže prenašamo kot vlažen mraz, v mirnem ozračju laže kot v vetrovnem. Mokra volnena oblačila nas ne ščitijo več pred mrazom, čeprav so včasih trdili nasprotno. V suhem plazu se ponesrečenec kasneje zmrazi kakor v mokrem. Mraz povzroča celo vrsto obolenj, zato je zavarovanje pred mrazom za alpinista izredno važno. Vsak nahod, vsak prehlad zmanjšuje odpornost organizma.

Bela smrt nastopa najprej samo na videz: Pri zmrzovanju se človek počuti trudnega, apatičnega, prijema ga spanec, na kar globoko zaspi. Pulz pojema, dihanje zastane, koža obledi, omedlevica nastopi. Če to stanje, ca. 20°C, traja, nastopi dejanska smrt. Če ponesrečenca rešimo v stadiju navidezne bele smrti, se mu pri prebujanju blede, ima halucinacije, se z reševalci bori, kakor da so mu sovražniki, zelo težko ga je ohraniti v budnem stanju. Bolnika je treba ogreti čimprej, z vsemi sredstvi. Dr. Campell priporoča to že od l. 1920, ko je bilo splošno mnenje, da je treba ponesrečenca previdno in počasi ogrevati. Dr. Campell priporoča injekcije za stimulacijo obtoka in antipasmodična poživila (dr. Neureuther pravi ravno nasprotno. Komu naj verjamemo? Na kaj se opira ta, na kaj oni? Velja le izkušnja, ne teorija. V zadnji vojni se je nabralo glede tega mnogo izkušenj, ne samo v lazareti, tudi v nemških uničevalnih taboriščih!)

Pri ozeblinah in lokalnih zmrzlinah loči dr. Campell tri stopnje. Začetna znamenja so za vse tri stopnje enaka: nastopi belina uda, ki ga mraz napade, neobčutnost, epiderma otrdi. Šele po nekaj dneh ugotovimo, v katero vrsto zmrzlina spada. Ozeblina prve stopnje ni huda reč, čeprav boli in se pozna lahko tudi mesec dni, nastopi lahko tudi deformacija, lahko odpade noht. Ozeblino druge stopnje označuje popolna neobčutnost kože, se počasi odtaja in nikoli sama od sebe. Okolica zmrzlega mesta zateče, pordeči in boli. Ozeblino tretje stopnje pa prodre še pod kožo in omrtvičijo cele ude, omrtvičijo žile, živce in napadajo tudi kosti. Taki udje postanejo čisto beli, krhki, trdi kot marmor. Pravilna nega, posebno pravočasna nega jih še utegne rešiti, čeprav so navidez izgubljeni. Mrtvi deli počrne in jih je treba po preteku tednov amputirati. Važna je

suha antisepsija, da se izognemo gangreni, ki je že mnogim vzela življenje. Pri negi je važna absolutna snaga, paziti je treba, da uda ne ranimo, ogrevanje naj bo počasno, sicer se ud »ožge«. Drgnjenje s snegom je nevarno, boljša je mokra krpa. Frotirajmo nalahno, ponesrečenec naj z udom nalahno giblje, če more. Če v treh do petih minutah ne uspemo, je to znamenje, da je ozeblina globlja. V tem primeru je treba prepegljati ponesrečenca na toplo, da telo dobi potrebno toploto. Načete ude namočimo v vodi od 6 do 10°C in jih obložimo z mrzlimi obkladki. V kopeli drgnimo ozeblino nalahno v smeri proti srcu z mehko krpo, očistimo kožo in nohte. Ud na ta način razmeroma naglo oživi. Dr. Campell se sklicuje na svoje izkušnje od l. 1930 dalje. Po oživetju uda naj se voda segreje do 37°, za nekaj časa tudi do 40°C, nato pa ud zavijemo v volnene povoje, bolnik pa naj z njim giblje, kolikor more. Nato nastopijo mehurji, ki jih ponavadi zdravnik ne punktira, ker se v dveh tednih sami posuše. Če mehurje pri negi predremo, posipljemo mesto z aseptičnimi praški, z igramidom, cibazolom, sterosanom, morebiti tudi s penicilinom.

Nesreče v Alpah se, razumljivo, množe. Največkrat so tu objektivni vzroki, nagli vremenski preobrati, združeni s subjektivnimi pomanjkljivostmi, največkrat pomanjkanje tehnike. Za primer navedimo bilanco weekenda 4. 5. avgusta 1956 samo v masivu Mont Blanca:

Na normalni poti na Mont Blanc, 4 ranjeni, 2 mrtva.

Na Aiguille de Bionnassay, 2 mrtva.

Na italijanski strani Mont Blanca, 2 mrtva.

Na Aiguille du Géant, 3 mrtvi (Belgijci).

Na Mont Maudit, 2 lažje ranjena, torej na en sam weekend samo v obližju Strehe Evrope 10 mrtvih in 6 ranjenih.

Še nekaj o švicarski ekspediciji na Mt. Everest 1956. Švicarji se v svojem opisu pritožujejo nad indijskimi cariniki, posebno trdo so jih prijemali zaradi medikamentov, instrumentov in ur. S pomočjo poslanstva pa so končno le izvojevali papirnato bitko, ki jo baje mora prestati vsaka ekspedicija. Od Bombaya do Nepala jih je trla še vročina, v senci 39°C. Zelo prav jim je prišel indijski spremljevalec Naidu, ki je znal angleški. Švicarji so občudovali stoični mir, značilen za vzhodne narode, mir, s katerim se lotevajo sleherne stvari. 25. marca 1956 so svoj tovor zaupali volovskim vpregam. 40°C v senci! Pešali so pod

sončniki. Potovali so samo zjutraj in zvečer, spremljal jih je oblak prahu, ki so ga dvigali vozovi. Imeli so 350 kulijev in 22 šerp. V njihovi službi so bile cele družine šerp. Žene so se izkazale kot izredno odporne in vztrajne. Že prvi večer se je zgodila nezgoda, ki bi lahko terjala človeško življenje. Enega od nosačev je pičila kobra, k sreči je bil serum takoj pri roki in dečko je naslednji dan že nosil svoj tovor, kakor da se ni zgodilo nič. Ti ljudje znajo prenašati skrajne napore pa tudi skrajne bolečine. Druga nesreča se je zgodila sahibu Luchsingerju, dobil je vnetje slepiča. V samostanu ga je v dveh dneh spravil iz nevarnosti dr. Leutold, ekspedicijski zdravnik, pa tudi budistični menihi so se dobro izkazali. Ker v samostanu ne bi smela teči kri, je za vsak primer uredil operacijsko sobo v hlevu. Ker pa ta operacijska dvorana marsičesa ni imela, se je zdravnik odločil za konservativno metodo pri zdravljenju vnetja slepiča. Zanesel se je tudi na krepko bolnikovo naravo. Njegov uspeh na Lhosteju je potrdil, da je zdravnik ravnal prav. Samostan Thiangboče leži na kraju, ki ga John Hunt imenuje najboljši na svetu. Švicarji so videli v tej oceni pretiravanje, samostan pa so izrabili za pohode na pettisočake, za aklimatizacijo. Samostan sam leži v višini 4000 m.

Ko so prispeli v bazni tabor, je Wolfgang Diehl dobil visoko vročino, dr. Leuthold pa je ugotovil akutno pljučnico, kar je za tako višino več kot resna zadeva. Pravkar prispeli kisik, ki jim je ves čas povzročal zamudo, so uporabili najprej pri bolnem tovarišu. Tudi Diehl je ozdravel in skrbel za redno donajanje brašna in opreme v vrhnja taborišča. Medtem so si naveze zavarovale prehod preko 800 m visokega ledenega slapu, najtežje oviro na poti v zgornjo krnico ledenika Khumbu. Sleherni dan je bilo treba prestavljati lestve, popravljati stope in vrvi. Preteče serake in ledene stolpe so razstrelili. Pot so označili z vidnimi markacijami, tako da je tudi v megli ni bilo mogoče zgrešiti. V višino 6500 m so znosili 4500 kg brašna in opreme, tako da niso bili odvisni od osnovnega tabora. Tu so bili obdani od najvišjih gora. Nuptse na levi, Everest na desni, pred njimi zaledenela stran Lhotseja. Pot na tabor III. ni bila brez nevarnosti, tabor III. pa je bil tako udoben, da je idealno služil za vrhnje bazno taborišče. Tabor IV. so postavili v višini 7000 m, tabor V. pa že v pobočju Lhotseja. Indijski radio jim je vsak večer oddajal vremensko poročilo. Sprejemni

aparatus je bil v spodnjem glavnem taboru, vsi višji tabori pa so bili takoj obveščeni o vremenu. Ko so postavili tabor VI, so jim sporočili, da prihaja monsum. Začelo se snežiti. Sklenili so, da bodo evakuirali tabor V in VI. Le s težavo so našli pot do tabora IV, nato pa v mraku prišli v tabor III. Komaj so preprečili, da jim ni zdrknil nek šerpa, ki je zaradi umika apatično sestopal. Naslednje dni je snežilo, vendar je oskrba iz spodnjega osnovnega tabora stanovitno dotekala.

15. maja vreme še ni bilo dobro, vendar je Ernst Schmied prehodil pot do tabora V. Von Gunten in Reist sta naslednji dan nameravala do tabora VI, kar sta kljub globokemu snegu dosegla (višina blizu 8000 m). Naslednjo noč je spet potegnil veter, bali so se, da bo zametel sled. Ista dva pa sta jo naslednji dan še enkrat utrla. Mali šotor VI je bil skoro zameten. 18. maja se je zvedrilo, bilo pa je hudo mraz. V višinah je vlečko, z vrhov so plapolale snežne grive. Luchsinger in Ernst Reiss sta spala v taboru VI in zjutraj načela Lhotse po strmih žlebu. Luchsingerju je zmrznil tulec pri kisikovem aparatu. Šele po mučnem vbadanju ga je odtajal in se pri tem precej zamudil. Okoli 14. ure so ju šele zagledali blizu vrha. Na vrhu sta se zadržala tričetrt ure. Za sestop sta rabila 3 ure do tabora VI. Vzpon na Lhotse je bil prvovrstna moralna injekcija. Oba zmagovalca sta dobila na rokah lažje ozeblina.

21. maja je bil spet lep dan. Naskok na Everest so določili na 23. maj. Schmied in Marmet sta začela, potem ko so postavili še tabor VII. Ob dveh popoldne je startala še druga naveza, Reist in von Gunten. Šerpa Da Norbu ju je spremljal do tabora VII. Ob sedmih zvečer sta bila Marmet in Schmied spet na Južnem sedlu. Povedala sta, kako sta prečula noč v taboru VII, kako sta si kuhala kavo, kako jima je natrgalo šotor. Ko sta ob poldevetih začela z vzponom na vrh, je veter pojenjal in sonce je naravnost pripekalo. Proti vrhu sta šla samo v puloverju in vetrovki. Naklonina zadnjega pobočja znaša 50°, sneg pa je naporen. Okoli poldne sta stopila na stranski vrh (8754 m) in stopila na vrhnji greben, ki sestoji iz mogočnih apneniških pečin. Velike opasti strežejo nad prepadi. Kmalu sta stala pred 15 m visokim kaminom, ki so ga Angleži opisali z velikim spoštovanjem. V pet in pol urah od tabora VII sta bila na vrhu. Zasadila sta nepalsko zastavo, švicarsko in bernsko, fotografirala, po eni uri pa za-

čela sestopati. Tudi druga naveza je prestala hudo noč v taboru VII, na vrh pa sta prispela kar v štirih urah in sta ostala na strehi sveta celi dve uri. Saj se jima je tudi splačalo, kajti na nebu ni bilo oblaka, tako da sta s fotokamerami naravnost izropala prelepe razglede na vse strani. Z vrha do Južnega sedla sta rabila komaj dve uri. Švicarji pravijo temu »alpski tempo«. Usode niso hoteli izzivati. Vodja Eggler se je odrekel novim pohodom na vrh.

Švicarji pravijo, da se imajo zahvaliti dobri opremi, dobremu vodstvu in lepemu vremenu. Seveda tudi volji po dejanju, s katero sta bili prežeti obe zmagoviti navezi. Zahvaljujejo pa se tudi potrpežljivim nosačem in izvrstnim šerpam, brez katerih bi seveda vsega tega ne zmogli. Geolog Fritz Müller je ves čas zdržal v Solo—Khumbu in seveda »uplenil« mnoge za geološko stroko koristne stvari. Tudi monsuma se ni zbal in je s štirimi šerpami nadaljeval z delom.

Višina himalajskih gora se je v zadnjih letih močno korigirala. Dosedanje napake imajo različne izvire in vzroke. Po l. 1952 so vrhove sistematično na novo merili, vendar do bistvenih razlikov ni prišlo. Čomolungmo (Everest) so l. 1849 in 1850 izmerili na 8839,8 m, šest meritev iz l. 1881—1902 pa je dalo številko 8882,2 m. Neuradne meritve so dvignile na 8900 m. Nova uradna kota iz l. 1955 znaša 8847,60 m, zaokroženo 8848 m. To je torej številka, ki se je bomo v prihodnje držali. Kangčendzöngö so doslej cenili na 8579 m, nove meritve pa so ji pripisale 18 m več, tako da je tretja najvišja gora na svetu visoka 8597 m. Zadnje čase pa se govori, da bo višina znašala 8603, kar je vstavil na svojo karto že Marcel Kurz l. 1930. Lhotse ima uradno še višino 8501, skočil pa bo na 8510. Tudi Makalu je 10 let beležil 8470 m, nova uradna meritev znaša 8481 m. Čo-Oju že od nekdaj nosi dve številki: 8153 in 8189 m. Nova meritev še ni razglašena. Dhaulagiri, himalajski Mont Blanc, ki je nekoč veljal kot najvišja gora na svetu, je doslej imela višino 8172 ali 8167 m. Nova kota je 8222 m.

Glede Manaslu (8125 m), Nanga Parbat (8125 m), Annapurne I (8078 ali 8074 m), Šiša Pangma (8013 m) in glede štirih pakistanskih osemstisočakov K₂ (8611 m), Hidden Peak (8068 m), Broad Peak (8047 m) in Gašerbrum II (8035 m) ne javljajo novih števil. Novo izračunavanje terja mnogo časa. Zraven ima svoj delež napetost med Pakistanom in Indijo zaradi Kašmirja. Bomo morali že še po-

čakati, preden bomo dobili končnoveljavne — vsaj za nekaj desetletij — številke za vrhove v Nepal, Indiji in Karakorumu.

Reka Arun, na vzhodni strani Makaluja, je ena najzanimivejših rek na svetu. Že l. 1930 je pisal Dyhrenfurth: Prava Himalaja ni razvodje. To tvori severno od nje nižje višavje. Arun ali Tista med Makalujem in Kančem izvira severno od Himalaje, pa se pretolče skozi Himalajo proti jugu. Verjetno so te reke starejše od Himalaje, ki se je šele kasneje dvignila med nje in Indijski ocean. Dolina Aruna je vrezana 1200 m globoko med oba masiva. Dolina je tudi botanično zanimiva. L. 1956 je s šerpo Da Temba botaniziral tu J. D. A. Stainton po naročilu British Museum.

Znanstveno odkrivanje Everesta je v zadnjih letih tudi močno napredovalo. L. 1952 je delal geolog Augustin Lombard, botanik Albert Zimmermann, l. 1952 in 1953 fiziolog L. G. C. Pugh, l. 1954 geograf Helmut Heuberger, l. 1954 in 1955 francoska geologa Pierre Bordet in Michel Latreille, istočasno švicarski geolog Toni Hagen, l. 1955 kartograf Erwin Schneider, l. 1956 glaciologa Fritz Müller in Arthur Dürst. Čomolungma postaja polagoma najbolj raziskan himalajski predel.

Avstralska ekspedicija, ki jo je vodil Peter Bryne, je pozimi 1956/57 odšla v Solokumbu s posebno nalogo, da ujame yetija ali da ga vsaj fotografira. Če bi bila uspela, bi bilo že prišlo do naših ušes.

Manaslu (8125 km) je eden najlažjih himalajskih vrhov, vendar je eden od štirih vrhov tako špičast, da je na njem komaj prostora za enega človeka. Kakor smo poročali, se je ta, za nas pred leti rezervirani himalajski vršac vdal japonskemu starcu Yuko Makiju, ki je l. 1921 s tremi švicarskimi vodniki opravil prvenstveno turo čez greben Mittellegi v Eigerju. Je natanko tako visok kot Nanga Parbat.

Dhaulagiri so letos oblegali Francozi in Švicarji. Če se jim ni posrečilo priti na vrh, bodo l. 1958 smeli tretjič poskusiti andinisti iz Argentine.

Trisul (7120 m) je eden od najcenejših sedemtisočakov. L. 1907 ga je zmogel T. G. Longstaff, letos pa je imel v gosteh Indijca K. Bunšaha iz Bombaya, dve šerpi in dva Nemca.

Zenske ekspedicije so nekako v modi. L. 1955 so šle Skotinke na Jugal Himal (Monica Jackson in Elisabeth Stark), l. 1956 pa je Ladies Alpine Club iz Londona organiziral lažjo ekspedicijo v do-

lino Čandra, odkoder so Londončanke osvojile šest vrhov od 5800 m do 6100 m. Ekspedicijo je vodila Mrs. Joyce Dunsheat. Spremljal jih je stari šerpa Ang Tsering III s tremi drugimi šerpami. V Candri so se mudili tudi člani Royal Air Force Mountaineering Association pod vodstvom kapetana A. J. M. Smytha. Ti letalci so se srečali s sledmi yetija, ki da mora biti zelo težak, kajti 30 cm dolga in 20 cm široka sled je bila vdrtja do 28 cm tam, kjer se je poročevalec L. W. Davies udrl le 4 cm globoko pri svojih 89 kg. Dela dvakrat tako dolge korake kakor človek, sledili so ga ure in ure, pa ni niti enkrat sled pokazala, da bi bil hodil po štirih. Wladimir Černecki meni, da gre za nekaj podobnega kakor je bil izumrli Gigantopithecus. Je bolj opici podoben človek kot opica podobna človeku. (Evropa 2000 let ni hotela verjeti, da živi gorila. Yeti torej še ni rešena stvar.)

CAF, je imel konec l. 1956 56 sekcij in 30 000 članov. Ustanovljen je bil leta 1874.

Mustagh v Baltoro (7273 m), na severni strani ledenika. Veljal je kot simbol nemogočega. Tudi Dyhrenfurth ga je l. 1939 proglasil za skrajno težko dostopnega, mehko mesto mu je otipal le na grebenu WNW. Po tem grebenu so lani Angleži, J. Hartog in tovariši v dveh navezah res sneli nimb nepristopnosti temu stolpu. Isto leto so Mustagh zavzeli Francozi in to po jugovzhodnem grebenu, kar je mnogo težje in za himalaiste presenetljivo. Vodil jih je Guido Magnone, as iz zahodne stene Druja in Cerro Fitz Roya, Makaluja. Njegovi tovariši so bili: André Contamine, Robert Paragot, Paul Keller, sama zveneča ime na, kot zdravnik je bil zraven dr. Florence, kot zvezni oficir pa Pakistanec kapetan Uli Usman. Na jugovzhodni greben so se obrnili, ker so videli Angleže, kako se pomikajo po ledeniku Baltoro in Čagaran in kako bodo pred njimi na vrhu. Mrzlo vreme in štrajk nosačev sta jim vzela nekaj dni. 12. junija pa so le v višini 4500 m postavili osnovni tabor ob vznožju Črnega zoba (6719 m). Najprej so šli pogledat med Mount Seste in Mustagh. Tu jim je zaprla pot 1600 m visoka stena, strma, izbrušena od ledenih plazov. 17. junija pa se jim je posrečilo prekobaliti 900 m visoki ledeni slap zapadnega ledenika, na južni strani »Black Tooth«. Potegnili so 300 m kabla, nato pa je 10 dni snežilo. Med tem so naredili le to, da so obiskali angleško konkurenco in popravili nesoglasje, ki je prve dni zavladalo

med obema ekspedicijama. Konec junija so že imeli tri taborne v višini 5100 m in 6000 m. Med II in III je bil hud odstavek, podoben severni steni les Courtes, od leve stalno ogrožen. Tu so imeli 400 m fiksne vrvi. Najtežje mesto pa je bilo nad taborom III, navpična skalna stopnja, nad katero se je dvigala 200 m ledena ploskev. Imenovali so jo Velika ovira (Grande Barrière). Na desni strani je bil urejen prehod skozi navpično grlo, ki pa jih je stalo več dni dela in spet 300 m fiksne vrvi. 6. julija pa so stali nad ledeno steno na majhnem vesnem ledeniku. Zdravnik in dva Hunze, Aminula in Gerikhan so se tu obrnili, obe navezi pa sta postavili šotorišče IV (6311 m). Nad njim se je dvigal stolp Mustagh, še 1000 m, z eno možnostjo pristopa — jugovzhodnim grebenom. 7. julija so videli na vrhu Angleže. Pristop na greben jih je spet zadržal za dva dni, za komaj 250 m višine. Na meji ravnotežja v derezah, poledenele plati, preko katerih so mogli samo s klini! Nedvomno najtežja plezarija doslej v Himalaji! Nato gosti oblaki. Od škrbine do škrbine, za 100 horizontalnih metrov štiri ure. Zdajci začne mesti. Nazaj v tabor IV! Vse vrvi, kolikor so jih imeli, so jih pri sestopu pritrdili. Po dveh dnevih počitka so 11. julija spet začeli in ker je bilo mnogo fiksnih vrvi, so hitro prišli na doseženo mesto. Vdiralo se jim je čez kolena. Navpični stolpi so jim branili pot. Levo strme poledenele plati, desno globok sneg in opasti, ki vise nad ledenik Young Husband (mladi soprog). Ob 16. uri so stali pred tretjim stolpom, za njim pa se jim je čisto blizu kazal vrh, toda na videz. Bili so komaj v višini 6900 m.

Nato bivak. Na dveh poličkah, zavarovani s klini. Besno mrzla, zla noč. 12. julija orjejo in rijejo proti vrhu, na čelu ne zdrži nobeden več kot 30 do 40 korakov, nato brez besede stopi na stran. Ob 13. uri stoje na vrhu, komaj je prostora za vse. Trenutek in že sestopajo, kajti pol ure sem spet sneži. Tekmujejo z nočjo, grabijo za fiksnimi vrvmi. Konec, srečen konec. Tabor IV, dr. Florence. 19. julija so se Francozi sestali z Angleži in priredili zaključno slavnostno gostijo. Kaj bi je ne!

Rakapoši pomeni v jeziku hunza zmajev rep. Visok je 7788 m in leži zelo blizu Gilgita, kjer je letališče. Prav zato je imel že mnogo vsiljivih obiskov, pa brezuspešnih. Lani je prišla anglo-amerikanska ekspedicija pod vodstvom M. E. B. Banksa do višine 7000 m. Ni lahko, pritisnilo pa je še slabo vreme.

Iz občinih zborov . . .

Zelo zanimiv in poučen referat o vlogi sodne medicine pri smrtnih nesrečah v planinah je podal prof. dr. Milčinski. Izrazil je mnenje, da naj bi se te nesreče raziskovale prav tako natančno, sistematsko, pedantno, mirno in čustveno neprizadeto kot nesreče v dolini. Raziskovanje posrednih primerov bi lahko prineslo čisti račun, ki ga ljudje pričakujejo. Dnevno časopise potem tudi ne bi bilo tako polno čisto zlonamernih člankov, ki mečejo na skrajne napore reševalcev neko senco in slabo luč. Druga korist od takega postopka pa bi bila tudi ta, da bi prišli do bolj jasnih pojmov o vzrokih nesreč. To kar vidimo na ponesrečenosti, je le zunanja slika, globlji vzroki pa so navadno skriti in jih morajo odkriti le obdukcija. Marsikateri nesreči v gorah je vzrok alkoholizem pri osebah, ki sicer za to ne kažejo zunanjega videza. Predvsem pa gre tudi za ugotovitve vzroka in časa smrti, s čimer je tesno povezano vprašanje, ali je bila pomoč pravočasna ali ne, t. j. stvar, ki nazadnje zanima tudi DOZ. Zato bi bilo treba po njegovem mnenju najprej za stvar zainteresirati organe, ki imajo dolžnost vse mogoče nesreče raziskovati ter sprejeti načelni sklep o obvezni obdukciji v vseh primerih nesreč v gorah. Tretje, kar bi bilo bistveno in mimo česar se ne more iti, pa bi bila čim natančnejša dokumentacija o vseh okoliščinah v zvezi z nesrečami v gorah, ne samo popis in izjave soudeležencev, temveč tudi skice in fotografije, ki bi omogočile objektivno presojo dogodka. Važno je dalje čuvanje materialnih dokazil, t. j. delov opreme, obleke itd., ki nosijo sledove poškodb, na kar se včasih vse premalo pazi.

ljani in sme to izvrševati le medicinsko osebje, ki je opravilo tečaj za transfuzijo. Glede na to, da so nekatere GRS postaje opremljene z nekakim nadomestkom krvi za transfuzijo, je bilo sklenjeno, da bo komisija za GRS pri PZS v najkrajšem času izdala zadevna navodila. Dalje je bila ugotovljena vsestranska korist sodelovanja z LM, katere sodelovanje je še posebej važno v primeru potrebe po obdukciji, ker gre pri tem tudi za finančno plat. Zato naj reševalci o vsaki nesreči takoj obvestijo postajo LM, ki bo dalje ukrepala. Komanda LM bo tudi skušala namestiti v krajih v vznožju gora ljudi, ki bodo imeli veselje do gora in bodo vedno pripravljeni neposredno sodelovati pri vseh reševalnih akcijah. Povezava reševalcev s postajami LM pa je važna tudi zaradi hitrejšega obveščanja in prevoznih sredstev.

Precej časa je zbor posvetil razgovoru o preprečevanju gorskih nesreč. Predvsem je bilo ugotovljeno, da naloga GRS ni samo reševanje, temveč mora delati tudi na tem, da se nesreče ne dogajajo in preprečujejo. GRS se ne sme zadovoljiti s tem, da je v primerjavi s Centralnimi in Zapadnimi Alpami pri nas relativno zelo ugoden odstotek nesreč, t. j. na vsakih 10 000 obiskovalcev ena nesreča ali na vsakih 30 do 40 000 obiskovalcev po ena smrtna nesreča. Vsekakor bi bilo želeli, da bi se najprej izboljšal sistem obveščanja. Prav zadnje čase postaja aktualno, da bi se v vse postojanke, ki se nahajajo na ogroženem terenu, napeljal telefon. GRS pa se zavzema tudi za to, da bi naše planinske postojanke kot Kredarica, Pogačnikov dom, Kamniško sedlo, Okrešelj, Korošica itd. povezali s sistemom brežičnih zvez tako, da bi bila zveza z dolino čim hitrejša in tudi pomoč pravočasna. Telefon v Logarsko dolino je bil med tem že napeljan, kaže pa, da bo kmalu napeljan tudi v Aljažev dom. Dalje pa bi bilo potrebno kaj več pisati o gorskih nesrečah, gotovo pa vsaj enkrat na leto v Planinskem Vestniku, kjer naj bi bilo tudi prikazano, kje se nesreče največkrat dogajajo. Prevladuje mnenje, da se samo plezalki ponesrečijo, vendar je pa teh nesreč razmeroma zelo malo. Mnogo več jih je v lažjem svetu. S tem bi bili planinci opozorjeni, da je vsak korak v gorah nevaren in naj ne jemljejo hojo v gore preveč lahkomišno. Nadalje je potrebna splošna propaganda in vzgoja planincev, kar bi se dalo doseči s predavanji, filmi, objavami v radiu in časopisu. Na plenumu PZS je bilo sklenjeno, da je posvetiti čim več pozornosti delu z mladino in mladinskih odsekih in pri PD. Dalje bi bilo želeli, da dobe reševalci besedo tudi pri šolskih vodstvih, ki naj bi jim omogočila izvedbo predavanj o nevarnosti v gorah. Potrebna pa bi bila tudi posebna svarila v časopisih ob posebno nevarnih časih t. j. za praznike in ob spremembah vremena. S tem bi bili planinci posvarjeni pred določenimi turami in seznanjeni s kraji, kjer se po navadi dogajajo nesreče.

622

dostno informirani, da bi lahko tudi svetovali. Pri šolskih in mladinskih izletih bi bilo priporočati kot vodje člane AO in tudi kot strokovne svetovalce, kajti čestokrat se šolsko vodstvo ne spozna dovolj na terenske razmere in vremenske preobrate. Na kočljivih in nevarnih mestih pa bi bile potrebne tudi svarilne tablice. Dalje naj bi imela GRS čim tesnejšo povezavo z vremenoslovsko službo, ki bi po brezličnih zvezah javljala vremenske razmere s planinskega stališča. Potrebna bi bila dalje obveščevalna služba o stanju planinskih poti, kakšna so zavarovanja itd. skratka, planinci bi morali biti o vsem na tekočem, da bi se sicer usmerjali lahko na druga področja in se ogibali tistih mest, za katera bi sodili reševalci, da so nevarna in da je potrebna večja previdnost. S sodelovanjem LM bi se lahko uvedle patrole GRS, ki bi opravljale svojo preventivno službo v času večjih praznikov ali dni, ko je največ ljudi v gorah. Posvetovalnice GRS na železniških postajah bi lahko povedale, kakšne so razmere v gorah in o nameravanih turah. S tem so bili v tujini doseženi že lepi uspehi. Koristna bi bila tudi skripta o nevarnosti v gorah, o vremenu itd., ki ne bi bila koristna samo za reševalce, temveč tudi za planinsko javnost. Pri preprečevanju nesreč pa je misliti tudi na alkoholizem, ker gre velik odstotek nesreč na ta račun. Treba je namreč vedeti, da efekt alkohola ne mine v 2-3 urah, temveč traja najmanj 10 ur, dokler ne pride na negativno bilanco. Če nekdo proslavlja v koči in gre nato spat ter zjutraj vstane, je še daleč od treznosti. Morda traja vinjenost 12 ur ali pa lahko še več. Če ne čuti običajnih znakov vinjenosti, so pa tu morda motnje, ki njegovo sposobnost bistveno zmanjšujejo. Na to okoliščino bi treba zaradi tega večkrat opozarjati. Članek o vplivu alkohola bi bil zelo zaželen tudi v Planinskem Vestniku. V AO naj bi se uvedla obvezna predavanja o tem, kako je ravnanje v primeru nesreče. Primer Jalovca in druge nesreče so pokazale, da bi se dalo na ta način marsikaj preprečiti. Vsak alpinist naj bi bil tudi reševalec. Zato pa bi morali vsi alpinisti poznati tudi prvo pomoč, reševanje, transport itd. Tako bi alpinisti v primeru nesreče lahko sami reševali. Vsak alpinist bi moral obvezno opraviti izpit iz prve pomoči.

Postopoma pa se organizira GRS tudi v ostalih republikah. Ponekod je že organizirana v mestih, ne pa še na terenu. GRS je sicer že izveščala nekaj reševalcev iz teh republik, ki so pridobili neko znanje, nimajo pa nikogar, ki bi jih pri njihovem nadaljnjem delu podprl. Zato je koordinacijska komisija za alpinizem in GRS pri PSJ sklenila, da naj bi naša GRS organizirala tečaj za vodilni reševalni kader, kjer naj bi se tečajniki usposobili za organizacijsko delo. Na seji koordinacijske komisije se je pojavilo tudi vprašanje enotnosti GRS, ki je danes dejansko razbita na posamezne republike in dela poleg GRS Slovenije le še GRS Hrvatske. Zato bi bilo želeli, da GRS Slovenije izdela nekaj okvirnih pravilnik za delo GRS v državi. Priporočljivo pa bi tudi bilo, da se GRS na terenu približa osnovni organizaciji, t. j. planinskemu društvu. Doslej je namreč na terenu tako, da je PD ena organizacija, med tem ko je GRS zopet druga organizacija, ki je direktno vezana na PZS. Zato naj bi se v doglednem času sprejeli ustrezni ukrepi, ki bi vso dejavnost GRS skoncentrirali v neko organizacijsko celoto.

Na zboru je bila tudi izrečena želja po čim tesnejšem sodelovanju z RK, kar bi bilo nedvomno v obojestransko korist. Zato naj bi se sestalo čimprej vodstvo komisije za GRS pri PZS z vodstvom RK in konkretiziralo medsebojne stike in naloge.

Po uradni statistiki je doslej položilo obvezni izpit iz prve pomoči 114 reševalcev. Pri DOZ-u je poimensko zavarovanih 80 reševalcev, vsi ostali pa anonimno, in sicer za primer trajne invalidnosti za 450 000 din, za primer smrti pa za 225 000 din. Opuščena je bila le dnevna odškodnina, katero bo v primeru potrebe izplačevala raje sama komisija, kakor pa da bi morala zategadelj plačevati visoko zavarovalnino. Komisija stoji na stališču, da je treba vključiti v GRS vse ljudi, ki so pripravljeni sodelovati. Izrečena je bila dalje želja, da se v GRS vključijo tudi vsi miličniki, ki so opravili tečaj GRS in da se na postajah LM deponira reševalni material, ki je sicer ponekod slabo vskladiščen. Čim tesnejše naj bi bilo tudi sodelovanje z JLA, da bi planinci služili kadrovski rok v planinskih vojaških enotah. GRS pa je vzpostavila zvezo tudi z alpskim letalskim centrom, da bi v primeru potrebe stavil na razpolago helikopter. Iz poročil načelnikov GRS postaj je razvidno, da že večina GRS postaj tesno sodeluje z LM in da se je ta povezava povsod pokazala doslej za zelo dobro. GRS postaje so več ali manj zadovoljivo opremljene tudi z reševalnim materialom, občutno pomanjkanje pa vlada v osebni opremi. Zaradi stalnega menjavanja oskrbnikov po planinskih postojankah je tu in tam problematična tudi hramba reševalnih rekvizitov. Pri nekaterih postajah je tudi premajhen priliv mladega kadra. Obstaja tudi odsek za lavinske pse, ki pa je mnenja, da vlada zanj premalo zanimanja. V tem pogledu tudi nima odsek pravega kontakta z LM. Odsek ima v delu skripta za dresuro lavinskih psov, ki jo sestavlja na podlagi svojih in inozemskih izkušenj in ki bo v kratkem vsem interesentom na razpolago. Odsek pa stoji zelo na slabem s tehnično opremo. Letos je bil izveden poskus povsem novega načina, kar še v inozemstvu ni bilo, namreč nočnega reševanja s psi. To se je zelo dobro obneslo. Izveden pa je bil tudi poskus, kjer so psi skupaj iskali, kar še ni bilo v inozemstvu.

Zbor je sprejel predlog komisije, da se vsako leto pred letno sezono, po možnosti, pa tudi večkrat na leto izvrši pregled reševalnih rekvizitov in tako že vnaprej izključi vsaka možnost nesreče. S tem je bil zaključen nad vse uspeši zbor načelnikov GRS postaj, ki je dokazal, da se naša GRS vsestransko izpopolnjuje.

PD Ljubljana-matica. Dokaj obširna in zelo izčrpno podana poročila društvenih funkcionarjev na obnem zboru tega društva nam povedo, s kakšnimi težavami se je moralo boriti društvo, ki vključuje v svoji sredi 500 pionirjev, 1853 mladincev in 5155 odraslih članov ali skupaj 7508 članov. Društvo je vsekako opravilo v preteklem letu veliko delo.

Delo upravnega odbora se je razvijalo po že utrjenem sistemu po odsekih. Razveseljiva je konstatacija, da je ustalitev članstva eden izmed osnovnih uspehov društva v minulemu letu, saj je prenehal občutni padec članstva, ki je od leta 1951 do 1955 padlo od 12 480 na 7509 članov. Precej stvaren bo pri tem zaključek, da je z izpadom članstva, ki je pristopalo v prejšnjih letih predvsem samo zaradi velikih ugodnosti, sedaj ostalo v jedru članstvo zavestnih ljubiteljev planin, ki iščejo v društvu le kaj več kot samo ugodnosti in olajšave na potovanju. Dasi ima društvo dosti naraščaja, vendar v odnosu s številom ostalega članstva to število še ne zadovoljuje, vsekako pa se veliko premalo vključuje v društvo delavska mladina. Na tem sektorju čaka društvo zato še veliko dela. Društvo tudi še ni uspelo rešiti problem organizacijskega povezovanja in vključevanja svojega številnega članstva. Upravni odbor društva se je v preteklem letu lotil raznih oblik v navezovanju članstva in pri tem dosegel določene uspehe,

vendar bo pa moral za sistematično delo v tem pogledu pomoč pritegniti širok krog novih društvenih aktivistov. Naslednji izmed problemov, ki se ne razlikuje dosti od prejšnjega, je organizirano delo z mladino. To društvo, ki vključuje skupaj eno četrtno vseh mladincev in pionirjev včlanjenih v planinsko organizacijo Slovenije, ima pri tem velike težave in to zaradi pomanjkanja primernih, za delo z mladino sposobnih kadrov in pa zaradi nezadostnih finančnih sredstev. Tako je organizacijsko povezana samo tista mladina, ki je vključena v alpinistični odsek. Društvo se je tudi trudilo, da bi pridobilo za sodelovanje čim več aktivistov iz vrst članstva. Članstvo je k temu pozvalo z anketno listo, ki jo je prejel vsak član ob vplačilu članarine. Vendar se je pa temu pozivu odzvalo le malo sodelavcev. Ogromno delo je opravila društvena pisarna, ki zaposluje dva redna in dva honorarna uslužbenca. Njeno veliko delo si lahko le približno predstavljamo, če pomislimo, da je moralo poslovali z vsemi tisoči članov, katerim je bila vedno na razpolago z informacijami in drugimi uslugami, da je vršila turistično recepcijsko službo za vsakogar, ki obiskuje planine, da je organizirala skupinske izlete, predavanja in podobno, predvsem pa da je vršila ogromno delo v zvezi z direktnim upravljanjem sedmih velikih planinskih postojank. Postojanke je obiskalo naslednje število obiskovalcev: Dom v Kamniški Bistrici 2734, Triglavski dom na Kredarici 4109, Kočo pri Triglavskih sedmerih jezerih 4211, Dom na Komni 4008, Kočo pri Savici 2539, postojanko na Šmarni gori 1740 in zavetišče na Bogatinskem sedlu 873. Iz upravljanja teh postojank je društvo črpalo te-le dohodke: Dom v Kamniški Bistrici na oskrbi 308 008 din in na prenočnini 310 541 din, skupaj 619 349 din, postojanka na Šmarni gori je pri oskrbi izkazala izgubo 116 290 din, s prenočnicami pa postojanka ni razpolagala, Triglavski dom na Kredarici je v oskrbi izkazal izgubo 243 920 din, na prenočninah pa je društvo prejelo 290 140 din, tako da so znašali skupni dohodki postojanke 48 220 din, Koča pri Triglavskih sedmerih jezerih je imela iz oskrbe dohodkov 81 592 din, na prenočnini pa 153 862 din, skupaj 235 454 din, Dom na Komni je iz oskrbe izkazal izgubo 1 000 554 din, dohodki iz prenočnine pa so znašali 487 617 din, tako da je v celoti znašala izguba tega doma 512 937 din, zavetišče na Bogatinskem sedlu je pri oskrbi izkazalo izgubo 912 din, na prenočnini pa dohodkov 2620 din ali čistih dohodkov 1708 din, zavetišče pri Savici pa je pri oskrbi tudi izkazalo izgubo v znesku 54 796, na prenočnini pa 74 359 dinarjev dohodkov ali čistih dohodkov 19 163 din. V celoti je torej znašal dohodek vseh njegovih postojank komaj slabih 300 000 din. Društvo ugotavlja, da je dohodek postojank v primerjavi z dohodkom v letu 1955 občutno nazadoval, opravičuje pa to z dejstvom, da je moralo poravnati 10% zvezni in 10% občinski prometni davek na alkoholne pijače, kar v cene ni kalkuliralo, ker je računalo s tem, da ta davek odpade.

Dom na Komni pa je še vedno boleča točka. Režijski stroški kljub največji štednji presegajo dohodke. Društvo razmišlja, da bi oddalo dom v zakup ali pa da bi zaprlo postojanko v nefrekventnih mesecih. Celotni društveni čisti dohodki so znašali 2 177 427 din. V tem znesku je tudi 400 000 din, ki jih je društvo prejelo od SZDL za kritje svojih funkcionalnih izdatkov. Celotni izdatki pa so presegli omenjene dohodke za 318 810 din, ki jih bo krijo iz sklada za obratna sredstva. Na Kredarici so investirali 66 000 din, v Kamniško Bistrico 232 000 din, v Savico 20 000 din, v Dom na Komni 180 000 din, v kočo pri Triglavskih sedmerih jezerih pa 2 700 000 din, za kar so od PZS prejeli posojilo v višini

2 400 000 din, ostanek 300 000 din pa so krili iz svojih sredstev. V propagandne namene je društvo izdalo 54 000 din, za markacijski odsek 53 000 din in za alpinistični odsek 113 000 din.

Društvo je dalje izvedlo 36 skupinskih izletov s skupno 643 udeleženci. Najpomembnejši je bil izlet v Prokletije, katerega se je udeležilo 76 društvenih članov. Društvo se je trudilo, da bi za skupinske izlete zainteresiralo čim več članstva in je v ta namen sestavilo dvomesečni koledar izletov, tako da so zainteresirani te izlete lahko planirali tudi v svoj dopust. Pri tem so pazili na kvaliteto in pestrost izletov kakor tudi na to, da so zajeli vsa glavna področja naših gor. Ugotovimo lahko, da je društvo z izleti doseglo uspeh že samo, če upoštevamo, da je bilo skupno število udeležencev za eno tretjino višje od prejšnjega leta. S tem načinom dela namerava društvo nadaljevati tudi v bodoče. Tudi v minulem letu je propagandni odsek objavljaval v dnevnem časopisu, revijah in predvsem v Planinski Vestnik kvalitetne članke in tako širil propagando za planinstvo na splošno. Večino pomembnejših članov so prispevali alpinisti. Zaradi tesnejše povezave s časopisjem je imel nekaj sestankov tudi z novinarji-planinci, kar se je pokazalo za zelo koristno. Zelo dobro povezavo je imel odsek tudi z Radio-Ljubljana, ki je posredoval poslušalcem radia vrsto zanimivih reportaž s planin, v svoji turistični oddaji pa je objavljaval propagandne objave. Dalje je odsek izvedel 15 osrednjih predavanj pred skupno 2082 poslušalci, precej predavanj pa je odsek posredoval tudi v okviru društev izven Ljubljane. Društvo se bavi z mislijo, da bi na področju nazorne propagande oskrbel na vseh večjih železniških postajah v državi primerne propagandne table s slikami naših planin. Planinski ples je v vsakem pogledu dobro uspel. Tudi v preteklem letu društvu ni uspelo izdati propagandnega prospekta, to vrzel pa namerava zamašiti z nekakim informativnim biltenom, ki bi ga izdajalo vsako leto pred sezono.

Čeprav zlasti mlajšim alpinistom današnje cene predstavljajo pri njihovem udeleževanju v gorah precejšnje zapreke, je treba ugotoviti, da se število alpinistov v primerjavi s prejšnjimi leti ni zmanjšalo. Alpinistični odsek je v preteklem letu izvršil 292 plezalnih vzponov, in sicer 160 od I. do IV., dalje 84 V. in 48 VI. težavnostne stopnje. Če upoštevamo, da šteje odsek 52 organiziranih članov, dobimo povprečje preko 5 plezalnih tur na enega člana. Izvršenih je bilo 13 prvenstvenih plezalnih vzponov in so v primerjavi z letom 1955 tudi tu dosegli napredek skoraj za 50%. Uspeh pa je odsek zabeležil tudi v kvalitetnem pogledu. Odsek je v minulem letu organiziral dve alpinistični odpravi, in sicer ob podpori PZS v Prentj in ob podpori društva v italijanske Dolomite. Vrsta kvalitetnih vzponov ima svojo vrednost tudi v mednarodnem merilu, čeprav niso v naši športni javnosti odjeknile niti toliko kot mnogi precej manj pomembni uspehi in neuspehi v drugih športnih panogah. V pomladnih mesecih so se člani odseka urili na Turncu pod Grmado, kjer so organizirali plezalno šolo, nekateri pa so se udeležili tudi alpinističnega tabora PZS v Krnici.

Postaja GRS šteje 20 reševalcev, med njimi tudi dva zdravnika-alpinista. Moštvo se je izpopolnjevalo na tečaju, ki se je vršil v ljubljanski bolnici in kjer se pod vodstvom zdravnika vsi opravili izpit iz prve pomoči, tehniko reševanja pa so utrdili na štiri dni trajajočem tečaju na Korošici.

Novoizvoljenemu odboru, ki je bil razširjen v smislu predloga diskutantov na 14 članov, dosedanj velični predsednik tov. Tone Stajdohar, je bil spet soglasno izvoljen.

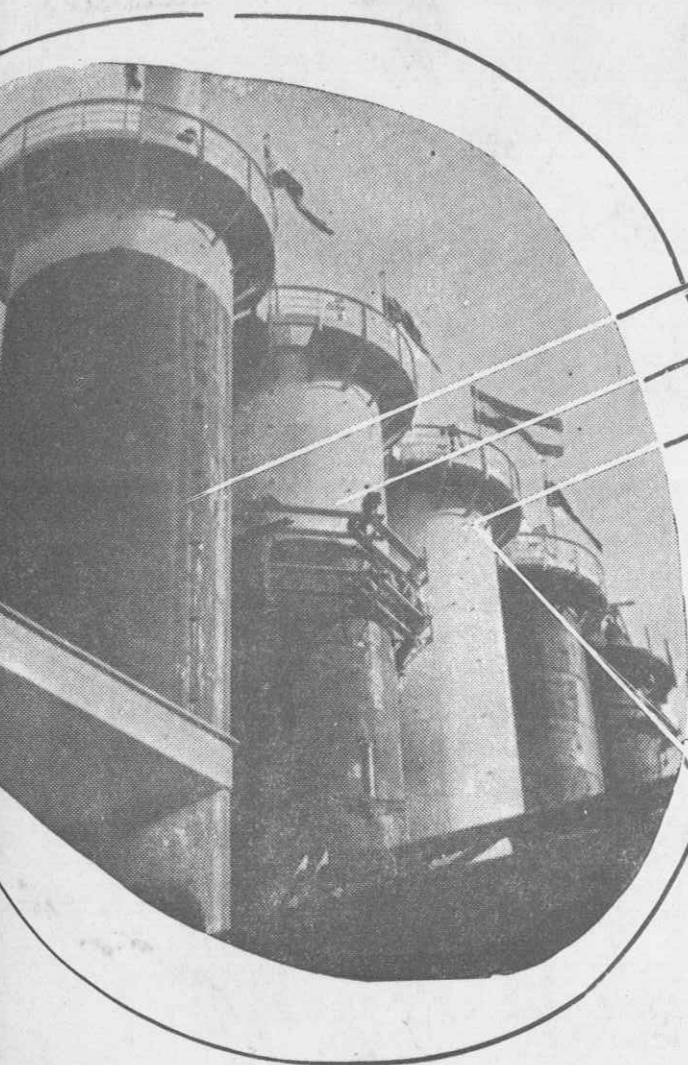
Državni zavarovalni zavod

DIREKCIJA ZA LJUDSKO REPUBLIKO SLOVENIJO V LJUBLJANI

*Predajte se športu in užitkom,
ki vam jih nudi lepa priroda!
Na opreznost nikar ne pozabite —
riziko pa predajte zavarovanju!
Zoper nezgode, za primer
smrti in doživetja zavaruje:*

Telefon 39-121

Zastopniki v vseh večjih krajih

ŽELEZARNA JESENICE

dobavlja vse

od grodlja do

plemenitih jekel

železarna jesenice